

RAZVOJNA STRATEGIJA TURIZMA GRADA HVARA 2030.

28. veljače 2019.

RAZVOJNA STRATEGIJA TURIZMA GRADA HVARA 2030.

Naručitelj:
Grad Hvar

Autori:
dr. sc. Renata Tomljenović
dr. sc. Snježana Boranić Živoder
dr. sc. Zoran Klarić

28. veljača 2019..

SADRŽAJ:

1. UVOD	4
2. OBILJEŽJA TURIZMA.....	8
Turizam kroz povijest	8
Turistička ponuda i iskorištenost kapaciteta.....	12
Turistička potražnja	13
Kvalitativna obilježja turizma	15
3. PREDUVJETI ZA RAZVOJ TURIZMA.....	16
Reljef i klima	16
Demografska obilježja	18
Gospodarstvo	20
Prometna infrastruktura	21
Komunalna infrastruktura	25
4. TURISTIČKE ATRAKCIJE	27
Prirodna baština	27
Kulturna baština	30
Gastronomija	31
Zabava i manifestacije	32
Kongresni kapaciteti.....	33
4. ORGANIZACIJA UPRAVLJANJA TURIZMOM	34
5. ŠIRI PLANSKI OKVIR	39
Postojeći prostorni planovi i turističke zone	39
Ostali relevantni planovi	40
6. ANALIZA PREDNOSTI, NEDOSTATAKA, PRILIKE I PRIJETNJI.....	44
7. STRATEGIJA RAZVOJA TURIZMA.....	47
Scenariji razvoja.....	47
Načela razvoja	49
Vizija i misija	51
Strateški ciljevi.....	53
Programska konцепција	55
Konceptacija tržišnog pozicioniranja	56
Prostorna organizacija.....	58
8. AKCIJSKI PLAN.....	61

1. UVOD

Grad Hvar potpisao je ugovor s Institutom za turizam u svibnju 2018. za izradu strateškog plana razvoja turizma. Riječ je o programskom dokumentu kojim se osigurava sustavan i koordiniran razvoj turizma na području grada Hvara u sljedećih desetak godina.

Izrada ovog dokumenta provodila se kroz nekoliko faza. Prva faza, nakon elaboracije metodološkog pristupa, obuhvatila je analizu planskih dokumenata relevantnih za razvoj turizma grada Hvara, i to prvenstveno županijskog i gradskog prostornog plana, planova gospodarskog razvoja te planova turističkog razvoja županije, ali i nacionalne strategije razvoja turizma kao i novog okvirnog prijedloga Nacionalne razvoje strategije do 2030, u dijelu koji se odnosi na turizam. Ovi planovi sadrže temeljne razvojne odrednice i promišljanja o gospodarskom i turističkom razvoju grada Hvar i njegovog šireg okruženja te su prepostavke za koordinirani pristup razvoju turizma u gradu kao i prepostavke za optimalno korištenje sredstava pomoći Europske unije.

Druga faza odnosila se na analizu postojećeg stanja, odnosno, obuhvatila je sagledavanje atrakcijske osnove, uključujući i povjesni pregled razvoja turizma, osnovnih čimbenika koji utječu na razvoj turizma, relevantnih turističkih trendova čiji su rezultati sažeti u SWOT analizi. Nakon toga, slijedilo je definiranje i razrada scenarija mogućeg razvoja, oblikovanje vizije, misije i ciljeva turističkog razvoja te njegove programske i prostorne koncepcije. Za realizaciju postavljene vizije i strateških ciljeva, definiran je akcijski plan u kojem su aktivnosti s dvadesetak projekata sistematiziranih u pet programskih područja.

Ovaj plan predstavlja koncepcijski okvir za nositelje ekonomске, društvene i turističke politike u gradu Hvaru. Time će on postati vodič za osmišljavanje skupa aktivnosti kojim će se sustavno razvijati turistički proizvodi i infrastruktura te uspješno upravljati turističkim razvojem. U konačnici, riječ je o dokumentu u kojeg su ugrađeni svi elementi turističkog područja grada Hvara kao prepostavke za donošenje poslovnih i razvojnih odluka na razini poduzetništva, osobito turističko-ugostiteljskih poduzeća i potencijalnih investitora.

Ciljevi i metode

Pri izradi ovog plana primijenjen je pristup usmjeren prema provedbenim rješenjima, a temeljen na:

- **KONZULTACIJAMA S DIONICIMA**

Rad na ovom strateškom dokumentu uključivao je suradnju s nositeljima turističkog, gospodarskog, društvenog i kulturnog razvoja grada, provođenje dubinskih intervjua s predstvincima gradske uprave i gradskih institucija, udruge i s privatnim poduzetnicima tijekom obilaska projektnog područja i javne rasprave.

- **OBILASKU PROJEKTNOG PODRUČJA**

Obilazak atrakcija područja grada Hvara s ciljem utvrđivanja i procjene infrastrukture i komponenti turističkog proizvoda projektnog područja proveden je u srpnju, u jeku turističke sezone.

- **ANALIZI RELEVANTNIH PLANSKIH DOKUMENATA**

Analizirani su relevantni planski dokumenti na nacionalnoj (Strategija razvoja turizma RH do 2020; Prijedlog Nacionalne razvojne strategije do 2030.), županijskoj (županijski prostorni plan, Plan razvoja turizma Splitsko-dalmatinske županije, Plan uređenja plaža

Splitsko-dalmatinske županije, Studija opteretnih kapaciteta Splitsko-dalmatinske županije) i gradskoj razini što uključuje prostorni plan i Strategije razvoja grada Hvara.

- **ANALIZI TURISTIČKE PONUDE I POTRAŽNJE**

U suradnji s gradskom turističkom zajednicom te gradskom upravom uz korištenje relevantnih sekundarnih izvora prikupljeni su detaljni podaci o smještajnim i ugostiteljskim kapacitetima te stanju njihove opremljenosti, broju noćenja, strukturi i broju ostvarenih noćenja i dolazaka.

- **ANALIZI TRŽIŠTA**

Za detaljniju analizu tržišta koristile su se informacije Hrvatskog zavoda za statistiku, baze podataka e-Visitor Hrvatske turističke zajednice, tržišnih istraživanja TOMAS Instituta za turizam kao i analize kvalitativnih obilježja turističke potražnje iz raznih stručnih studija i članaka.

- **ISTRAŽIVANJU POVIJESNIH IZVORA**

Kako bi se osmislio kvalitetan programski okvir turističkog razvoja, zasnovan na turističkim proizvodima i doživljajima, koristilo se niz povijesnih izvora i zapisa o društvenim, političkim i ekonomskim uvjetima u kojima je grad nastajao i razvijao se.

Program istraživanja

Za potrebe ovog projekta osmišljen je plan istraživanja koji je obuhvatio: analizu sekundarnih izvora podataka, kvalitativna istraživanja stavova dionika te obilazak projektnog područja. Detaljan pregled radionica i konzultacija održanih tijekom rada na projektu prikazan je u Tablici 1.1.

Tablica 1.1.

Program istraživanja

ISTRAŽIVANJA	CILJEVI	METODE/VRIJEME PROVEDBE
PRIMARNA ISTRAŽIVANJA		
Inventarizacija i valorizacija resursne osnove	Analiza turističkih resursa	Informacije iz prostornih planova, web-stranica, raznih stručnih publikacija
Dubinski intervjuji	Provđeni s gradonačelnikom i gradskim vijećnicima, upravnim odjelom za društvene djelatnosti, predstavnicima NGO-a i privatnog sektora (u sklopu obilaska terena).	Održani krajem srpnja 2018.
Obilazak projektnog područja	S ciljem stjecanja uvida u glavne atrakcije, organizaciju i funkciranje destinacije	Druga polovina srpnja 2018.
Radionica s vijećnicima grada na temu vizije i misije	Utvrđivanje elemenata željene vizije turističkog razvoja grada kako bi se postigao konsenzus i osiguralo javno prihvatanje i poistovjećivanje sa zacrtanom vizijom	Održana 14. prosinca s ukupno 10-tak sudionika.

Tablica 1.1. nastavak

ISTRAŽIVANJA	CILJEVI	METODE/VRIJEME PROVEDBE
SEKUNDARNA ISTRAŽIVANJA		
Stupanj razvoja turizma	Utvrđivanje kvantitativnih i kvalitativnih obilježja	e-Visitor Baza podataka DZS-a TOMAS Ljeto 2018
Tržišni trendovi	Analiza relevantnih turističkih statistika, baza podataka i sustava poslovnih inteligencija.	UNWTO, World European Travel Monitor, MINTEL i razne stručne i znanstvene publikacije

Struktura i način izvođenja projekta

Polazeći od projektnog zadatka, rad na projektu strukturiran je u nekoliko faza (slika 1.1):

- **FAZA 1.**

Službeni rad na projektu počeo je verifikacijom ciljeva, njihovom specifikacijom i detaljnem razradom sadržaja dokumenta. Također je dogovoren detaljan plan aktivnosti na projektu, poput održavanja radionica, prezentacija, predaje izvješća, identifikacije interesnih grupa i pojedinaca, te obilazak terena. Diskusija s naručiteljem održana je početkom svibnja 2018. godine.

- **FAZA 2.**

U ovoj fazi analizirani provedena su sva primarna i sekundarna istraživanja, slijedom informacija prikazanih u prethodnoj tablici 1.1., uključujući obilaske terena i radionice.

- **FAZA 3.**

Ova je faza podrazumijevala identifikaciju prednosti, nedostataka, prilika i prijetnji – tzv. SWOT matrice proizašlih iz prethodnih analiza. Ona je polazište za definiranje strateškog okvira.

- **FAZA 4.**

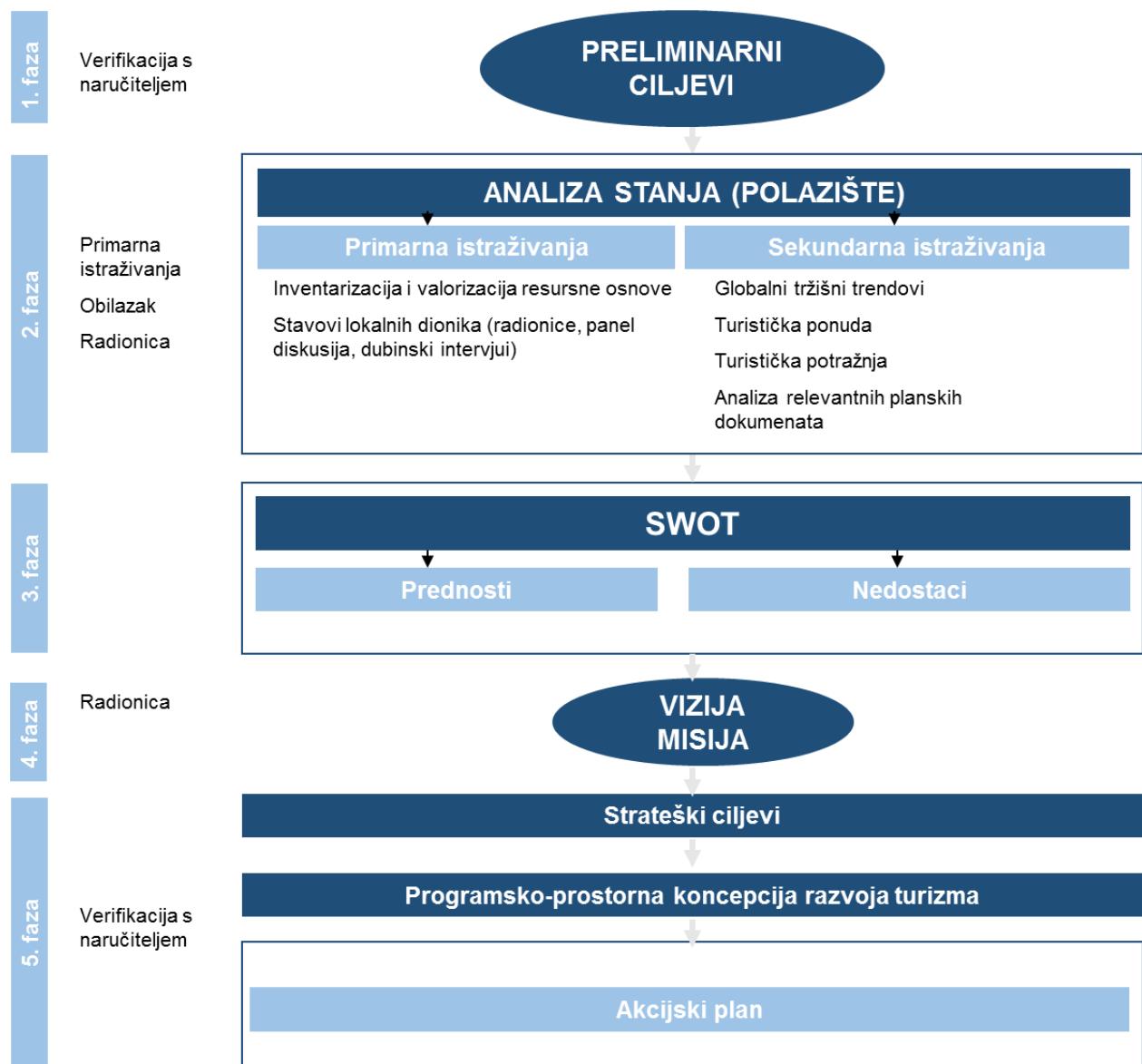
Na osnovi prethodnih aktivnosti definirala se strategija razvoja turizma za razdoblje od deset godina. On sadrži: scenarije mogućeg razvoja, definiranje zajedničke vizije i misije razvoja turizma putem konzultativnog procesa (radionica), definiranje ciljeva razvoja turizma u skladu s razvojnim mogućnostima i aspiracijama interesnih grupa i pojedinaca te verificiranih s naručiteljem. Kako bi se strukturirao razvoj turizma i sustav turističkih doživljaja, definirala se prostorna koncepcija turističkog razvoja destinacije. Polazeći od prostorne organizacije i zona koje diktiraju međuzavisnost ključnih turističkih atrakcija te povezanost sa širim gravitacijskim područjem, a temeljem vizije i spoznaja o suvremenim tržišnim trendovima, predložio koncept programske organizacije.

- **FAZA 5.**

Konačno, zadnja faza podrazumijevala je definiranje akcijskog plana za realizaciju postavljenog strateškog okvira.

Slika 1.1.

Pristup strateškom planiranju razvoja turizma grada Hvara

2. OBILJEŽJA TURIZMA

Područje grada Hvara čini jednu od četiri jedinice lokalne samouprave na otoku Hvaru, u središnjem dijelu Dalmacije u Splitsko-dalmatinskoj županiji. Otok Hvar spada u skupinu srednjodalmatinskih otoka i s površinom od 300 km² i 11.103 stanovnika¹ zauzima četvrtu mjesto među hrvatskim otocima i prema površini i prema broju stanovnika.

Do 1992. godine cijeli otok Hvar, uključujući i obližnje Paklene otoke, Šćedro i nekoliko malih otočića činio je jednu administrativnu jedinicu. Nakon toga su uspostavljeni grad Stari Grad i općine Jelsa i Sućuraj, u kojima je određeni utjecaj grada Hvara još uvijek prisutan. Od ukupno 55 gradova i općina u Splitsko-dalmatinskoj županiji područje grada Hvara po površini zauzima 22. mjesto, po broju stanovnika 18. mjesto, a po gustoći naseljenosti 21. mjesto.

Među sadašnje četiri jedinice lokalne samouprave na otoku Hvaru područje grada Hvara je s površinom od 76 km² i 4.251 stanovnika površinom drugo nakon općine Jelsa, a prvo po broju stanovnika i gustoći naseljenosti. Naselje Hvar je sa 3.771 stanovnika najveće naselje ne samo na otoku Hvaru, nego i na svim otocima Splitsko-dalmatinske županije i na njega se odnosi 89 posto stanovništva područja grada Hvara. Teritorijalno more koje pripada području grada Hvara zauzima površinu od 512 km².

Tablica 2.1.

Površina i stanovništvo grada Hvara 2001. i 2011.

	Površina km ²	Stanovništvo 2001.	Stanovništvo 2011.	Gustoća naseljenosti	Promjena 2001-2011
Grad Hvar	76	4.138	4.251	55,8	2,7
Otok Hvar	314	11.103	11.077	35,3	-0,2
Splitsko-dalmatinska županija	4.540	463.676	454.798	100,2	-1,9
Hrvatska	56.594	4.437.460	4.284.889	75,7	-3,4

Izvor: DZS

Administrativno područje grada Hvara zauzima krajnji zapadni dio otoka Hvara uključujući i Paklene otoke, tako da kopnenu granicu s drugim jedinicama lokalne samouprave ima samo na istočnoj strani, gdje graniči s područjem grada Starog grada i općinom Jelsa. S preostale tri strane svijeta područje grada Hvara okružuje more na način da se na sjevernoj strani preko puta Hvarskog kanala pruža područje općine Milna na otoku Braču, na zapadu s druge strane Viškog kanala područje grada Visa na istoimenom otoku, a na jugu s druge strane Korčulanskog kanala općina Vela Luka na otoku Korčuli u Dubrovačko-neretvanskoj županiji. Kopneni prostor grada Hvara izdužen je pravcem zapad - istok u duljini od 22 kilometara, a 26 kilometara računajući i Paklene otoke, dok širina pravcem sjever - jug uglavnom iznosi oko pet kilometara.

Turizam kroz povijest²

Grad Hvar je 2018. godine slavio 150 godina organiziranog turizma. Začeci turističkih dolazaka u Hvaru povezuju se s njegovim pogodnim pomorskim položajem, jer je Hvar je već od 15. stoljeća bio uključen u vrlo frekventnu hodočasničku rutu: Venecija – Sveta Zemlja. Sačuvan je velik broj zapisa pobožnih i znatiželjnih putnika, pa su to i prvi dokumentirani doživljaji posjetitelja Hvara. Hodočasnici opisuju grad lijepim i ugodnim, ali siromašan uslugama. Tijekom 15., 16. i 17. stoljeća Hvar je ovim

¹ Popis stanovništva, kućanstava i stanova iz 2011.

² Velikim dijelom preuzeto od Petrić, Marinko (2018). Hvarske turističke spomenar: *Sentimentalno putovanje kroz turističku prošlost Hvara*. Hvar. Turistička zajednica Grada Hvara.

posjetiteljima mogao pružiti tek pokoje svratište i nekoliko krčmi. Pored hodočasničkog turizma, ovo razdoblje obilježava tipičan oblik lokalnih i regionalnih, uglavnom individualnih turističkih migracija, koje možemo podvesti pod pojmom ladanjski turizam.

Sve do sredine 19.stoljeća, ugledni gosti i posjetitelji Hvara svoj smještaj nalazili su u Kneževom dvoru, Biskupskom dvoru, u nekom od hvarskih samostana ili pak kod bogatih građanskih i plemićkih obitelji. Običnim posjetiteljima Hvara na raspolaganju su bila konačišta (hospiciji) odnosno gostonice u kojima se moglo noćiti. Prva takva gostonica spominje se 1543., odnosno 1561., kao konačište gospođe Goje Kličinović (Goya hospita) na hvarskom trgu. Krajem 18. i tijekom 19. stoljeća Hvar pohađaju brojni znanstvenici koji proučavaju biljke, insekte i minerale i to daje obilježe znanstvenog turizma na Hvaru. U jednoj takvoj znanstvenoj misiji, Hvar je 1838. posjetio saksonski kralj Friedrich August II.

Glavni inicijalni poticaj razvoju hvarskog turizma dala su meteorološka istraživanja Hvaranina Grgura Bučića i osnivanje meteorološke postaje u Hvaru 1858. Rezultati njegova mjerjenja pokazali su izvrsna svojstva hvarskog podneblja, pogodna za liječenje raznih bolesti, posebice dišnih organa. Dolaskom Franza Ungera, austrijskog liječnika iz Graza, na Hvar 1866. zaživjela je zamisao da se u Hvaru osnuje zdravstveno turistička ustanova. Hvarani su vrlo brzo tu ideju prihvatali, a među njezinim glavnim zagovornicima bio je hvarski biskup Juraj Duboković. Tako je povjesnog 15. svibnja 1868. utemeljeno udruženje pod nazivom Higijeničko društvo u Hvaru. U svojem proglašu glavni je cilj Higijeničkog društva bio da pribavi sve potrebno za ugodan boravak stranaca u gradu, da bi se „...olakšale njihove boljetice i pružila njihovim oboljelim plućima blagost našeg podneblja i našega blagotvornog zraka. Društvo će u tom smislu imati na raspolaganju strancima udobne kuće, pobrinuti se za njihovu podvorbu i neće žaliti truda da se ispune sve njihove želje.“

Stoga 15. svibanj 1868. možemo smatrati datumom začetka modernog hvarskog turizma, jer je u svom programu Higijeničko društvo jasno zacrtalo viziju suvremenog turizma koje se temelji na organiziranoj javnoj brizi i nadzoru. Taj datum predstavlja i začetak modernog organiziranog turizma uopće, jer sličnih turističkih udruženja u to vrijeme u Europi još nije bilo (npr. u Francuskoj je prvo udruženje osnovano tek četrdeset godina kasnije - 1907. u Cannesu).

Higijeničko društvo bilo je dioničko društvo sa sjedištem u Hvaru. Prvi hotel Higijeničkog društva bio je u kući Samohod-Duboković na hvarskom trgu, a otvoren je 15. listopada 1868. U međuvremenu se Higijeničko društvo obratilo bečkom dvoru za novčanu potporu u gradnji novog hotela, sa željom da carica Elizabeta bude pokrovitelj, te njeno ime bude ime budućeg hotela. Carica je zamolbu Hvarana prihvatile i 1869. godine doznačila prvu novčanu pomoć. Ipak, zbog problema u financiranju izgradnje, hotel je formalno otvoren gotovo trideset godine kasnije - 1. travnja 1898., a u cijelosti uređen i otvoren za goste tek 1903., trideset četiri godine kasnije. Lječilišni hotel Carice Elizabete raspolagao je s 26 soba odnosno 35 ležaja, kupaonicom, blagovaonicom, kavanom u staroj gradskoj loži i čitaonicom. U to se vrijeme pojačava i promidžba Hvara i lječilišnog hotela. Prvi Hvarski vodič tiskan je u Trstu 1899. na njemačkom, a 1903. i na hrvatskom jeziku.

Početkom 20. stoljeća počinju se graditi novi sadržaji i dodatni smještaj. Između 1910. i 1912. uređeno je šetalište prema uvali Majerovica, zatim gradsko kupalište s kabinama u uvali Babina lučica i tenis igralište u šumici, zapadno od grada. Osnovano je i Društvo za uljepšavanje grada. Godine 1914. otvoren je novi hotel Kovačić na obali sa 30 ležaja. U naredna dva desetljeća (1921.-1941.) hvarski turizam je poprimio nova obilježja. Uz zdravstveni, zimski turizam sve se više afirmira rekreativni, ljetni, kupališni turizam. Gosti nisu isključivo iz usko elitnog kruga, nego i raznovrsnijih društvenih slojeva i dobi. Značajan događaj za hvarski turizam u ovom razdoblju bila je izgradnja gradskog kupališta 1927. godine. Izgrađeno od bijelog hvarskog kamena, kupalište je imalo kabine, tuševe, vidikovac i bife. Godine 1935. proširen je i obnovljen hotel Carice Elizabete te preimenovan u Palace, koji je imao kapacitet od 102 ležaja, centralno grijanje, tople morske kupke, plesnu terasu, salon u loži

i bio je otvoren kroz cijelu godinu. Stvarajući potrebne preduvjete za kvalitetniji i masovniji turizam, 1925. godine otvara se mala električna centrala na Dolcu koja je osvjetljavala grad u nekoliko noćnih sati, a 1923. uspostavlja se vodovodna mreža koja se napajala skromnim izvorima u okolini grada. Otvaraju se novi hoteli na obali: 1925. hotel Park, 1927. Overland, 1927. hotel Slavija, a 1937. proširuje se hotel Kovačić. Tako je 1930. u Hvaru - koji je te godine imao 4 hotela i 44 registrirana privatna iznajmljivača soba - zabilježio ukupno 3.065 gostiju, odnosno 26.911 noćenja.

Razdoblje nakon 1945. najburnije je u turističkoj prošlosti Hvara. Periodizacija razvoja hvarskega turizma nakon Drugog svjetskog rata do danas mogla bi se odrediti prema razdobljima:

- od 1945. do 1960. – sindikalni turizam
- od 1960. do 1968. – turistička obnova
- od 1968. do 1990. – turistička ekspanzija
- od 1990. do 2005. – turistička kriza
- od 2005. do danas – nova era ekspanzije.

Nakon 1945. turistički život na Hvaru se korjenito mijenja. Nacionalizacija hotelskih objekata 1948., državno upravljanje, te zatvorenost prema glavnim emitivnim tržištima, paralizirali su turistički razvoj grada. U to vrijeme država raznim povlasticama potiče razvitak radničko-sindikalnog oblika turizma. Gosti su ratni invalidi, radnici, djeca, a od inozemnih tek vjerni Česi. Općina Hvar i Turističko društvo Hvar osnovali su 1959. samostalnu turističku tvrtku - Hotelsko poduzeće Hvar. Tvrtka je objedinila tri postojeća ugostiteljska objekta, odnosno hotela, koja su do 1953. godine poslovala samostalno: hotel Palace s hotelom Park, zatim hotel Dalmacija (otvoren 1948.), te hotel Slaviju s hotelima Istra (bivši Kovačić) i Mornar (bivši Overland). Iste je godine štampan skroman jednobojni letak naslovljen „Dođite ove zime na Hvar, najsunčaniji otok Jadrana“ koji je najavio novo turističko razdoblje Hvara.

Godine 1962. izgrađen je prvi moderan turistički kompleks u Hvaru - hotel Pharos paviljonskog tipa sa 364 ležaja. U cilju poboljšanja ugostiteljske usluge, osniva se 1962. u Hvaru i prva ugostiteljska škola. Još 1959. električna struja s kopna zamijenila je stari generator na naftu. Godine 1967. proveden je do Hvara vodovod s izvorišta kod Jelse, a 1966. dovršena je glavna otočka prometnica Hvar – Sućuraj koja te tada bila prva trajektna poveznica otoka s kopnom.

Svojevrsni manifest turističkog koncepta Hvara zacrtao je 1968. generalni urbanistički plan, koji je financiran sredstvima Ujedinjenih naroda – Projekt Južni Jadran. Suvremena kanalizacijska mreža izgrađena je u Hvaru 1971. i, što je bilo rijetko u ono vrijeme, bila je izvedena daleko van grada na sjevernoj strani otoka. Tijekom 1960-tih i početkom 1970-tih najintenzivnija je izgradnja hotelskih kapaciteta: Adriatic (1968.), Galeb (1968.), Delfin (1969.), Sirena (1969.), Bodul (1971.), Amfora (1971.) te autokamp Vira. Sedamdesetih godina prošlog stoljeća hvarske turizam obilježava kulturno – obrazovna dimenzija jer je, uz tradicionalno Hvarske ljetne, 1974. utemeljena kulturno-znanstvena manifestacija Dani hvarske kazalište, 1975. tiskan turističko-povijesni vodič otoka Hvara u koloru, a 1977. utemeljena je turistička škola.

Godine 1985. započinje i era nautičkog turizma u Hvaru. Tada je otvoren nautički centar na Palmižani, sadašnji ACY marina Palmižana. Vrlo unosan i ne odveć naporan, turizam potiskuje ostale gospodarske djelatnosti, te definitivno prerasta u temeljnu gospodarsku djelatnost Hvarana, kojom se posredno ili neposredno gotovo bave svi. Grad Hvar i hvarske turizam privlači sve veći broj pridošlica iz ostalih otočnih mjesta, ali i s kopna, koji se ovdje trajno nastanjuju, bilo kao djelatnici u hotelijerstvu, samostalni ugostiteljski djelatnici ili kao djelatnici u kategoriji dopunske „kućne radinosti“.

U godinama domovinskog rata (1991.-1995.) kriza, koja se već počela nazirati krajem 1980-tih, poprimila je dodatne razmjere, jer je zbog rata, opće nesigurnosti i Hrvatskoj nenaklonjene inozemne propagande, turistički život Hvara doslovno zamro. To se vrlo drastično odrazilo na ukupan

gospodarski život Hvara, koji je tih godina zapao u najdublju depresiju upravo zbog turističke monostrukture gospodarstva. U drugoj polovici 1990-tih godina hvarske turistickje zajednice (utemeljene 1992.), hotelske tvrtke Sunčani Hvar i lokalne samouprave, nešto boljih prometnih veza, ali i povratka povjerenja tradicionalnih hvarskeh gostiju. Prava obnova turističkog života Hvara započinje međutim tek krajem prve decenije novog tisućljeća, s novim svežim idejama i akterima na lokalnoj razini, kao što su osnivanje noćnih klubova Carpe Diem (još 1999.) i nešto kasnije Hula Hula i Carpe Diem Beach, koji su postali promotori novog oblika tzv. party-turizma, kao i osnivanje lokalne tvrtke Nautički centar Hvar d.o.o. (1999.) kao glavnog inicijatora razvoja nautičkog turizma u Hvaru.

Ulaskom tvrtke Orco Property Group iz Luksemburga u vlasničku strukturu i kasnije preuzimanje tvrtke Sunčani Hvar 2005. godine započeo je temeljiti preustroj tvrtke i obnova nekoliko hotela. Zacrtani projekti bili su ambiciozni, ciljana klijentela bila je bogatiji sloj turista, standardi visoki, a poslovni senzibilitet prilagođen zahtjevima modernog turističkog tržišta. Istovremeno se grade manji hoteli u gradu te se obnavljaju hoteli Croatia, Park i Podstine. Grade se i adaptiraju brojni apartmani, a novost u ponudi su luksuzne turističke vile s bazenima za bogatiju klijentelu i hosteli za turiste mlađe životne dobi. Središnja i najrazgranatija ugostiteljska tvrtka Sunčani Hvar d.d. sudjeluje u ukupnim smještajnim kapacitetima grada Hvara s oko 20 posto, a u ukupnom prihodu od turizma još i manje. Sve se ostalo oslanja na i proizvod je manjih individualnih tvrtki i pojedinaca, pa se s pravom može kazati da turističko gospodarstvo grada Hvara počiva na „malim“ ugostiteljima. Preko tisuću iznajmljivača soba, apartmana, kuća, pet manjih hotela, jedanaest hostela, preko šezdeset restorana i buffea, oko trideset caffea, šest noćnih klubova, pet ronilačkih klubova, desetak turističkih agencija, oko dvadeset lokalnih vodiča, oko trideset barkarijula, isto toliko iznajmljivača brodova, oko dvadeset iznajmljivača brzih taxi-plovila, oko deset iznajmljivača automobila, skutera i bicikli, predstavlja danas široku mrežu primarnih i sekundarnih turističkih usluga, u koju je uključeno gotovo čitavo stanovništvo grada Hvara.

Luksuzne mega-jahte i jedrilice svih veličina i zastava u sve većem broju pristaju u hvarske luke, kao i brodovi–hoteli domaćih prijevoznika. Nautičkoj slici grada pridružuju se kruzeri koji se u ljetnim mjesecima gotovo svakodnevno sidre između grada i Škoja. Time Hvar postaje jedna od najfrekventnijih i najpoznatijih istočno-jadranskih postaja nautičkog turizma. U svega nekoliko godina potpuno se promjenila i tradicionalna struktura gostiju. Uz uobičajene Nijemce, Skandinavce i Talijane, sada u sve većem broju dolaze Englezi, Francuzi, Amerikanci, Španjolci, Rusi, Brazilci, ali i Korejanci, Tajlandžani, Indijci i Kinezi. Prevladavaju mlađe osobe i to solidne platežne moći koji, privučeni geslom Carpe Diem (*Uživaj dok možeš*), u opuštenoj atmosferi hvarskeh noćnih klubova provode tri do četiri dana odmora. I upravo ovi mladi partijaneri postaju nositelji nove turističke razglednice Hvara, jer zahvaljujući njima i moćnim modernim informatički- digitalnim tehnologijama, Hvar postaje razvijano partijansko odredište južne Europe. Turizam je u uzlaznoj fazi i Hvar ponovno postaje poželjno turističko odredište i stjecište svjetskog jet seta.

Turistička ponuda i iskorištenost kapaciteta

Stoga se suvremena turistička ponuda grada Hvara, prema podacima Državnog zavoda za statistiku iz 2017. godine, sastoji od otprilike:

- 11 tisuća postelja, po čemu Hvar zauzima 9. mjesto među općinama i gradovima Splitsko-dalmatinske županije
- od toga se 2.576 postelja ili 23 posto odnosi na hotele i slične kapacitete, 711 ili 7 posto na kampove, a preostalih 7.805 ili 70 posto na ostale vrste smještaja, odnosno većim dijelom na smještaj u domaćinstvima.

Grad Hvar je glavno turističko odredište otoka s najvećim udjelom hotelskog smještaja. U gradu Hvaru nalazi se 39 posto ukupne i 50 posto hotelske ponude otoke Hvara.

Za područje grada Hvara karakterističan je i veliki porast ponude smještajnih kapaciteta. Od 2010. godine porast smještaja je iznosio 41 posto, što je više i od prosjeka za cijeli otok Hvar i Hrvatsku u cjelini (37 posto). Ipak, taj je rast manji od prosjeka Splitsko-dalmatinske županije koji je u periodu od 2010. do 2017. godine iznosio čak 63 posto, po čemu je ova županija uvjerljivo prva u Hrvatskoj.

Tablica 2.2.

Osnovni turistički pokazatelji za grad Hvar 2010., 2014. i 2017.

Pokazatelj	Grad Hvar	Otok Hvar	Splitsko-dalmatinska županija	Hrvatska
<i>Broj postelja</i>				
2010.	7.872	20.660	165.510	910.381
2017.	11.092	28.196	269.793	1.242.663
Razlika 2009 - 2017 posto	40,9	36,5	63,0	36,5
<i>Broj turističkih dolazaka</i>				
2010.	86.216	172.554	1.637.656	10.604.116
2014.	144.286	241.843	2.212.903	13.128.416
2017.	197.361	320.691	3.159.851	17.430.580
Razlika 2007- 2017 posto	128,9	85,8	92,9	64,4
<i>Broj turističkih noćenja</i>				
2010.	439.909	1.132.982	9.364.032	56.416.379
2014.	580.715	1.291.173	12.134.612	66.483.948
2017.	713.292	1.582.853	16.595.717	86.200.261
Razlika 2010- 2017 posto	62,1	39,7	77,2	52,8
<i>Broj turističkih noćenja u sezoni</i>				
lipanj - rujan 2017.	639.746	1.473.747	14.782.676	74.048.455
udio lipanj - rujan 2017. posto	89,7	93,1	89,1	85,9
srpanj - kolovoz 2017.	428.786	1.035.236	10.556.922	52.118.521
udio srpanj - kolovoz 2017. posto	60,1	65,4	63,6	60,5
<i>Iskorištenost smještajnih kapaciteta u danima</i>				
2010.	56	55	57	62
2017. u danima	64	56	62	69
Prosječno trajanje boravka u danima 2010.	5,1	6,6	5,7	5,3
Prosječno trajanje boravka u danima 2017.	3,6	4,9	5,3	4,9

Izvor: DZS

Najveća koncentracija smještajnih kapaciteta grada Hvara je u samom naselju Hvar, na koje se 2017. godine odnosilo 86 posto ukupnih smještajnih kapaciteta i čak 97 posto hotelskih i sličnih kapaciteta.

Većina hotelskih kapaciteta ističe se visokom kvalitetom i ostvarenim cijenama noćenja, što je vidljivo i iz strukture u kojoj glavnu ulogu imaju hoteli od 4 zvjezdice. Na njih se odnosilo 6 od ukupno 14 hotelskih objekata, odnosno 932 od ukupno 2.220 postelja.

Jedini hotel izvan naselja Hvar je mali hotel 'Fortuna' u Milni, dva manja kampa postoje još u Milni i Jagodnoj, dok se kapaciteti u ostalim naseljima odnose isključivo na smještaj u domaćinstvima odnosno objektima ruralnog turizma.

Iskorištenost smještajnih kapaciteta je relativno dobra - 62 dana u 2017. To je znatno više od prosjeka za otok Hvar koji je iznosio 56 dana, ali i od prosjeka Splitsko-dalmatinske županije od 62 dana. Pri tom se radi o značajnom povećanju u odnosu na 2010. godinu, kada je iskorištenost kapaciteta na području grada Hvara iznosila 56 dana, dok je na otoku Hvaru u cjelini ostala gotovo nepromijenjena, a na području Splitsko-dalmatinske županije je povećanje bilo znatno manje.

Turistička potražnja

U skladu s povećanjem iskorištenosti kapaciteta turistička potražnja na području grada Hvara bilježi veći rast od turističke ponude, i to po znatno višim stopama od prosjeka za otok Hvar i Hrvatsku u cjelini.

Tako je porast broja noćenja na području grada Hvara između 2010. i 2017. iznosio 62 posto, za razliku od svega 40 posto na otoku Hvaru i 53 posto u Hrvatskoj u cjelini. Ipak, primjetno je usporavanje rasta, jer je stopa porasta bila nešto veća u periodu između 2010. i 2014. godine, za razliku od otoka Hvara i Hrvatske u cjelini gdje se porast većim dijelom odnosio na period od zadnje tri godine. I Splitsko-dalmatinska županija je brže rasla u periodu od 2014. do 2017. godine, s time da je ukupan porast veći i od prosjeka Hrvatske, grada Hvara i otoka Hvara, čemu je u najvećoj mjeri doprinio enormno snažan rast turizma na području grada Splita.

Iako su trendovi slični, promotre li se podaci o broju turista, odnosno dolazaka, vidljivo je da su i tu stope rasta na području grada Hvara znatno veće od otoka Hvara u cjelini, Splitsko-dalmatinske županije i Hrvatske. Tako se broj turista na području grada Hvara u zadnjih sedam godina povećao za čak 129 posto, dok je i u najbrže rastućoj hrvatskoj županiji Splitsko-dalmatinskoj taj rast iznosio 93 posto, na otoku Hvaru 86 posto, a Hrvatskoj u cjelini tek 64 posto. Iz toga proizlazi da je došlo do skraćenja prosječnog trajanja boravka turista, koji je na području grada Hvara 2017. godine iznosio tek 3,6 dana, za razliku od oko 5 dana na otoku Hvaru, u Splitsko-dalmatinskoj županiji i Hrvatskoj.

Ovakva situacija znatnim je dijelom uvjetovana osnovnim karakteristikama turističke potražnje na području grada Hvara, koja značajno odstupa od svih ostalih dijelova Hrvatske. Hvar se ističe iznimno visokim udjelom inozemnih dolazaka i noćenja od čak 96 posto te izrazito šarolikom strukturu gostiju. Iz podataka u tablici 9. vidljivo je i da se udio inozemnih turista na području grada Hvara dodatno povećao zadnjih godina, za razliku od otoka Hvara u cjelini gdje je udio inozemnih gostiju manji, a i rast njihovog udjela je bio nešto sporiji. Do porasta udjela inozemnih turista došlo je i u Splitsko-dalmatinskoj županiji i Hrvatskoj u cjelini, ali je i taj udio manji nego u gradu Hvaru.

Na području grada Hvara dominantna nacija 2017. godine bili su Britanci, koji su ostvarili 113.995 noćenja ili 16 posto, a slijede ih turisti iz SAD-a s udjelom od 8 posto, Nijemci sa 7 posto i Slovenci 5 posto. Budući da Državni zavod za statistiku za gradove i općine ne iskazuje sve važnije nacionalnosti konzultirani su nešto drugačiji podaci eVisitor-a za 2017. godinu prema kojima su Britanci ostvarili 113.233 noćenja što također čini 16 posto od ukupnog broja koji je za 2017. godinu iznosio 720.926.

Tablica 2.3.

Broj domaćih i inozemnih turista i noćenja i na području grada Hvara 2010., 2014. i 2017.

Prostorna cjelina	Godina	Dolasci			Noćenja		
		Ukupno	Inozemni	posto inozemni	Ukupno	Inozemni	posto inozemni
Grad Hvar	2010	86.216	79.440	92,1	439.909	402.098	91,4
	2014	144.286	137.089	95,0	580.715	551.427	95,0
	2017	197.361	190.252	96,4	713.292	688.100	96,5
Otok Hvar	2010	172.554	156.708	90,8	1.132.982	1.026.824	90,6
	2014	241.843	223.617	92,5	1.291.173	1.195.717	92,6
	2017	320.691	300.897	93,8	1.582.853	1.477.458	93,3
Splitsko- dalmatinska županija	2010	1.637.656	1.437.845	87,8	9.364.032	8.558.645	91,4
	2014	2.212.903	2.016.322	91,1	12.134.612	11.340.974	93,5
	2017	3.159.851	2.928.192	92,7	16.595.717	15.721.197	94,7
Hrvatska	2010	10.604.116	9.110.742	85,9	56.416.379	50.992.321	90,4
	2014	13.128.416	11.622.961	88,5	66.483.948	61.323.572	92,2
	2017	17.430.580	15.592.899	89,5	86.200.261	80.221.997	93,1

Izvor: DZS

Za razliku od grada Hvara, u Hrvatskoj u cjelini dominiraju Nijemci koji ostvaruju 24 posto noćenja, a slijede ih Slovenci, Austrijanci i Poljaci s udjelom 8-9 posto te Česi i Talijani s oko 6 posto. Ove su nacije najzastupljenije i na ostalim dijelovima otoka Hvara, ali sa značajnom razlikom da su najbrojniji Slovenci i Česi, slijede Poljaci i Nijemci te Talijani. Poljaci i Nijemci bili su dominantni gosti i na području Splitsko-dalmatinske županije, a slijedili su ih Česi i Britanci.

Iako su na području grada Hvara Britanci dominantni i prema broju dolazaka, jer ih je bilo 30.131 od ukupno 197.876 ili 15 posto, kod ostalih nacija brojke su dosta drugačije. Naime, udio gostiju iz SAD bio je znatno veći u dolascima, čak 12 posto, dok je udio Nijemaca iznosio svega 4 posto, a Slovenaca 3 posto. Više dolazaka od Nijemaca ostvarile su i Francuska, Australija i Tajvan (svi oko 5 posto), kao nacije koje su u većini hrvatskih destinacija znatno manje ili gotovo nikako zastupljene. Među prvih deset nacija po dolascima u gradu Hvaru nalaze se još i Švedjani, Talijani, Brazilci i Kanađani, po čemu se on izdvaja kao destinacija s izuzetno šarolikom strukturu posjetitelja.

Specifična struktura potražnje i razmjerno kratko prosječno trajanje boravka turista pozitivno utječe na sezonalnost turizma u odnosu na druge primorske destinacije. Naime, tijekom srpnja i kolovoza na području grada Hvara ostvaruje se 60 posto ukupnih noćenja, što je identično prosjeku Hrvatske i manje od otoka Hvara u cjelini (65 posto), kao i Splitsko-dalmatinske županije (64 posto). Ipak, udio noćenja koji se ostvaruje od početka lipnja do kraja rujna za područje grada Hvara iznosio je 90 posto, što je manje i od prosjeka Hrvatske (86 posto) i Splitsko-dalmatinske županije (89 posto). To je rezultat činjenice da se tijekom pet mjeseci od početka studenog do kraja ožujka ostvaruje manje od 1 posto noćenja i dolazaka te ne radi gotovo nijedan smještajni objekt.

U odnosu na druge dijelove hrvatske obale gdje gosti većinom borave u domaćinstvima, grad Hvar ističe se i znatnijim udjelom hotelskog smještaja u dolascima i noćenjima. Naime, iako su u ukupnoj smještajnoj ponudi hoteli i slični kapaciteti imali udio od svega 23 posto, u njima je prema podacima eVisitor-a 2017. godine ostvareno 279.505 ili 39 posto sveukupnih noćenja te 97.486 ili čak 49 posto dolazaka. Iz toga proizlazi da je u hotelima i sličnim oblicima smještaja iskorištenost kapaciteta veća,

a prosječno trajanje boravka znatno kraće nego u ostalim smještajnim sadržajima, koji se većim dijelom odnose na domaćinstva.

Kvalitativna obilježja turizma

Kvalitativna struktura gostiju grada Hvara u skladu je s osnovnim značajkama ponude i potražnje te pokazuje dominaciju turista znatno više platežne moći od većine drugih destinacija u Hrvatskoj (e-Visitor). To za posljedicu ima visoke cijene i smještajnih i vanpansionskih usluga, a tako i znatno više prihode u turizmu i pratećim djelatnostima od većine drugih hrvatskih destinacija. Osim znatno većeg udjela turista iz udaljenijih i bogatijih zemalja poput Ujedinjenog Kraljevstva, SAD-a, Australije i skandinavskih zemalja, to je vidljivo i kroz dominaciju objekata viših kategorija. Tako je od ukupno 14 hotela njih šest bilo sa 4 zvjezdice i u njima je ostvareno 57 posto noćenja i čak 64 posto dolazaka turista u hotelima, iako se na njih odnosilo tek 42 posto postelja u hotelima.

Grad Hvar ima i sasvim posebnu dobnu strukturu gostiju, jer se od ukupno 197.876 dolazaka čak 64.431 ili 33 posto odnosilo na osobe između 25 i 34 godine, dok je svega 11.950 ili 6 posto bilo mlađe od 18 godina, a 36.581 ili 18 posto starije od 54 godine. Istodobno je udio populacije između 25 i 34 godine u noćenjima iznosio 29 posto, osoba mlađih od 18 godina 9 posto, a starijih od 54 godine 24 posto. Iz toga jasno proizlazi snažna orientacija grada Hvara na mlade osobe visoke platežne moći, koji u destinaciji borave razmjerno kratko. Po tome se grad Hvar znatno razlikuje ne samo od većeg dijela Hrvatske, u kojem mnogo veću ulogu imaju obitelji i stariji gosti i prosječno trajanje boravka je znatno dulje, nego i od tzv. klasičnih 'partijanerskih' destinacija poput Novalje u kojima su u znatno većoj mjeri zastupljene još mlađe osobe skromnijih platežnih mogućnosti.

Iz navedenog proizlazi da grad Hvar ima izuzetno povoljnu strukturu potražnje ne samo u hrvatskim, nego i u svjetskim okvirima. Naime, osim što se radi o osobama visoke platežne moći, radi se i o osobama mlađe dobi i više naobrazbe, koje bi se u slučaju zadovoljstva provedenim odmorom mogle vraćati i kasnije te preporučiti Hvar širem krugu poznanika. No, to u sebi krije i značajne opasnosti, jer bi u slučaju pada kvalitete ponude odnosno imidža Hvara kao 'elitne' destinacije moglo doći i do naglog pada potražnje. Takvi scenariji su dosta česti u svijetu, posebice kada je riječ o destinacijama orientiranim na ponudu iz udaljenih zemalja, odnosno na turiste kojima udaljenost i cijena nisu presudni faktor u odabiru mjesta za provođenje odmora. Stoga održavanje visoke kvalitete ponude i bogatih pratećih sadržaja u slučaju Hvara ima mnogo veću važnost nego u slučaju mnogih drugih destinacija u Hrvatskoj.

3. PREDUVJETI ZA RAZVOJ TURIZMA

Osim turističke resursne osnove koja je predmet sljedećeg poglavlja, turistički razvoj ovisi o nekoliko ključnih faktora: geoprometnom položaju i prometnoj povezanosti s glavnim emitivnim tržištima, te cjelokupnim gospodarskim razvojem na kojem leži poduzetništvo, investicijskom kapitalu o kojem ovise ekonomski učinci turizma destinacije i socio-demografskim karakteristikama stanovnika koji su nositelji turističkog razvoja. Stoga se u ovom poglavlju daje pregled reljefnih i klimatskih obilježja, socio-demografskih karakteristika stanovnika, stupnja gospodarskog razvoja, prometnog položaja i prometne povezanosti te komunalne infrastrukture.

Reljef i klima

Prostor grada Hvara zauzima izuzetno atraktivan brdoviti teritorij na otoku Hvaru s mnoštvom lijepih uvala. Središnji gorski hrbat koji dijeli sjevernu i južnu stranu otoka pruža se smjerom zapad - istok i uzdiže se od 149 metara na zapadu do 628 metara nad morem na istoku, gdje se nalazi najviši vrh cijelog otoka Hvara - Sveti Nikola. U sastavu grada Hvara nalazi se otočna skupina Paklenih ili Paklinskih otoka s 20 otoka, otočića i hridi ukupne površine 7,2 km², te još tri mala otočića - Duga neposredno uz sjevernu obalu otoka Hvara i dva otočića Lukavci na otvorenoj pučini u Korčulanskom kanalu južno od Svetе Nedjelje ukupne površine 0,1 km².

Zahvaljujući razvedenosti duljina obalne crte na području naselja Hvar je čak 126 kilometra, od čega se 71 kilometar odnosi na obalnu crtu otoka Hvara, a 55 kilometara na obalnu crtu Paklenih otoka i tri mala otočića. Među Paklenim otocima daleko je najveći Sveti Klement s površinom od 5,3 km², a slijede ga Marinkovac s površinom od 0,7 km², Dobri otok i Veli Vodnjak s površinom od 0,3 km² te Jerolim i Borovac s površinom od 0,2 km². Među brojnim uvalama ističu se Luka Vira i Duga uvala na razvedenijoj sjevernoj obali otoka Hvara te Palmižana i Soline na Svetom Klementu u Paklenim otocima.

Na području grada Hvara gotovo da nema ravnih površina, a brdoviti su i Pakleni otoci - najviši vrh Svetog Klementa uspinje se do 94, a Dobrog otoka 51 metar nad morem. Glavno naselje Hvar i naselja Milna, Zaraće, Sveta Nedjelja i Jagodna smještena su na južnoj obali otoka, a Brusje, Velo Grablje i Malo Grablje u unutrašnjosti. Najviše naselje Brusje nalazi se na visini od 320, Velo Grablje na 280 i Malo Grablje na 120 metara nad morem. Uz obalu su većim dijelom smješteni zapravo samo Hvar i Milna, dok se stari dijelovi naselja Sveta Nedjelja, Zaraće i Jagodna nalaze na visinama iznad 100 metara nad morem. Stalnih tekućica niti jezerskih površina na području grada Hvara nema.

U okviru vrijedne prirodne baštine na području grada Hvara izdvajaju se dva prirodna lokaliteta zaštićena na državnoj razini:

- Pakleni otoci imaju status značajnog krajobraza, a
- stari čempres u dvorištu franjevačkog samostana u Hvaru zaštićen je kao spomenik parkovne arhitekture.

U okviru projekta NATURA 2000 zaštićen je veći dio preostalog obalnog prostora s okolnim područjima, tako da je zapravo veći dio površine grada Hvara pod određenim oblicima zaštite prirode. Projekt NATURA 2000 posebno štiti i podmorje uz sjevernu obalu oko rta Pelegrin na zapadu otoka, spilje Pišćenu, Markovu spilju i Pod Kapelu te dva stara bunara u gradu Hvaru.

Područje Hvara ima sve značajke tople sredozemne klime s prosječnom godišnjom temperaturom od 18°C i s oko 120 vedrih dana u godini, po čemu spada u najsunčanije dijelove Hrvatske. Prosječna temperatura ni u jednom mjesecu osim siječnja ne pada ispod 10°C, dok u najtoplijim mjesecima srpnju i kolovozu u prosjeku iznosi 26-28°C. Godišnja količina padalina iznosi oko 700 milimetara, od čega se većina odnosi na jesenski period, osobito studeni. Tijekom srpnja i kolovoza padalina gotovo da i nema, a snijeg ne pada skoro nikada.

Slika 3.1.

Prostorna organizacija i prometna infrastruktura područja grada Hvara

Hvar nije izložen izrazito jakim vjetrovima, a i oni se odnose skoro isključivo na zimski dio godine. Ljeti je od vjetrova najzastupljeniji maestral, koji doprinosi ublažavanju vrućina, a pogoduje i nautičarima. Viši dijelovi područja grada Hvara oko Brusja i Velog Grabljia zbog veće nadmorske visine imaju u prosjeku nešto nižu temperaturu svih mjeseci, a ističu se i svježijim ljetnim noćima.

Demografska obilježja

Područje grada Hvara spada među 100 jedinica lokalne samouprave u Hrvatskoj od njih ukupno 556 koje iskazuju porast broja stanovnika. I među 55 gradova i općina u Splitsko-dalmatinskoj županiji i 46 na otocima Hvar se nalazi u gornjoj polovici onih čije stanovništvo u periodu od 2001. do 2011. raste.

Udio stanovnika starijih od 64 godine na Hvaru je niži od prosjeka Hrvatske (16,7 posto) i pogotovo Splitsko-dalmatinske županije (18,8 posto), jedino je udio stanovništva mlađeg od 15 godina od 15,9 posto nepovoljniji od prosjeka Hrvatske (17,3 posto), iako je viši nego u županiji (13,4 posto). Kako je i u periodu između 1991. i 2001. stanovništvo područja grada Hvara raslo, može se zaključiti da je razvoj turizma kao osnovnog oblika gospodarske aktivnosti imao pozitivnu ulogu na demografska kretanja usprkos izolirane otočne pozicije.

Tablica 3.1.

Stanovništvo grada Hvara i otoka Hvara po dobnim skupinama 2011.

Grad/općina	Ukupno	0 - 14		15 - 64		65 i više	
		Ukupno	posto	Ukupno	posto	Ukupno	posto
Grad Hvar	4.251	622	15,9	2.901	68,9	728	15,2
Otok Hvar	11.077	1.447	14,2	7.246	68,0	2.384	17,8
Splitsko-dalmatinska županija	454.798	74.432	13,4	304.915	67,8	75.451	18,8
Hrvatska	4.284.889	652.428	17,3	2.873.828	66,0	758.633	16,7

Izvor: Državni zavod za statistiku

Ovakva situacija osobito je važna u kontekstu činjenice da su svi demografski pokazatelji područja grada Hvara znatno bolji nego u ostale tri jedinice lokalne samouprave na otoku. To se osobito dobro vidi iz podataka da stanovništvo cijelog otoka Hvara između 2001. do 2011. godine opada, udio stanovništva mlađeg od 15 godina je niži, a starijeg od 64 godine viši od prosjeka Hrvatske.

Na području grada Hvara nalazi se osam naselja i sva su smještena na otoku Hvaru, dok na Paklenim otocima stalnih naselja nema. Na glavno naselje Hvar odnosi se 89 posto stanovništva, a na preostalih sedam naselja tek 11 posto stanovništva. Tih sedam naselja mogu se podijeliti u dvije skupine:

- prvu skupinu s ukupno 279 stanovnika čine naselja Milna, Zaraće, Sveta Nedjelja i Jagodna i pružaju na se na južnoj obali otoka Hvara istočno od grada Hvara;
- drugu skupinu sa 201 stanovnika čine naselja Brusje, Velo Grable i Malo Grable u unutrašnjosti otoka, s time da naselja Brusje i Velo Grable u svom sastavu imaju i uglavnom nenaseljeni prostor uz sjevernu obalu otoka Hvara.

Tablica 3.2.

Broj stanovnika po naseljima područja grada Hvara 1991., 2001. i 2011.

Naselje	1991.	2001.	2011.	promjena 1991-2001 (%)	promjena 2001- 2011 (%)
Hvar	3.643	3.672	3.771	0,8	2,7
Milna	73	90	104	23,3	15,6
Zaraće	0	1	14	-	1.300,0
Sveta Nedjelja	141	148	131	5,0	-11,5
Jagodna	0	0	30	-	-
Brusje	241	206	194	-14,5	-5,8
Velo Grablje	45	21	7	-53,3	-66,7
Malo Grablje	0	0	0	-	-

Izvor: Državni zavod za statistiku

Osim naselja Hvar nijedno nema više od 200 stanovnika, a više od 100 stanovnika su 2011. godine imali samo Brusje, Sveta Nedjelja i Milna. Naselja Jagodna, Zaraće i Velo Grablje imala su 7-30 stanovnika, a Malo Grablje je bilo bez stanovnika. Promotrimo li demografske trendove po naseljima vidljivo je da priobalna naselja uglavnom rastu, dok naselja u unutrašnjosti iskazuju pad broja stanovnika. Znakoviti trend je i porast ukupnog broja stanovnika upravo u zadnjem popisnom periodu između 2001. i 2011. godine, te oporavak naselja Zaraće i Jagodna koji su gotovo bila izumrla.

Uz uže gradsko područje naselja Hvar te uskrsla naselja Zaraće i Jagodna snažan rast zadnjih godina bilježi i Milna, koja status posebnog naselja ima tek od 1991. godine. Iako naselje Sveta Nedjelja u cjelini demografski stagnira, važno je napomenuti da je ta pojava rezultat izumiranja starog dijela naselja na povišenom dijelu uz istodobni porast broja stanovnika u priobalnom dijelu, kao i u slučaju Zaraće i Jagodne. Od naselja u unutrašnjosti demografski se održava samo Brusje, dok je Velo Grablje pred izumiranjem, a Malo Grablje ne bilježi stalne stanovnike još od davne 1961. godine.

U tom kontekstu je zanimljivo da su naselja Hvar i Milna absolutni maksimum dosegla upravo u Popisu stanovništva 2011. godine, Sveta Nedjelja, Zaraće i Velo Grablje između dva svjetska rata, a Brusje. Malo Grablje i Jagodna još davnih godina na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće u vrijeme vladavine Austro-ugarske monarhije. Danas osnovne funkcije (škole, ambulanta, javna uprava, policija) postoje samo u naselju Hvar, jedino Brusje još uvijek ima poštu koja radi svega dva sata dnevno. U ostalim naseljima nema nikakvih funkcija osim mjesnih odbora i župa, koje osim u Brusju postoje i u Velom Grablju, Milni i Svetoj Nedjelji, a u Jagodnoj samo mjesni odbori.

Tablica 3.3.

Obrazovna struktura stanovništva područja grada Hvara 2011.

Grad/ općina	Ukupno sta- novnika	Bez škole, neza- vršena osnovna škola i nepoznato				Osnovna škola		Srednja škola		Visoko obrazovanje	
		Ukupno	%	Ukupno	%	Ukupno	%	Ukupno	%	Ukupno	%
Grad Hvar	4.251	3.629	85,4	139	3,8	656	18,1	2.210	60,9	624	17,2
Otok Hvar	11.077	9.630	86,9	641	6,7	2.034	21,1	5.437	56,5	1.518	15,8
Splitsko- dalma- tinska županija	454.798	380.366	83,6	33.603	8,8	64.293	16,9	213.443	56,1	68.450	18,0
Hrvatska	4.284.889	3.632.461	84,8	345.959	9,5	773.489	21,3	1.911.815	52,6	595.233	16,4

Izvor: Državni zavod za statistiku

Obrazovna struktura stanovništva grada Hvara je vrlo dobra u hrvatskim okvirima i znatno bolja od prosjeka za otok Hvar. To se osobito dobro vidi po udjelu stanovništva starijeg od 15 godina s nezavršenom osnovnom školom ili bez naobrazbe, koji je 2011. godine na području grada Hvara iznosio svega 3,8 posto, za razliku od 6,7 posto na otoku Hvaru, 8,8 posto u Splitsko-dalmatinskoj županiji i 9,5 posto u Hrvatskoj u cjelini. Znatno iznad prosjeka Splitsko-dalmatinske županije i Hrvatske je i udio stanovnika područja grada Hvara sa završenom srednjom školom, samo je udio stanovnika starijih od 15 godina s visokim obrazovanjem od 17,2 posto nešto niži od prosjeka Splitsko-dalmatinske županije (18,0 posto), ali je i to znatno više od prosjeka otoka Hvara (15,8 posto) i Hrvatske u cjelini (16,4 posto).

Gospodarstvo

Područje grada Hvara spada u razvijene dijelove Hrvatske, što se može zaključiti i iz strukture zaposlenosti iz 2011., koja je prema većini pokazatelja bolja od prosjeka Splitsko-dalmatinske županije i pogotovo Hrvatske. To je osobito vidljivo kada je riječ o ukupnom udjelu zaposlenih osoba od 41 posto i udjelu uslužnih djelatnosti od čak 84 posto, za razliku od 74 posto u Splitsko-dalmatinskoj županiji i 67 posto u Hrvatskoj u cjelini. Hvar vrlo visoko kotira i prema indeksima razvijenosti, jer 2015. godine od ukupno 556 jedinica lokalne samouprave zauzimao visoko 26. mjesto s prosječnim dohotkom po stanovniku od 30.370 kn (ESTAT, 2017.).

Udio zaposlenih na području grada Hvara u sektoru poljoprivrede, šumarstva i ribarstva je uslijed važne uloge uzgoja vinove loze i ribarstva znatno viši od prosjeka Hrvatske i pogotovo Splitsko-dalmatinske županije, ali je znatno manji nego na otoku Hvaru. Ipak, poljoprivreda ima sve manju ulogu u gospodarstvu, što najbolje pokazuje prestanak uzgoja lavande kao karakteristične kulture po kojoj je otok Hvar nadaleko poznat.

Tablica 3.4.

Stanovništvo područja grada Hvara prema sektorima djelatnosti 2011.

Područje	Ukupno stanovnika	posto						
		Zaposleni		Poljoprivreda, ribarstvo i šumarstvo	Industrija, građevinarstvo, rudarstvo, energetika i vodoprivreda	Trgovina, promet i druge usluge (osim turizma)	Turizam	Zdravstvo, obrazovanje kultura i javna uprava
		Ukupno	%					
Grad Hvar	4.138	1.675	40,5	8,4	8,0	31,0	35,6	17,0
Otok Hvar	11.103	4.093	36,9	15,8	13,1	29,7	24,7	16,7
Splitsko-dalmatinska županija	463.676	149.412	32,2	2,2	24,1	41,1	8,1	24,4
Hrvatska	4.437.460	1.503.867	33,9	5,3	27,7	37,2	6,1	23,8

Izvor: Državni zavod za statistiku

Glavni problem gospodarstva je prevelika orientacija na turizam, budući da se na njega odnosi čak 36 posto zaposlenih, što je znatno iznad prosjeka Splitsko-dalmatinske županije od 8 posto i Hrvatske od 6 posto. U odnosu na druge dijelove Hrvatske, Hvar se ističe i izuzetno velikom restoranskom ponudom te uslugama prijevoza, što je i logično s obzirom na njegovu otočnu poziciju. Visok udio turizma u ukupnom broju zaposlenih prisutan je i na otoku Hvaru u cjelini (24 posto), ali je za ostatak otoka znakovit i znatno veći udio poljoprivrede i djelatnosti sekundarnog sektora.

Orijentacija na poslove u turizmu je i na području grada Hvara i cijelog otoka u stvarnosti znatno veća, jer je i glavnina ostalih uslužnih djelatnosti u funkciji turizma. To se odnosi na najveći dio trgovine i prometnih

djelatnosti, a i sektor finansijskih usluga je u najvećoj mjeri orientiran na pružanje usluga turistima. Ipak, s obzirom na ulogu grada Hvara kao glavnog urbanog središta otoka sa srednjom školom, domom zdravlja i komunalnim poduzećima, udio od 17 posto zaposlenih u sektoru zdravstva, školstva i javne uprave od 17 posto nije prevelik, posebice u usporedbi s projektom Splitsko-dalmatinske županije i Hrvatske gdje je iznosio 24 posto.

Prometna infrastruktura

Područje grada Hvara ne odlikuje se dobrom prometnom pozicijom na razini Hrvatske, jer se radi o otoku dosta udaljenom od kopna i Splita kao županijskog središta, a pogotovo od glavnog grada Hrvatske, Zagreba. Dodatno na nepovoljnu prometu poziciju utječu razmjerno rijetke trajektne veze, koje se usto odnose na prostor izvan područja grada Hvara, a otok nema zračnu luku. Ipak, povoljni demografski trendovi i snažan turistički razvoj potvrđuju da nepovoljna prometna pozicija ne mora nužno biti prepreka uspješnog razvijanja ukoliko se radi o iznimno atraktivnom prostoru, što područje grada Hvara nesumnjivo jest.

Uz gradove Visa i Komižu na otoku Visu područje grada Hvara jedini je grad ili općina u Splitsko-dalmatinskoj županiji od koje prijevozni put do glavnog grada Splita iznosi dulje od dva sata, i to pod pretpostavkom da nema čekanja na ukrcaj na trajekte. Uz gradove i općine na otocima Visu, Korčuli i Lastovu, Hvar spada u rijetke jedinice lokalne samouprave u Hrvatskoj iz kojih najkraći put automobilom do najbližeg čvora na autocesti ili do najbliže zračne luke ili željezničke stanice iznosi više od dva sata. Tako prijevozni put od Hvara do Zagreba iznosi više od šest sati, što je osim njega slučaj samo s gradovima Visom i Komižom, te najudaljenijim dijelovima Dubrovačko-neretvanske županije.

Najbliži spoj grada Hvara s autocestom 'Dalmatinom' odnosi se na čvor Ploče, do kojeg ima točno dva sata vožnje bez čekanja na trajekt Sućuraj – Drvenik, od čega se 103 kilometara odnosi na vožnju po cestama. Do čvora Zagvozd preko trajektne veze Sućuraj - Drvenik i tunela 'Sveti Ilij' ima 2 sata i 20 minuta vožnje i 125 kilometara vožnje cestom, a do čvora Dugopolje preko trajektne veze Stari Grad - Split također 2 sata i 20 minuta vožnje, ali uz svega 36 kilometara vožnje cestom. Udaljenost od Hvara do trajektne luke Sućuraj po cesti D-116 kao jedinoj državnoj cesti na otoku Hvaru iznosi 76 kilometara, a udaljenost od Hvara do trajektne luke Stari Grad 16 kilometara.

S obzirom na lokaciju Hvaru najbliže željezničke stanice u središtu grada Splita neposredno uz trajektnu luku proizlazi da prijevozni put do nje traje dva sata bez čekanja na trajekt i 16 kilometara ceste.

Zračna luka Split udaljena je od Hvara minimalno 2 i pol sata vožnje, od čega se na vožnju cestama odnosi 40 kilometara. Uzme li se u obzir da vožnja trajektom Stari Grad - Split bez čekanja na ukrcaj i iskrcaj traje oko dva sata, pod pretpostavkom korištenja katamaranske linije od Hvara do Splita koja traje nešto više od sata, prijevozni put od Hvara do Splita moguće je skratiti za otprilike sat vremena.

Prijevozni put trajektom od Sućuraja do Drvenika iznosi svega tridesetak minuta, ali je put cestom znatno dulji, tako da putovanje od Hvara do Splita preko Sućurja traje više od tri sata, čak i uz korištenje autoceste 'Dalmatine'. Tome su razlog loše tehničke značajke cestovne veze Hvar - Sućuraj, posebice dio od Jelse do Sućurja. Stoga bi poboljšanje kvalitete ove ceste dosta popravilo dostupnost grada Hvara, posebice ukoliko bi istodobno došlo do realizacije planiranog tunela Ravča kojim bi se izravno povezalo Drvenik s autocestom 'Dalmatinom'. Iako se ovim zahvatima ne bi skratio put od Hvara do Splita, prijevozni put od Hvara do najbližeg čvora na autocesti mogao bi se smanjiti na oko sat i pol, čime bi se znatno poboljšala veza od Hvara prema Zagrebu.

Cestovni promet

Okosnica cestovnog prometa područja grada Hvara i cijelog otoka Hvara je državna cesta D-116, koja područjem grada Hvara prolazi smjerom zapad - istok većim dijelom uz južnu obalu otoka Hvara. Ona

povezuje grad Hvar s trajektnim lukama Stari Grad i Sućuraj te s većinom ostalih mjesta na otoku Hvaru, a služi i kao veza Hvara s naseljima Milna i Zaraće. Radi se o razmjerno novoj prometnici izgrađenoj 1999. godine, koja uključuje tunel Selca - Dubovica dug 1.516 metara, čime je omogućena kvalitetna i brza veza Hvara i trajektne luke u Starom Gradu. Njena ukupna duljina iznosi 76 kilometara, na relaciji Hvar - Stari Grad 16 kilometara, a na području grada Hvara 12 kilometara.

Prije izgradnje ove ceste glavnu okosnicu prometa područja grada Hvara činila je tada državna, a danas županijska cesta Ž-6252 Hvar - Brusje - Stari Grad, koja zbog tehničkih značajki nije zadovoljavala osnovne potrebe prometnog povezivanja Hvara s ostalim dijelovima otoka. Ova se cesta duga 18,6 kilometara, a na području grada Hvara 14,6 kilometara, također pruža smjerom zapad - istok, ali sjevernjom trasom preko gorskog hrpta između sjeverne i južne obale otoka. Stoga je ta trasa četiri kilometra dulja, a zbog uskoće kolnika, mnoštva zavoja i uspona na više od 400 metara nad morem znatno nepovoljnija od sadašnje trase ceste D-116. Danas cesta Ž-6252 ima primarnu svrhu povezivanja naselja Brusje i Velo Grablje s Hvarom i Starim Gradom, a zbog slikovitosti ima i funkciju panoramske cestu namijenjene turistima, posebno biciklistima.

Na području grada Hvara postoje još tri županijske ceste Ž-6269, Ž-6203, i Ž-6280. Cesta Ž-6269 Hvar - Vira duga 3,8 kilometara povezuje Hvar s lukom Vira na sjevernoj strani otoka i do 1999. godine imala je status državne ceste, jer je Vira služila kao trajektna luka za grad Hvar. Nakon izgradnje nove ceste D-116 koja je prijevozni put od Hvara do trajektne luke u Starom Gradu skratila na manje od 15 minuta ta je funkcija ukinuta. Danas Vira ima primarno funkciju ribarske luke, a u budućnosti bi trebala služiti za siguran smještaj nautičara s obzirom na ograničene kapacitete i izloženost vjetrovima gradske luke u Hvaru.

Od ceste Ž-6269 za Viru odvaja se cesta Ž-6203 duga 1,7 kilometara do uvale Mala Garška, koja ima primarnu funkciju povezivanja središta grada Hvara s turističkim sadržajima prema zapadu, u prvom redu hotelima 'Sirena' i 'Podstine' i poznatim barovima 'Hula Hula' i 'Falco'. Cesta Ž-6203 služi i kao interna komunikacija do zapadnih stambenih dijelova grada te do tvrđave Fortica, a kao i cesta Ž-6269 ima razmjerno dobre prometne značajke odnosno širinu kolnika.

Tablica 3.5.

Popis, državnih, županijskih i lokalnih cesta na području grada Hvara

Broj ceste	Opis ceste	Duljina u km	
		Ukupno	Grad Hvar
D-116	Hvar (Ž-6269) - Milna - Stari Grad - Sućuraj	76,5	12,0
Ž-6203	Hvar (Ž-6269) - uvala Mala Garška	1,7	1,7
Ž-6252	Hvar (Ž-6269) - Brusje - Stari Grad (D-116)	18,6	14,6
Ž-6269	Hvar (D-116) - Vira	3,8	3,8
Ž-6280	Dubovica (D-116) - Sveta Nedjelja (L-67190)	6,7	6,7
L-67190	Sveta Nedjelja - Pitve - Vrisnik - Svirče (Ž-6206)	15,2	3,3

Izvor: Narodne Novine br. 103/2017 od 20.10.2017

Preostala županijska cesta Ž-6280 Dubovica - Sveta Nedjelja duga 6,7 kilometara za sada nije u potpunosti završena, odnosno ima tek makadamsku podlogu, iako je njena važnost veća od cesta Ž-6203 i Ž-6252. Naime, cesta Ž-6280 povezuje Hvar s naseljima Sveta Nedjelja i Jagodna, iz kojih se za sada mora putovati zaobilazno preko Starog Grada u duljini od 40 kilometara velikim dijelom po tehnički nepovoljnoj i uskoj lokalnoj cesti L-67190. Stoga bi nakon završetka cesta Ž-6280 trebala imati i funkciju osnovnog povezivanja

s gradom Hvarom i trajektnom lukom Stari Grad i preostalih naselja Ivan Dolac, Zavala i Gromin Dolac na južnoj obali otoka Hvara u sastavu općine Jelsa.

Cesta L-67190 kao nastavak ceste Ž-6280 i jedina lokalna javna cesta grada Hvara duga je ukupno 15,2, a na području grada 3,3 kilometra. Povoljne tehničke značajke ima samo dio ove ceste na području grada Hvara odnosno od Svete Nedjelje do Ivan Dolca, dok se veći dio u nastavku od Ivan Dolca do Svirča i spoja na državnu cestu D-116 odnosi na uski kolnik nepogodan za prometovanje većih vozila. Osobito je nepovoljna i opasna dionica kroz 1.400 metara dug i svega 2,3 metara širok i 2,4 metara visok tunel Zavala - Pitve izgrađen davne 1962. godine za potrebe vodoprivrede, kroz koji je moguć samo jednosmjeran promet osobnih vozila.

Ostale ceste na području grada Hvara imaju status nerazvrstanih cesta i uglavnom se odnose na prometnice unutar izgrađenih dijelova naselja, ponajviše samog Hvara. Nešto veći značaj imaju ceste koje povezuju pojedine uvale s osnovnom cestovnom mrežom, u prvom redu gradska cesta u Hvaru koja vodi do uvale Pokonji Dol na krajnjem istočnom dijelu naselja Hvar. Ta je prometnica duga oko 2,5 kilometara i s asfaltnom podlogom, a preko dva kilometra su duge i asfaltirane i cestovne veze uvala Zastupac i Stiniva na sjevernoj strani otoka Hvara sa županijskom cestom Ž-6252 Hvar - Brusje - Stari Grad.

Nešto više od kilometra su dugi odvojak od ceste Ž-6252 do Napoleonove tvrđave iznad grada Hvara i odvojak od ceste Ž-6269 u uvali Vira do susjedne uvale Pribinja. Manje od kilometra imaju odvojci koji povezuju obalne dijelove naselja Milna i Zaraće sa državnom cestom D-116 te obalne dijelove naselja Sveta Nedjelja i Zaraće sa cestom L-67190. Na području grada Hvara ima i dosta nerazvrstanih cesta samo s makadamskom podlogom, od kojih su najznačajnije ceste koje vode do rta Pelegrin na zapadu otoka, do uvala Tatinja, Lučišće i Sveti Ante na sjevernoj strani otoka te prema najvišem vrhu Hvara Svetom Nikoli.

Državna cesta D-116 Hvar - Milna - Stari Grad, županijske ceste Ž-6203 Hvar - Mala Garška i Ž-6269 Hvar - Vira te lokalna cesta L-67190 Sveta Nedjelja - Ivan Dolac na dijelu koji pripada gradu Hvaru tehnički su kvalitetne i sa širokim kolnikom. Takve bi značajke trebala imati i županijska cesta Ž-6280 Hvar - Sveta Nedjelja nakon što se u potpunosti završi, odnosno asfaltira, čime bi se osnovna cestovna mreža na području grada Hvara zaokružila i stoga mogla ocijeniti razmjerno dobrom.

Ipak, preostala i najdulja županijska cesta Ž-6252 kao veza od Hvara preko drugog najvećeg naselja Brusje do Starog Grada dosta je nepovoljnih tehničkih značajki, zbog čega je na njoj otežano prometovanje teretnih vozila i autobusa. Uski kolnik, strmina i oštri zavoji znakoviti su i za nastavak lokalne ceste L-67190 od Ivan Dolca prema Svirču na području općine Jelsa te za skoro sve nerazvrstane ceste koje vode od glavnih cesta do mora. Isto vrijedi i za većinu ulica na izgrađenom području naselja Hvar, kao i za nerazvrstane ceste koje za sada imaju samo makadamsku podlogu.

Javni autobusni prijevoz odnosi se praktički samo na vezu od Hvara prema Starom Gradu pet puta dnevno tijekom cijele godine i jedanaest puta dnevno u ljetnoj sezoni od polovice lipnja do kraja rujna, koju održava poduzeće 'Čazmatrans'. Vozni red je koordiniran s polascima i dolascima trajekta Stari Grad - Split, pri čemu samo jedan autobus dnevno vozi preko Brusja i Velog Grabljia, a svi ostali izravno od Hvara do Starog Grada preko Milne. Autobusna veza od Hvara do Sućurja s vezom prema Splitu prometuje samo dva puta tjedno ponedjeljkom i petkom, dok naselja Sveta Nedjelja i Jagodna nemaju vezu javnog autobusnog prometa.

Kao specifičan prometni problem grada Hvara javlja se problem komunikacije unutar stare urbane jezgre, gdje prometnice u uvjetima kretanja velike mase turista ne dozvoljavaju kretanje motornih vozila. To otvara problem kretanja pješaka s prtljagom do smještajnih objekata u pješačkoj zoni, posebice imajući u vidu dosta velike udaljenosti i strmu konfiguraciju terena. Iako se to rješava posebnim vozilima za prijevoz

prtljage za korisnike hotelskih objekata komunikacija do mnogih dijelova grada nije zadovoljavajuća, pogotovo za goste starije dobi i slabijeg fizičkog stanja.

Hvar je zbog svoje pozicije specifičan i po tome što za razliku od većine turističkih destinacija u Hrvatskoj razmjerno mali broj turista dolazi automobilom ili koristi usluge rent-a-car. Ipak, broj vozila je dovoljno velik da stvara problem parkirališnog prostora usprkos visokim cijenama parkiranja na postojećim parkiralištima. Takva situacija djeluje destimulativno na eventualno snažnije uključivanje okolnih područja i ostalih dijelova otoka Hvara u turističku ponudu, posebice u uvjetima loših veza javnog prometa.

Imajući u vidu velike prihode od turizma i važnost kvalitetnog povezivanja svih naselja i važnijih uvala s plažnim sadržajima, ulaganja u dizanje tehničke kvalitete cestovnih prometnika i širenje parkirališnih kapaciteta trebala bi imati prioritet u budućem promišljanju prometa na području grada Hvara. Bilo bi potrebno unaprijediti i sustav javnog autobusnog prijevoza, posebice veze od središta grada Hvara do javnim vezama slabo pokrivenih naselja Brusje i Velo Grablje, ali i do posve nepokrivenih naselja Sveta Nedjelja i Jagodna i luke Vira kao potencijalne marine odnosno luke nautičkog turizma.

Pomorski promet i ostali oblici prometa

Na području grada Hvara javni pomorski promet odnosi se samo na katamaranske linije koje grad Hvar povezuju sa Splitom, Velom Lukom na Korčuli i posredno Ublima na otoku Lastovu, a povremeno i Visom. Linije održava 'Jadrolinija', a ključna je veza Hvara sa Splitom koja se ostvaruje dva puta dnevno van sezone, šest puta u ljetnoj sezoni od početka lipnja do kraja rujna, a tijekom srpnja i kolovoza i sedam puta dnevno.

Zahvaljujući pristajanju katamaranske linije Split - Vela Luka - Lastovo u Hvaru jednom dnevno tijekom cijele godine funkcioniра i veza Hvara s Vela Lukom na otoku Korčuli i Ublima na otoku Lastovu. No, kako katamaranska veza s Velom Lukom i Ublima iz Hvara prometuje u 15 sati, a vraća se u 9 sati ujutro, u istom danu moguće je ostvariti samo vezu iz smjera Vele Luke i Lastova prema Hvaru, ali ne i u obrnutom smjeru. Katamaranska veza Hvara s Visom prometuje samo utorkom u 16 odnosno 17 sati, dok katamaran iz Visa u Hvar dolazi u 8 sati, tako da je jednodnevna komunikacija moguća samo iz Visa prema Hvaru.

U ljetnoj sezoni od travnja do listopada funkcioniраju i dodatne katamaranske veze od Splita prema otocima Braču, Hvaru, Korčuli, Mljetu i gradu Dubrovniku koje održava kompanija Kapetan Luka iz Krila Jesenice. Katamarani iz Hvara prema Splitu i obratno prometuju jednom dnevno tijekom travnja i listopada, dva puta dnevno u svibnju, a šest puta dnevno od početka lipnja do kraja rujna. Jednom dnevno u sezoni funkcioniраju i veze od Hvara prema Milni na otoku Braču, Korčuli i Prigradici na otoku Korčuli, Pomeni na otoku Mljetu, gradu Dubrovniku i obratno. Vozni redovi omogućuju jednodnevnu izletničku komunikaciju Hvara s Korčulom i Pomenom na Mljetu, a u obrnutom smjeru Prigradice i Milne s gradom Hvarom.

Budući da katamaranske veze ne omogućuju promet motornih vozila, a česte su i obustave prometa zbog nepovoljnih vremenskih uvjeta, za komunikaciju Hvara sa Splitom najvažnija je trajektna veza Stari Grad - Split. Za vezu s južnim dijelovima Hrvatske, a djelomično i s autocestom Dalmatinom važna je i trajektna veza Sućuraj - Drvenik. Trajekt na liniji Stari Grad - Split saobraća četiri puta dnevno van sezone i sedam puta dnevno od početka lipnja do kraja rujna. Trajektna veza Sućuraj - Drvenik saobraća šest puta dnevno u periodu od početka studenog do kraja travnja, sedam do osam puta dnevno tijekom svibnja i listopada, devet do deset puta dnevno u lipnju i rujnu, a u srpnju i kolovozu jedanaest puta dnevno, a povremeno i češće.

Drugi pomorski veza na području grada Hvara nema, osim ukoliko se u njih ne uračunaju posebne turističke brodske linije iz Hvara za Paklene otoke, Vis i zračnu luku Split, kao i pomorski taxi prijevoz.

Treba napomenuti i da promet nautičara nije riješen na primjeren način jer postojeća marina zbog lokacije na Paklenim otocima ne može služiti za potrebe grada, lučica u Svetoj Nedjelji ima tek lokalni značaj, dok je luka u gradu Hvaru prometno prenapučena i s neodgovarajućom operativnom obalom.

Ostali oblici prometa na području grada Hvara nisu zastupljeni, a sportska zračna luka kod Starog Grada nije u funkciji, zbog čega se ni stanje u pomorskom i zračnom prometu ne može ocijeniti zadovoljavajućim. Stoga je potrebno poraditi na širenju kapaciteta za prihvat brodica, u prvom redu u luci Vira kao prometno najpogodnijoj lokaciji. Iako prema dosadašnjim saznanjima izgradnja međunarodne zračne luke na otoku Hvaru nije opravdana s prometnog i okolišnog motrišta, postojeća priručna sportska zračna luka bi barem trebala imati mogućnost prihvata malih i izletničkih zrakoplova.

Komunalna infrastruktura

Stanje komunalne infrastrukture na području grada Hvara je prema zadnjim usporedivim podacima iz 2011. godine na visokoj razini, iznad prosjeka Splitsko-dalmatinske županije i, pogotovo, Hrvatske. Električna struja, vodovod, WC i kanalizacija uvedene su praktički u svim stambenim jedinicama, a kupaonice ima 99,5 posto stanova, što je znatno više od prosjeka za otok Hvar, Splitsko-dalmatinsku županiju i Hrvatsku. Nešto je niži samo udio objekata s klimatizacijom od 57 posto, koji je neznatno niži od prosjeka Splitsko-dalmatinske županije, ali je i on viši od prosjeka za otok Hvar i pogotovo Hrvatsku u cijelini.

Tablica 3.6.

Komunalna infrastruktura na području grada Hvara 2011.

Područje	Ukupno stanova	posto					
		WC	Kupaonica	Struja	Vodovod	Kanalizacija	Klimatizacija
Grad Hvar	1.542	99,9	99,5	100,0	99,9	99,9	57,3
Otok Hvar	4.212	99,7	98,6	100,0	99,8	99,8	52,3
Splitsko-dalmatinska županija	152.125	99,1	97,9	100,0	99,3	99,2	58,1
Hrvatska	1.496.558	97,5	96,1	99,8	98,2	98,0	30,7

Izvor: Državni zavod za statistiku

Ipak, postoje i određeni nedostaci, u prvom redu s aspekta vodoopskrbe i odvodnje te problematike krutog otpada. Naime, vodovodni sustav koji na otok Hvar vodu dovodi podmorskim cijevima iz rijeke Cetine ima gubitke u sustavu opskrbe od oko 43 posto, što se ne može ocijeniti prihvatljivim i neopravdano podiže troškove vodoopskrbe. Usprkos razmjerno malim količinama otpadnih voda ni kanalizacijski sustav nije riješen na zadovoljavajući način, jer većina kućanstava izvan naselja Hvar za odvodnju koristi septičke jame, a postojeći podvodni ispust nema prethodni tretman.

Trenutno nije zadovoljavajuća niti situacija s deponiranjem otpada, jer se još uvijek koristi neprimjerenouređeno odlagalište uz cestu prema Brusju u neposrednoj blizini naselja Hvar. Iako se još uvijek radi o razmjerno malim količinama otpada, ovakva je situacija u neskladu s obvezama Hrvatske kao članice Europske unije i imidžom Hvara kao destinacije. No, to bi se trebalo razriješiti planiranom izgradnjom županijskog centra za gospodarenje otpadom kod Lećevice na koji bi se prevozio sav kruti otpad s otoka Hvara

S obzirom na odsustvo većih onečišćivača i razmjerno mali motorni promet kvaliteta zraka može se ocijeniti vrlo visokom, a službena mjerena pokazala su da je visoka kvaliteta kakvoće mora i na plažama na području grada Hvara. Ipak, postoje i određeni problemi vezani uz onečišćenje mora, naročito na Paklenim otocima kao zaštićenom prirodnom području izloženom velikom pritisku nautičara, posebice u vrijeme organizacije tzv. 'yacht week'-a.

U pritiske na okoliš i komunalnu infrastrukturu spada i veliki broj stanova za odmor i rekreaciju u ukupnom stambenom fondu od 25 posto, što je dvostruko više od prosjeka Splitsko-dalmatinske županije (12 posto) i Hrvatske (11 posto). Ipak, znakovito je da je udio ovih objekata na području grada Hvara znatno manji nego na otoku u cjelini te da taj udio usprkos nominalnom rastu opada. Tih je objekata razmjerno broju stalno nastanjenih objekata - najviše u naseljima na južnoj obali otoka, gdje čine više od dvije trećine svih stambenih jedinica.

Tablica 3.7.

Broj stanova za odmor i rekreaciju na području grada Hvara 2001. i 2011.

Područje	Stanovi 2001			Stanovi 2011			Promjena 2001-2011 posto
	Ukupno	Za odmor i rekreaciju	posto	Ukupno	Za odmor i rekreaciju	posto	
Grad Hvar	2.784	774	27,8	4.314	1.056	24,5	36,4
Otok Hvar	8.905	3.014	33,8	13.223	4.069	30,8	35,0
Splitsko-dalmatinska županija	190.429	22.498	11,8	254.629	30.187	11,9	34,2
Hrvatska	1.877.126	182.513	9,7	2.246.910	249.243	11,1	36,6

Izvor: Državni zavod za statistiku

4. TURISTIČKE ATRAKCIJE

Grad Hvar jedna je od najpoznatijih turističkih destinacija u Hrvatskoj i jedna od najpoželjnijih i najposjećenijih turističkih destinacija cijelog Jadrana. Turistička ponuda grada Hvara može se pohvaliti raznovrsnošću, kvalitetom i tradicijom organiziranog turizma od 150 godina. Grad je spoj ugodne klime s puno sunca, kristalno čistog mora, raskošne mediteranske prirode, očaravajućih mirisa mediteranskog bilja, bogate i slojevite kulturno-povijesne baštine, prepoznatljive enogastronomiske ponude, nautike, brojnih sportsko-rekreacijskih aktivnosti i aktivnog noćnog života.

Prirodna baština

Među prirodnim ljepotama grada Hvara ističu se brojne pjeskovite, šljunčane i stjenovite plaže i uvale, Pakleni otoci – dvadesetak otoka, otočića i hridi pred jugozapadnom obalom otoka Hvara i prirodni fenomen Crvene stijene. U gradu Hvaru prevladavaju atraktivne šljunčane i stjenovite plaže među kojima se ističe i nekoliko naturističkih plaža. Plaže grada Hvara navedene su u Tablici 1.

Tablica 4.1.

Klasifikacija plaža grada Hvara

Vrsta	Plaža
Šljunčane plaže	Paklinski otoci Mline Dubovica Uvala Parja Pribinja Pokonji Dol Ždrilca Uvala Vira Jagodna Piščena Uvala Vlaka Kordovon
Pješčane plaže	Palmižana
Stjenovite plaže	Paklinski otoci Uvala Vela Garška Uvala Mala Garška Hula-Hula plaža AMO Beach Jerolim Stipanska Otok Galešnik
Naturističke plaže	Jerolim AMO Beach Jerolim Mline Uvala Mekićevica Kordovon Stipanska
Gradske plaže	Bonj Momo Hula-Hula

Izvor: <https://www.otok-hvar.hr/>

Prema Zakonu o zaštiti prirode, na području grada Hvara u kategoriji značajnog krajobraza upisani su Pakleni otoci, a u kategoriji spomenika parkovne arhitekture čempres u vrtu Franjevačkog samostana u Hvaru. Na području grada Hvara nalazi se čak trinaest područja upisanih u ekološku mrežu RH (Tablica 2).

Tablica 4.2.

Područja ekološke mreže RH na području grada Hvara

NAZIV PODRUČJA	Ukupna površina (ha)	Površina na području grada (ha)
Područja važna za divlje svojte i stanišne tipove		
Pakleni otoci	1.984,29	1.984,29
Pelegrin – podmorje	170,51	170,51
Otok Hvar – od Uvale Dubovica do rta Nedjelja	105,80	105,80
Hvar – od Prvog boka do Lučića	983,59	983,59
Hvar – od uvale Vitarna do uvala Maslinica	269,98	257,72
Hvar – od Maslinice do Grebišća	3.244,04	169,15
Područje oko špilje u uvali Pišćena, Hvar	1.738,32	1.664,52
Južna obala Hvara – od rta Nedjelja do uvala Česminica	1.598,69	106,98
Markova špilja	0	0
Špilja pod Kapelu	0	0
Bunar kod Franjevačkog samostana u Hvaru	0	0
Bunar na Hvaru	0	0
Međunarodno važno područje za ptice		
Srednjodalmatinski otoci i Pelješac	82.687,44	6.851,57

Izvor: Grad Hvar (2014), Izvješće o stanju u prostoru Grada Hvara 2007. – 2014., Republika Hrvatska, Splitsko-dalmatinska županija, Grad Hvar, str. 43., prema: Državni zavod za zaštitu prirode

Geografski položaj Hvara pogodovao je rastu bujne suptropske vegetacije – palmi, agava, aloje, indijske smokve, lovora, ružmarina, borova, lavande i mnogih drugih aromatičnih biljaka te uzgoju vinove loze i smokava. Lavanda, masline (i maslinovo ulje) i čipka od niti agave poznati su hvarske suveniri.

Zahvaljujući predivnim mediteranskim krajolicima te bogatstvu i (reljefnoj) raznolikosti prirodne baštine, grad Hvar razvio je osebujnu ponudu adrenalinskih, sportskih i turističkih aktivnosti:

- Jedrenje
- Planinarenje/trekking
- Parasailing
- Sea kayaking
- Off road safari
- SUP board
- Flyboard
- Jet-ski
- Ronjenje
- Ribolov
- Biciklizam
- Teniski tereni
- Igrališta za rukomet, košarku i odbojku na pijesku

Grad Hvar poznata je luka nautičkog turizma. Sidrišta koja nudi jesu sidrište u hvarske luci te ACI marina Palmižana na otoku Sveti Klement koji se nalazi u sklopu Paklenih otoka. ACI Marina Palmižana smještena je u istoimenoj uvali, a od grada Hvara udaljena je 4,8 km. Nudi 160 vezova s mogućnošću priključka na vodu i struju, korištenje sanitarnih uređaja, telefonsku i VHF vezu, trgovine, restoran i

caffè-bar. Hvarska luka nudi vez s mogućnošću priklučka na vodu i struju te odlaganje otpada, a na raspolaganju je i nekoliko servisa za garažiranje i popravak čamaca i jahti³.

Izleti brodom vrlo su popularan dio turističke ponude grada Hvara. Pakleni otoci— skupina otočića posutih brojnim šljunčanim i pjeskovitim žalima, tihim i skrovitim zatonima te pitomim šumovitim uvalama najpoznatije su hvarske izletište. Osim Paklenih otoka još je nekoliko popularnih izletišnih odredišta razasuto diljem otoka: Crvene stijene 8 km istočno od grada Hvara, špilja sv. Nedjelja 12 km istočno od grada Hvara, Markova špilja u središnjem dijelu otoka, Modra i Zelena špilja, Bol i plaža Zlatni rat te brojne uvale na sjevernoj i južnoj strani otoka.

Uz izlete brodom, nude se i izleti automobilom, biciklom ili šetnje kroz inspirativni mediteranski krajolik. TZ grada Hvara nositelj je projekta vezanog uz razvoj cikloturizma koji sadrži tri cikloturističke rute, dvije brdsko-biciklističke i jednu edukativno-tematsku stazu prikazane u Tablici 3. U okolini Hvara već su trasirane, ali ne i označene biciklističke staze. Većina staza je srednje teška i pogodna za sve vrste bicikala.

Tablica 4.3.

Cikloturističke rute grada Hvara

Ruta	Osnovni podaci o ruti
Cikloturistička ruta Hvar – Brusje – Veliko Grabje	Dužina rute 11.240 m Podloga – asfalt Visinska razlika 410 m Srednje teška ruta Pogodna za sve vrste bicikala
Cikloturistička ruta Hvar – Vira	Dužina rute 4030 m Podloga – asfalt Visinska razlika 120 m Srednje teška ruta Pogodna za sve vrste bicikala
Cikloturistička ruta Hvar – Zaraće	Dužina rute 8.380 m Podloga – asfalt Visinska razlika 94 m Najniža točka – Hvar 10 m Najviša točka – Hvar (vrh) 104 m Srednje teška ruta Pogodna za sve vrste bicikala
Brdsko biciklistička ruta Brusje „Put maslina“	Dužina rute 8.220 m Podloga – makadam Visinska razlika m Srednje teška ruta Najniža točka - Brusje 310 m Najviša točka – Dučino 400 m Pogodna za brdski bicikl
Brdsko biciklistička ruta – V. Grabje – M.Grabje – Milna (Extreme)	Dužina rute 4080 m Podloga – makadam Visinska razlika 260 m Teška staza Najniža točka - Milna 10 m Najviša točka - V. Grabje 270 m Pogodno za brdski bicikl, neophodna izrazita vještina vožnje

³ http://tzhvar.novena.hr/hr/nauticki_turizam/

Tablica 4.3. nastavak

Ruta	Osnovni podaci o ruti
Edukativno – tematska staza – „Zeleni put“ ili „Magdalena“	Dužina staze ukupna 3600 m Dužina tematske staze 2110 m Podloga – asfalt/makadam/zemlja Visinska razlika 97 m Najniža točka 4 m (plaža – Uvala) Najviša točka 100 m (ulaz na tematsku stazu) Za pješake: lagana staza Za bicikliste: teška staza

Izvor: http://tzhvar.novena.hr/hr/cikloturisticke_rute/

Kulturna baština

Osim pozamašnog broja prirodnih ljepota, grad Hvar se, zahvaljujući burnoj povijesti i višestoljetnoj ulozi jedne od glavnih jadranskih luka, može pohvaliti i bogatom kulturnom baštinom među kojom se svojim značajem najviše ističu: Trg Sv. Stjepana / Pjaca, katedrala Sv. Stjepana, gradska tvrđava Fortica i gradske zidine, Knežev dvor, loža, Arsenal, Hvarska povijesna kazalište, Samostan benediktinki i ljetnikovac Hanibala Lucića.

Središnji hvarske trgovine – trg Sv. Stjepana, poznat i pod nazivom Pjaca, najveći je trg u Dalmaciji površine 4500 m² i središte javnog i društvenog života grada. U središtu Pjace nalazi se komunalni bunar iz 1520. godine koji predstavlja jedan od zaštitnih povijesnih elemenata grada. Istočnu stranu gradskog trga zatvara katedrala Sv. Stjepana sagrađena na temeljima ranokršćanske bazilike iz 6. stoljeća. Svoj je današnji izgled poprimila u 16. i 17. stoljeću, a posvećena je Sv. Stjepanu – papi i mučeniku, zaštitniku Biskupije i grada Hvara. Hvarska katedrala u svojoj zbirci čuva brojne vrijedne umjetnine među kojima je najpoznatija Madonna.

Nad sjevernim dijelom grada uzdiže se gradska tvrđava koju Hvarani tradicionalno zovu Fortica⁴, a njena je izgradnja, zajedno s izgradnjom gradskih zidina, najvjerojatnije počela 1278. godine odlukom mletačke vlasti. Izgradnja je tekla sporo i trajala dugo, stoga su (u danas poznatom obliku) dovršene tek sredinom 15. stoljeća nakon brojnih povijesnih previranja i ponovnog dolaska pod mletačku vlast. Gradske zidine imaju četvora vrata - Porta Maestra (glavna vrata) na jugozapadu, Vrata sv. Marije ili Vrata od Biskupije na jugoistoku, Vrata od Gojave na zapadu te Porta Badoer ili Gradno vrata na istoku⁵. U tvrđavi se danas nalazi zbirka amfora i ostalih eksponata iz antike i srednjeg vijeka. Godine 1971. s novom turističkom vizijom Hvara, tvrđava Fortica je obnovljena i adaptirana u ekskluzivan ugostiteljski objekt.

Dolazak Venecije na vlast obilježen je i izgradnjom Kneževog dvora koji je u potpunosti dovršen u 14. stoljeću. Nakon što je u nekoliko navrata kroz povijest bio oštećen i obnavljan, napisljeku je srušen 1903. godine kada je na njegovom mjestu izgrađen hotel carice Elizabete⁶.

Hvarska loža prvi se put spominje 1289. godine, a zapis o njoj postoji i u Hvarskom statutu iz 1331. godine. Spomenutoj loži nije poznat prvoobitni izgled ni točno mjesto gdje se nalazila. Današnja loža „Loggia Diedo“ izgrađena je u vrijeme kneza Viktora Dieda (1515.-1517.) i do danas je sadržala svoj oblik. Za vrijeme mletačke vlasti služila je kao javna sudnica, a nakon izgradnje hotela carice Elizabete u njenoj blizini, u loži se nalazio Kursalon – hotelska kavana, čitaonica, plesna dvorana i okupljalište hrvarske elite.

⁴ <http://www.otok-hvar.com/hr/tvrđava-fortica>

⁵ <http://www.hvarheritage.com/hr/cultural-heritage/city-walls>

⁶ <http://www.hvar.hr/portal/hvarska-bastina/>

Arsenal je, kao najvažnija javna zgrada u Hvaru, također podignut za vrijeme mletačke vlasti između 1292. i 1331. godine. U 16. stoljeću je, nakon nekoliko stoljeća propadanja, izgrađen novi na istom mjestu, no ubrzo nakon toga spalili su ga Turci 1571. godine. Svoj današnji izgled poprimio je nakon dovršetka obnove u vrijeme kneza Semitecola 1611. godine, a godinu nakon toga otvoreno je i Hvarsко povijesno kazalište smješteno na drugom katu Arsenala. Arsenal je bio važno mjesto koje je služilo za popravak i opskrbu hranom i priborom mletačkih ratnih galija, čuvanje vesla, biškota, jedara, konopaca.

Franjevački samostan osnovali su zapovjednici lađa 1465. godine na poluotočiću blizu grada jer je hvarska luka nebrojeno puta spasila brodove i posade. U crkvi ispod glavnog oltara nalazi se grob Hanibala Lucića, poznatog pjesnika i dramskog pisca, koji je kao ugledni član Velikog vijeća više godina bio nadstojnik gradnje franjevačke crkve i samostana. Samostan ima i svoju zbirku umjetnina među kojima je najpoznatija slika „Posljednja večera“.

Samostan benediktinki i crkva sv. Antuna Opata smješteni su u kući u kojoj se 1485. godine rodio Hanibal Lucić. Danas je samostan benediktinki poznat po čuvenoj čipki od agave koja se izrađuje posebnom tehnikom. Ovaj ručni rad samostanskih sestara zaštićen je od kao nematerijalna kulturna baština pod UNESCO-om.

Ljetnikovac Hanibala Lucića – „vila pjesnika“ izgrađen je na istočnoj strani grada oko 1530. godine u renesansnom stilu. U prostorima ljetnikovca Hanibala Lucića danas je smješten Muzej hvarske baštine.

Osim toga, u gradu Hvaru se od pojedinačnih sakralnih građevina nalazi i crkva Navještenja, crkva Sv. Duha, ostaci dominikanskog samostana i crkve sv. Marka, crkva Zvijezda Mora, bivša crkva i samostan sv. Venerande⁷, od pojedinačnih profanih zgrada i građevina palača Paladini (donja), palača Radošević, palača Užičić / Hektorović, palača Jakša, ljetnikovac Kasandrić i ljetnikovac Ivanić, a od kulturnih i vjerskih ustanova Hvarsko pučko kazalište, Biskupski muzej, Muzej hvarske baštine, Zbirka benediktinskog samostana, zbirka umjetnina Franjevačkog samostana, galerija moderne umjetnosti Arsenal, galerija „ŠOŠA“, galerija „Igor Andelić“, galerija Meneghello, galerija „HVAROOM“ i galerija „Made in Hvar“.

Gastronomija

Mediterska prehrana otoka Brača i Hvara, koja uključuje vještine, znanja, rituale, simbole i običaje vezane uz sjetu, žetvu, ribolov, stočarstvo, čuvanje, preradu, kuhanje te posebno dijeljenje i konzumiranje hrane, od 2013. godine upisana je na UNESCO-vu listu nematerijalne svjetske baštine što govori mnogo o njenoj kvaliteti, jedinstvenosti i tradiciji. Hvarska gastronomija uglavnom je zdrava i lagana, a najpoznatija jela su rižoto s plodovima mora i hvarska gregada. Osim po hrani, Hvar je nadaleko poznat po vinima. Najpoznatije hvarske vino je Plavac mali koje je ujedno najznačajnija autohtona sorta grožđa u Hrvatskoj, dok se od bijelih vina proizvodi: Luvij, Skalinada, Bili potok, Pošip i Zlatan otok. U Tablici 5 prikazan je popis restorana, konobara i pizzerija grada Hvara. Osim brojnih ugostiteljskih objekata, grad Hvar nudi vinske i gastro ture te školu kuhanja.

⁷ <http://www.hvarheritage.com/hr/cultural-heritage>

Tablica 4.4
Restorani, konobe i pizzerije grada Hvara

RESTORANI	Plava alga	Giaxa	Villa Dinka
Divino	Palača Paladini	Leporini	
Paradies Garden	Panorama	Dva ribara plus	
El Pescador	„Conte“ krčma	Marina	
Amo	Lesina	Dionis	
Marinero	Lungo Mare	Novak	
Kod kapetana	Tri grede	Lucullus	
Bonaca	Robinson	Moli Onte	
Delicije	Ždrilca	Gego	
Casablanca	Podstine	U Tončijevu dvoru	
Faria	Fameja	Mala Milna	
Đordđata Vartal	Jerolim	Dubovica Zaraće	
„Park“ restoran	C'est la vie	Bacchus	
Mlini	Dalmatino Steak House	Tamaris	
Burger Steak House	Passarola	Vidikovac	
Mediterraneo	Hedonist	Fortuna	
4 palme	Đorđe pošteni	Milna	
Spice	Junior	Žuvela	
Pokonji dol	Galešnik	Bilo Idro	
Macondo	Zorače	Zori	
Antonio	Gariful	Oaza	
Zlatna školjka	Kod barba božjega	Il Porto	
Maestral	Mustačo konoba		
KONOBE	Menego	Luviji	Katarina
	Gojava	Stori Komin	Konoba Kotin
PIZZERIJE	Bepo	Alvi	Pizza Feta
	Mizarola	Ex Rocco	Kogo
	Lavandera	Bumbar	

Izvor: <http://tzhvar.novena.hr/hr/gastronomija/restorani/>

Zabava i manifestacije

Grad Hvar jedna je od najtraženijih zabavnih destinacija na Jadranu i središte noćnog života otoka Hvara poznat kao „grad koji nikad ne spava“ – barem ne od lipnja do rujna. Najpoznatiji noćni klubovi u gradu Hvaru su:

- Momo beach
- Nautica bar
- Veneranda club
- Hula-Hula
- Aloha bar
- Laganini Lounge bar & Fish house
- Pink Champagne
- Carpe Diem Hvar
- Antika
- Carpe Diem Beach
- Kiva bar

Zabavni život i dobru atmosferu grad Hvar upotpunjuje i organizacijom nekoliko glazbenih i kulturnih manifestacija koje se uglavnom odvijaju ljeti:

- FOR festival
- Organic dance music festival

- Terranza – Sunset Grooves
- Ultra Europe Hvar
- Dani hvarske kazališta
- Hvarske ljetne priredbe

Kongresni kapaciteti

Prije i poslije ljetne turističke sezone, s ciljem izbjegavanja ljetne (pre)napučenosti grada turistima i postizanja bolje radne atmosfere, a zahvaljujući predivnom ambijentu i još uvijek povoljnih klimatskim uvjetima, grad Hvar pretvara se u poželjnju destinaciju kongresnog turizma. Hotel Amfora ima kongresnu dvoranu Plenari cjelokupnog kapaciteta 426 osoba, odnosno višenamjensku dvoranu Plenary cjelokupnog kapaciteta 750 osoba. Hotel Palace ima kongresne prostore cjelokupnog kapaciteta 180 osoba⁸.

⁸ <http://tzhvar.novena.hr/hr/hvar/kongresi/>

5. ORGANIZACIJA UPRAVLJANJA TURIZMOM

Uspješnost turističkog razvoja u velikoj je mjeri ovisna o postignutom stupnju suradnje među različitim dionicima u destinaciji. Kako su dionici i njihov djelokrug poslova različiti time se i područja suradnje razlikuju. Ta područja mogu uključivati zajedničke marketinške aktivnosti, aktivnosti na razvoju turističkih proizvoda, aktivnosti u planiranju i slično. Suradnje se trebaju ostvarivati unutar privatnog i javnog sektora kao i između privatnog i javnog sektora, budući da se upravo u razvoju turizma očituje njihova velika međuvisnost. Naime, dok privatni sektor izravno stvara turističku ponudu i odgovoran je za kvalitetu ugostiteljske ponude, smještaja, zabavnih i drugih sadržaja u destinaciji, javni sektor svojim aktivnostima podupre taj razvoj, stvara poticaje, uređuje javne prostore, stavlja u funkciju javne sadržaje i odgovoran je za brojne aspekte cjelokupnog doživljaja u destinacijama. Konačno, djelovanjem javnog i privatnog sektora stvara se tzv. destinacijski lanac vrijednosti kojim će se osigurati jedinstveni doživljaj i time opravdati zadovoljstvo turista. Zbog toga je pri promišljanju destinacijskog razvoja važno analizirati ključne dionike razvoja, u slučaju Hvara identificirani u tablici 5.1.

Tablica 5.1.

Dionici turističkog razvoja grada Hvara

Grupa	Dionici
Javni sektor	<ul style="list-style-type: none"> • Turistička zajednica grada Hvara • Grad Hvar • Nautički centar • Muzej Hvarske baštine • Gradska knjižnica i čitaonica • Srednja škola Hvar
Privatni sektor	<ul style="list-style-type: none"> • Hotelijeri • Ugostitelji • Privatni iznajmljivači
Civilni sektor	<ul style="list-style-type: none"> • Udruge

Turistička zajednica grada Hvara

Turistička zajednica grada Hvara glavni je nositelj razvoja turizma. Postavljeni ciljevi za 2019. godinu od strane TZ grada Hvara su: unapređenje općih uvjeta boravka gostiju u destinaciji i podizanje kvaliteta usluga, razvoj i promocija turističkih proizvoda i sadržaja, povećanje fizičkog obujma turističkog prometa, odgovorno cjelogodišnje korištenje kulturno-povijesne baštine, unapređenje sustava gospodarenjem obalnim područjem, uređenje grada i ulaza u grad, provedba projekata održivog razvoja turizma te kreiranje i promocija turističkog brenda i imidža grada Hvara.⁹ Zajednica tijekom cijele godine ima četiri stalno zaposlene osobe: direktora, voditelja marketinga te dvije osobe zadužene za prijavu gostiju i poslove računovodstva. Turistička zajednica raspolaze s godišnjim budžetom od oko 5,8 milijuna kuna, od čega je od boravišne pristojbe uprihođeno 66,7%, a od turističke članarine 16,7%. Kad je riječ o strukturi troškova najveći dio otpada na dizajn vrijednosti, pri čemu se 14,8% odnosi na 'TOP 12', a riječ je o manifestacijama od iznimnog značenja za razvoj turizma grada Hvara. Na komunikacijske vrijednosti troši se oko 1,1 milijun kuna pri čemu na *on-line* komunikaciju otpada oko 46%, a na *off-line* 54%. On-line komunikacije uključuje Internet oglašavanje, upravljanje Internet stranicom, Google street view i Sight Run aplikaciju, dok off-line komunikacija uključuje udruženo oglašavanje, opće oglašavanje, brošure i tiskani materijal, info table i smeđu signalizaciju. Turistička zajednica grada Hvara nastupa na sajmovima, a u 2019. godini, to su ITB Berlin i WTM London, jedan MICE sajam te jedan sajam specijalizirani za vjenčanja. Osim samostalnih nastupa turistička zajednica nastupa i na većem broju sajmova kroz suradnju s otočnim turističkim zajednicama te kroz štand Hrvatske turističke zajednice.

⁹ Prema Programu rada i finansijskom planu za 2019. godinu Turističke zajednica grada Hvara

Grad Hvar

Jednako važan dionik u razvoju turizma je i Gradska uprava. Sačinjavaju je gradonačelnik, gradsko vijeće, upravni odjeli i odsjeci te mjesni odbori. Za razvoj turizma važni su svi odsjeci, a posebno Odsjek za komunalne djelatnosti, prostorno uređenje, graditeljstvo i zaštitu okoliša, europske fondove i javnu nabavu te Odsjek za kulturu i odnose s javnošću. Godišnji proračuna je otprilike 58 milijuna kuna, a gradska uprava zapošljava oko 25 djelatnika. Vodstvo Gradske uprave pokazuje izuzetno veliki interes za razvoj turizma što pokazuje i sama činjenica da je ono naručitelj ovog plana razvoja turizma, a uspostavljena je i vrlo dobra suradnja na relaciji Gradske uprave i Turističke zajednice grada. Također, s obzirom na izrazitu orientaciju grada Hvara na turizam, većina gradskih aktivnosti odnosi se na održavanje i unapređenje infrastrukture (prometnice, javne površine i šetnice, gospodarenje otpadom), razvoj sporta i rekreativne i promicanjem kulture (ulaganje u manifestacije, udruge, institucije u kulturi i kulturna dobra). To su aktivnosti koje, istovremeno, stvaraju bolje uvjete za turizam i omogućuju bolju kvalitetu života građana. Nekoliko je kapitalnih projekata gradske uprave u tijeku:

- Uređenje gradske logije u tijeku
- Uređenje Venerande (dijela obrambenog sklopa grada Hvara) uključujući rekonstrukciju vanjske pozornice, rekonstrukciju crkve u izložbeni prostor (prikaz povijesnog razvoja Venerande); rekonstrukciju zgrade sjeverno od crkve u muzejski prostor (zbirka Bučić) i ugostiteljski objekt, i vidikovac
- Izgradnja zdravstvenog centra koji bi trebao biti okosnica razvoja zdravstvenog turizma; idejni prijedlog koji uključuje pet paviljona spojenih središnjom komunikacijom u kojima su dom zdravlja i hitna pomoć, poliklinika, dom za starije, centar za rehabilitaciju i alergološki centar te baze i sportska dvorana (Slika 5.1).

Slika 5.1:

Prijedlog idejnog rješenja zdravstvenog centra

Izvor: www.hvar.hr/portal/projekt/prijedlog-idejnog-rjesenja-zdravstvenog-centra-hvar/

- Uređenje muzeja grada na tvrđavi
- Uređenje pjace
- Hvar- tvrđava kulture – riječ je o integriranom programu objedinjene turističke valorizacije vrijedne kulturne baštine Hvara. Projekt uključuje projektnu dokumentaciju za rekonstrukciju i obnovu tri kulturno povijesna dobra, opremanje jednog povijesnog dobra te dodavanje novih sadržaja i funkcija u predmetnim dobrima.

Grad Hvar aktivno potiče i razvoj sporta te ulaže u izgradnju sportskog centra i sportskih terena kako bi se povećao spektar aktivnosti koje turistima odnosno tržištima posebnih interesa koje ne ovise o vremenskim prilikama. Oko deset milijuna kuna godišnje Gradska uprava ulaže u promicanje kulture, kao važne sastavnice i kvalitete života lokalnih stanovnika i portofelja turističkih proizvoda, sufinancirajući događanja poput Hvarskih ljetnih priredbi i Dana hvarskog kazališta, opremanje i uređenje i opremanje spomenika kulture (Arsenal, palača Vukašinović, gradska loggia) te aktivnosti Muzeja hvarske baštine i udruga u kulturi.

Grad Hvar odgovoran je za unapređenje infrastrukture, za opće razvojne projekte, za prostorno planiranje, gospodarenje otpadom, uređenje naselja i druge aktivnosti vezane uz unapređenje života lokalnog stanovništva. Tim aktivnostima ujedno se unapređuje i atraktivnost destinacije za turiste te općenito kvaliteta njihova boravka u Hvaru.

Nautički centar Hvar

U okviru Grada djeluje i trgovačko društvo. „Nautički centar Hvar“ d.o.o. tvrtka je osnovana ingerencijom Grada Hvara 2000. Cilj osnivača bio je propsperitet, očuvanje i kontrola Luke Hvar kao i hvarskog akvatorija. Ovim se željela postići dobra koordinacija između Grada Hvara, svih korisnika Luke Hvar i nautičara. Tvrta „Nautički centar Hvar“ je kao koncesionar gradske luke zadužena za pružanje usluge nautičarima. Većina usluga odnosi se na osiguranje priveza katamaranima, koji obavljaju regularni pomorski promet, brodovima na kružnim putovanjima- klasičnim kruzerima ili turističkim jedrenjacima – jahtama kao i drugim morskim plovilima koji odaberu luku Hvar za svoje uplovljavanje i pristajanje uz lučku infrastrukturu.

Gradska knjižnica i čitaonica Hvar

Važan akter je i Gradska knjižnica i čitaonica Hvar smještena je u Palači Vukašinović, te joj je potrebna obnova. Knjižnica je do sada organizirala izlete, predavanja, radionice, projekcije filmova. Knjižnica je informacijska točka grada na usluzi kako građanima, tako i turistima. Osobito važna je njezina zavičajna zbirka.

Srednja škola Hvar

Glavni izvor kadrova za turizam i ugostiteljstvo je Srednja škola Hvar s izdvojenom lokacijom u Jelsi. Svoje korijene vuče iz 1939 godine kada je osnovana građanska škola i izgrađena zgrada škole. Od 1972. godine, prateći razvoj turizma, uvedeni su, pored gimnazijskoj, i turističko-ugostiteljski programi. Tako dana, pored gimnaziskog programa, škola provodi program turističko-hotelijerskog komercijalistike (četiri godine) i kuhanje (tri godine), dok se u Jelsi provode četverogodišnji programi hotelijersko-turističkog tehničara i agro-turističkog tehničara te trogodišnji program za kuhare i slastičare. Godišnje je odobreno za upis oko 90 učenika i to po sedam za trogodišnje programe i oko 10 do 14 učenika u četverogodišnje strukovne programe. Škola je aktivni sudionik života grada, te provodi projekte u svrhu poticanja turističke ponude grada i promicanja turističkih zanimanja.

Hoteli Sunčani Hvar

Jedan od izuzetno važnih dionika je poduzeće Hoteli Sunčani Hvar. U vlasništvu ovog poduzeća je petina smještajnih kapaciteta grada Hvara stoga je ovo poduzeće jedno od glavnih dionika razvoja turizma grada. Riječ je o jedanaest hotela u Hvaru koji su u sklopu ove hotelske kuće. Ponuda uključuje deluxe, lifestyle i standard hotela. U deluxe kategoriju uvršteni su hoteli „Adriana“ i „Amfora“, lifestyle „Riva“, „Pharos“ i „Palace Elisabeth“ te u standard „Delfin“ i „Villa Dalmacija“. Hotelski kapacitet čine četiri obnovljena hotela visoke kategorije s ukupno 648 smještajnih jedinica i tri klasična hotela kapaciteta od 221 sobe. Većinski vlasnik Sunčanog Hvara je CPI Property Group iz Praga. Politika Sunčanog Hvara je iskorak prema ponudi za goste visoke platežne moći i usmjerene su u luksuznu nišu. Hotel Adriana je trenutačno najluksuzniji hotel Sunčanog Hvara. Najvažnije ulaganje odnosi se na rekonstrukciju

Palacea, najstarijeg hvarskog hotela koji je ključan u procesu zaokruživanja luksuzne hotelske ponude Sunčanog Hvara. Prosječan boravak u hotelima Sunčanog Hvara je dva do tri dana, a tipično boravak uključuje izlet u Modru spilju i obilazak grada u vlastitim aranžmanu. Najučestaliji gosti su iz Velike Britanije (20 posto), skandinavskih zemalja, SAD-a i Australije. Suradnja s Turističkom zajednicom grada Hvara je dobra. Posebno treba spomenuti i usmjerjenje hotela prema održivom poslovanju te uzimanje u obzir okolišu i društvenu komponentu. Primjerice, društvena komponenata očituje se u korištenju lokalne hrane u restoranima, koliko je to u ovome trenutku opskrbe moguće, čime se potiču lokalne obiteljska gospodarstva te prezentiraju lokalne namirnice.

Ugostitelji

U gradu Hvaru posluje velik broj restorana s različitom ponudom. U tradicionalnim restoranima ili konobama mogu se naći tipična dalmatinska jela (pašticada, hobotnica, crni rižoto i sl.). Jedan hotel, Apolon, uvršten je u Michelinog vodič (preporuka). Restoran Laganini u vodič 'Dobri restorani'. Kad je riječ o ponudi lokalne hrane na TripAdvisoru ističu se Dalmatino, Agava, Bunar i Moli Onte, a među visokokvalitetnim Zori Restoran, Giaxa, Divino i Speeza. Većina restorana posluje sezonski. Kao dionici, ova je grupa razjedinjena, vođena individualnim, partikularnim interesima. Istovremeno, oni su presudni u formiranju ukupnog zadovoljstva boravkom u gradu kao i osjećajem vrijednosti za novac.

Barkarijoli

S obzirom na lokaciju Grada Hvara, konfiguraciju obale u njegovom okruženju, ali i atraktivnost Paklenih otoka, značenje malih plovila „barki“ (od 6 do 12 m dužine) specifična je u turizmu grada Hvara, pa čak i jedinstvena u odnosu na druga turistička mjesta na Jadranskoj obali. Prijevoz turista na relaciji gradskog luka Hvar - Pakleni otoci svrstava barkarijole u kolorit ali i posebne aktere nautičkog turizma Grada Hvara. Oko 30 vlasnika brodica – barkarijola – koji sa svojim plovilima obavljaju gotovo cjelodnevni (u glavnoj turističkoj sezoni - kupanje i noćna događanja) prijevoz turista na relaciji gradskog luka – Pakleni otoci, posebno su institucionalizirana organizacija sa svojim propisanim kodeksom ponašanja.

Turističke agencije

U Hvaru djeluje petnaest turističkih agencija. Njihova je ponuda različita pa su gostima na raspolaganju brojne aktivnosti. Osim ponude transfera, najma (skutera, brodova, automobila) pojedine agencije nude i zanimljive programe poput ronjenja, skydiving-a, tematiziranih tura po otoku, poput tura vina, upoznavanje s hvarskim selima, život težaka, posjet vinariji Plenković i degustacije i sl.

Udruge

Turističke proizvode ili preduvjete za turistički razvoj često stvaraju i/ili oplemenjuju brojni dionici civilnog sektora organizacijom i/ili učestvovanjem u raznim događanjima, radionicama i aktivnostima vezanim za očuvanje i obnovu prirodne i kulturne baštine. Grad Hvar ima nekoliko udruga koje, svaka u svom segmentu, doprinose ili mogu doprinijeti bogaćenju turističke ponude grada, i čiju aktivnost grad potiče kroz sufinanciranje njihovih programa:

- Platforma – građanska inicijativa koja djeluje kao krovna udruga svih udruga grada i otoka Hvara s ciljem bogaćenja društvenog i kulturnog života grada; suorganizator je festivala Hvar for Art, potiče društveni i kulturni aktivizam i u tom smislu može doprinijeti kako održivom razvoju tako i poticanjem suvremenih društvenih i kulturnih praksi.
- Udruga Pjover – brine se za zaštitu kulturne baštine, obnavljanje tradicije i očuvanja identiteta Velog Grabja te organizira festival lavande u Velom Grabju.
- Udruga Forske užance – s četrtdesetak članova cilj joj je očuvati hvarske običaje. Nositelj je organizacije karnevalskih priredbi.
- Udruga Dignitea - udruga za održivi razvoj grada i otoka Hvara
- Hvar metropola mora – cilj udruge je zaštiti prirodnu i kulturnu baštinu otoka, organizator je Fešte forskе pulene.

- Planinarsko društvo Hvar - osnovano 2012. godine, aktivno je na čišćenju i obnavljanu planinarskih putova te organiziranju planinarskih izleta po otoku Hvaru.
- Dramski studio mladih Hvar, osnovan 1994. godine, je profesionalno vođeno kazalište za djecu i mlađež te se tako stvaraju uvjeti za život hvarske kazališne scene. Njeguje zavičajni govor te je okrenut istraživanju otočke baštine.

Iako im je opseg djelovanja cijeli otok Hvar, za kvalitetu turističkog doživljaja važni su turistički vodiči, okupljenu u Udruga turističkih vodiča otoka Hvara, osnovana 1998. godine, a trenutno broji 21 člana koji pružaju usluge vođenja na osam jezika. Pored osnovne usluge vođenja, cilj je udruge kreiranje optimalnih lokalnih itinerera. Pored toga, važan akter je i LAG Škoji koji potiče razvoj ruralnih dijelova otoka i poljoprivredne proizvodnje.

Zaključno, na temelju provedene analize vidljivo je da ambasador turističkog razvoja grada Gradska uprava u partnerstvu s gradskom Turističkom zajednicom, u suradnji s Hoteli Sunčani Hvar s obzirom da je u njihovim hotelima koncentrirana većina smještajnih kapaciteta, dok većina ostalih institucija koje pokušavaju inicirati njegov razvoj uglavnom spada u skupinu zagovornika turističkog razvoja. Ovi dionici smatraju razvoj turizma važnim, pokušavaju osmisiliti i realizirati projekte kojima bi se mogli oformiti turistički proizvodi, ali im nedostaje političkog utjecaja, ljudskih resursa, finansijskih sredstava, a nerijetko i specifičnih znanja i vještina potrebnih za njegov razvoj. To je osobito slučaj s udruženjima gdje leže veliki kreativni potencijali.

5. ŠIRI PLANSKI OKVIR

Plan razvoja turizma grada Hvara valja uklopiti u planove višeg reda kao i u recentne planove turističkog razvoja. Stoga ovo poglavlje donosi kratak osvrt na relevantne strategije na lokalnoj, županijskoj i nacionalnoj razini.

Postojeći prostorni planovi i turističke zone

Područje grada Hvara dobro je pokriveno prostorno planskim dokumentima, jer osim Prostornog plana uređenja grada Hvara u mjerilu 1:5.000 postoji više posebnih urbanističkih planova uređenja (UPU) koji se odnose na pojedina naselje i neke zone izvan naselja. Osnovni prostorni plan uređenja pokriva građevinska područja svih osam naselja na području grada Hvara, a u planu se ističu i četiri veće trenutno neizgrađene turističke zone izvan naselja predviđene za izgradnju turističkih naselja (T2).

Planskim dokumentima je pokrivena i uvala Vira, gdje uz prostor nekadašnje trajektne luke funkcioniра ribarska luka, a predviđa se uređenje suhe marine. U uvali Vira nalazi se i kamp uz koji se predviđa izgradnja hotela. Plan uređenja obradio je i prostor deponije uz županijsku cestu Hvar – Brusje koji bi se trebao sanirati. Posebni urbanistički planovi uređenja (UPU) postoje i za naselja Milna i Brusje, eko etno sela Velo Grablje, Malo Grablje i Zaraće, marinu u Svetoj Nedjelji te za sportsko-rekreacijsku zonu Šamoreta dolac u gradu Hvaru.

Četiri veće zone površine iznad 10 hektara predviđene za izgradnju turističkih naselja (T2) odnose se na prostor u:

- zaledu uvale Pokonji dol na istočnom rubu naselja Hvar,
- zaledu plaže Pašćuka zapadno od naselja Zaraće,
- istočni rub naselja Sveta Nedjelja, te
- Jagodni Bad između naselja Jagodna i zaseoka Bojanica Bad blizu granice s općinom Jelsa.

Ostale turističke zone su manje i uglavnom se odnose na već izgrađene objekte na području naselja Hvar, dok se na cijeloj sjevernoj obali i Paklenim otocima ne predviđa izgradnja smještajnih turističkih sadržaja.

Od sadržaja važnih za turizam zadnje izmjene i dopune Prostornog plana iz 2016. godine predviđaju uz postojeću županijsku luku u Hvaru i marinu 'Palmižana' na Paklenim otocima još i izgradnju luke nautičkog turizma u Svetoj Nedjelji te aerodrom na vodi u Hvaru.

Plan propisuje i odredbe vezane uz arhitektonsko oblikovanje građevina za koje se ističe da moraju biti prilagođene ambijentu te voditi računa o krajobrazu i tradicionalnom načinu građenja naselja i koristiti lokalne tradicijske oblike, boje i materijale. Dodatno se propisuju i posebne odredbe o uvjetima građenja na području kulturno-povijesne cjeline grada Hvara te ruralnih cjelina naselja Brusje, Velo Grablje, Malo Grablje i Zaraće.

Ukupna izgrađenost područja grada Hvara je u skladu s navedenim razmjerom mala, a niti izgrađenost površina do 200 m od obale nije osobito velika. Duljina obalne crte u građevinskom području naselja iznosi tek 5,6 kilometara od ukupno 126, odnosno 71 kilometar, ako se izuzmu Pakleni otoci, dok izgrađenih dijelova obale izvan naselja ima manje od kilometra. Planirane zone uključuju dodatnih 2,7 kilometara obale, ali je malo vjerojatno da će se sve realizirati, iz čega se može zaključiti da područje grada Hvara nema ozbiljnijih prostornih ograničenja budućeg razvoja. Ipak, potrebno je voditi računa o konfiguraciji terena koja zbog visokog udjela strmih površina onemogućava izgradnju na većem dijelu administrativnog područja grada Hvara i ograničava širenje plažnih površina, ali i o visokoj osjetljivosti prostora uslijed njegove očuvanosti i atraktivnosti.

Ostali relevantni planovi

Strategija razvoja grada Hvara do 2020.

U svojoj strategiji razvoja grad Hvar se evidentno oslanja na turizam s obzirom na to da je turistički razvoj u srži vizije: "Turistička prepoznatljivost i atraktivnost po prirodnim ljepotama, povijesnim vrijednostima i suvremenim trendovima". Svrha razvoja (misija) je unapređenja kvalitete života građana temeljen na nizu atributa: prepoznatljivosti kulturnog identiteta, urbano-kozmopolitskog određenja, bogate kulturno-povijesne baštine, vodećem turističkom odredištu Sredozemlja, konkurentnog gospodarstva temeljenog na znanju, vještina starih zanata i obrta, gradu zdravlja, vitalnosti, zabave i kulture, mjestu suradnje, zajedništva i učenja. Plan je definirao i turističke proizvode grada (Tablica 5.2).

Tablica 5.2.

Turistički proizvodi grada Hvara

Primarni	Sekundarni	Tercijarni
<ul style="list-style-type: none"> • Sunce i more • Zdravstveni 	<ul style="list-style-type: none"> • Nautički • Kulturni • Gastronomija i vino • Ruralni • Ronjenje – adrenalinski • Omladinski 	<ul style="list-style-type: none"> • Eko-turizam

U sklopu razvoja konkurentnog gospodarstva (strateški prioritet 3), cilj 3.4. je sustavno i održivo unapređenje kvalitete i konkurenčnosti turističke ponude postojećih te razvoj selektivnih oblika turizma, u sklopu kojeg su definirane sljedeće aktivnosti:

- Promocija samozapošljavanja poduzetnika u turizmu
- Razvijanje infrastrukture za cjelogodišnji turizam (zdravstveni, nautički, kulturni...)
- Razvoj kompetencija za turističke stručnjake
- Tematska obnova plaža (za mlade, obitelji, starije stanovnike grada Hvara)
- Unaprjeđenje osnovne turističke infrastrukture
- Unapređenje i diversifikacija turističke ponude popratnim turističkim i ugostiteljskim sadržajima i događajima
- Poticanje aktivnosti s ciljem jačanja turističke ponude izvan sezone
- Razvijanje strategija razvoja turizma temeljenog na konceptu održivog razvoja
- Stvaranje i promoviranje „poboljšanog“ turističkog identiteta
- Ulaganje u razvoj i unapređenje agro, nautičkog, vjerskog, sportskog, zdravstvenog, avanturističkog, kulturnog i drugih selektivnih oblika turizma
- Poticanje stvaranja i plasmana izvornih suvenira i ostalih tradicionalnih proizvoda
- Postavljanje dodatne turističke signalizacije

Plan upravljanja kulturnom baštinom grada Hvara

Opći cilj integriranog razvojnog programa Hvar – tvrđava kulture, koji uključuje Venerandu, otok Galešnik, Arsenal i tvrđavu jest „doprinos održivom gospodarskom razvoju Hvara i okolne regije kroz razvitak i širenje ponude kulturnog turizma“ s tri strateška cilja:

1. Osigurati uspješnu implementaciju plana kroz formiranje organizacijske strukture
2. Povećati broj posjetitelja kulturnim dobrima kroz tematska događanja i manifestacije, izgradnje brenda Hvara kao destinacije kulture i kulturnih događanja, podizanje prepoznatljivosti destinacije
3. Poticati lokalni razvoj kroz model javno-privatnog upravljanja, smanjiti nezaposlenost, diversificirati turističku ponudu kroz edukaciju postojećih i potencijalnih poduzetnika za razvoj proizvoda kulturnog turizma i pratećih sadržaja te umrežavanje kompatibilnih sektora (npr. poljoprivreda).

Plan se odnosi na četiri kulturna dobra uključena u projekt "Hvar – tvrđava kulture" sufinanciran sredstvima Europskog fonda za regionalni razvoj, a obuhvat obnove prikazan je u tablici 5.13.

Tablica 5.3.

Planirane komponente projekta Hvar – tvrđava kulture

Centralna razina	Tvrđava Fortica	Veneranda	Galešnik	Arsenal
• Sustav nadzora broja posjetitelja	• Šetnica, plato, fortifikacija tvrđave	• Ljetna pozornica i gledalište	• Restoran	• Centar za posjetitelje
• Komunikacijska strategija	• Multimedijalna dvorana i plato za 3D vizualizaciju	• Središnji izložbeni prostori i zbirka Bučić	• Hortikultурno uređenje – šetnica i vidikovac	• Multifunkcionalna dvorana
	• Izložbeni prostor, povjesna zbirka, zbirka amfora nekadašnji zatvor	• Centar za kulturu grada Hvara	• Operativno pristanište	• Izložbeni prostor i Kapetanska soba - vijećnica
	• Vinoteka i kušaonica vina	• Povijesna meteorološka stanica		
	• Prezentacijski centar "Priča o vinu otoka Hvara"	• Buffet i caffe bar		
	• Suvenirnica	• Sanitarni čvor		
	• Restoran i caffe bar	• Sakralni objekt		
		• Taktilna mapa Venerande		
		• Meteo vrt		

Glavni plan turizma Splitsko-dalmatinske županije 2017. – 2027.

Osnovni cilj Glavnog plana turizma SDŽ-a (2017. – 2027.) sa strateškim i operativnim planom marketinga. Vizija turizma županije je razvoj turističke ponude u kojoj je uspješno spojena inovativnost i profesionalnost s lokalnom kulturom, tradicijom i stilom života. Pet je strateških ciljeva – održivi razvoj, povećanje prihoda unapređenjem proizvoda, unapređenjem uvjeta za razvoj turizma te kapaciteta županije i lokalnih uprava za upravljanje turističkim razvojem. Strategija se implementira kroz pet programskih područja: stvaranje poticajnoj okruženja, komunalna infrastruktura, smještajna i druga ponuda privatnog sektora, razvoj proizvoda i tržišna komunikacija. Posebno je izrađen plan razvoja proizvoda prema kojem su za otok Hvar prioritetni sunce i more, jahting, turizam baštine, ronjenje i pješačenje, sekundarni su kruzing, kreativni i vjerski turizam, gastronomski turizam i turizam vina, kajak/kanu , cikloturizam i zdravstveni, dok su gradski, turizam događanja, planinarenje, sportski, ruralni i poslovni turizam tercijni.

Regionalni program uređenja i upravljanja morskim plažama na području županije

Inicijativu za izradu ovog programa pokrenula je Splitsko dalmatinska županija - Upravni odjel za pomorstvo i turizma. Aktivnosti na izradi programa odvijale su se u razdoblju od rujna 2014. do lipnja 2015. godine. Ovaj program pripada prvoj generaciji dokumenata relevantnih za uređenje i upravljanje plažama. Vizija je: „Plaže Splitsko-dalmatinske županije predstavljaju važan prirodni, ekonomski i društveni kapital koji je u potpunosti integriran u lokalnu zajednicu. Zahvaljujući mnoštvu sadržaja, plaže nude mogućnosti za različite načine provođenja vremena čime omogućuju produljenje turističke sezone. Plaže su uređene i održavane, raznolike, karakterizirane različitim sadržajima, prepoznatljive, sigurne za korištenje i nisu onečišćene. U stanju su prilagoditi se na krizne pritiske uzrokovane iznenadnim šokovima ili dugoročnim promjenama koje utječu na njihovu prirodnu vrijednost te rekreativni potencijal.“ U dokumentu su do detalja navedene plaže na području SDŽ, njihova lokacija, naziv, površina i na temelju razrađene metodologije izračunati opteretni kapaciteti svake plaže. Tematiziranje i brendiranju morskih plaža na području Splitsko-dalmatinske županije s ciljem ostvarenja dugoročnog zadovoljstva turista i povećanja ukupne turističke potrošnje jedan su od ključnih strateških ciljeva.

Strategija i plan razvoja cikloturizma u Splitsko-dalmatinskoj županiji

Turistička zajednica SDŽ-a pokrenula je izradu ovog plana početkom 2013. godine a krenulo se u provedbu u listopadu iste godine, potaknuta rastom popularnosti ovog oblika turizma u Europi i svijetu, resursnim predispozicijama županije za ovaj oblik turističke ponude te slijedom općeg strateškog cilja razvoja novih proizvoda i produljenja sezone Glavnog plana razvoja turizma.

Temeljen strategije definiran je plan aktivnosti – oformljen ne multidisciplinarni tim, napisani su standardi, uspostavljena piramida dionika te sustav praćenja i evaluacije. Od početka implementacije 2013., označeno je 3,5 tisuća km na 100 označenih ruta s planiranih dodatnih 50 ruta ukupne duljine 1,5 tisuća kilometara, certificirano za usluge ciklo-turizma 150 smještajnih objekata, educirano 45 vodiča, realizirano 10 međunarodnih/nacionalnih i 20 regionalnih natjecanja, uspostavljeno 70 iznajmljivača bicikala i 10 specijaliziranih agencija, izrađena specijalizirana www stranica i mobilna aplikacija.

Strategija razvoja RH do 2020.

U srži ove strategije je podizanje konkurentnosti turizma, s vizijom: Hrvatska je u 2020. godini globalno prepoznatljiva turistička destinacija, konkurentna i atraktivna za investicije, koja stvara radna mjesta i na održiv način upravlja razvojem na svom cjelokupnom prostoru, njeguje kulturu kvalitete, a svojim gostima tijekom cijele godine pruža gostoljubivost, sigurnost i jedinstvenu raznovrsnost autentičnih sadržaja i doživljaja. Opći cilj je povećanje atraktivnosti i konkurentnosti, što će rezultirati ulaskom u vodećih 20 turističkih destinacija u svijetu po kriteriju konkurentnosti. Ostali strateški ciljevi turističkog su:

- poboljšavanje strukture i kvalitete smještaja
- novo zapošljavanje - otvaranje od 20 do 22 tisuće novih radnih mjesta u turizmu te oko 10 tisuća radnih mjesta u ne-turističkim djelatnostima, ali induciranih turističkom aktivnošću
- investicije - realizacija novih investicija u iznosu od oko 7 miliardi eura
- povećanje turističke potrošnje
- ostvarivanje 14,3 milijadi eura ukupne godišnje turističke potrošnje, od čega će 12,5 milijadi eura otpadati na inozemnu, a 1,8 milijadi na domaću potrošnju.

Prema planu razvoja proizvoda, za Dalmaciju –Split primarni proizvodi su sunce i more, nautika i kruzing; kulturni turizam (gradski i turizam baštine); avanturistički turizam – kajak/kanu. Sekundarni su turizam događanja, poslovni turizam (skupovi i *incentive*); eno-gastro turizam, golf, ciklo turizam, ruralni turizam, te od pustolovnih/sportskih ronjenje, rafting i adrenalinski sportovi.

Nacrt Nacionalne razvojne strategije 2030.

U vrijeme definiranje ove strategije u tijeku je izrada nacionalne razvojne strategije. Za razliku od dosadašnjeg pristupa planiranju gdje su se sektorske strategije objedinjavale u nacionalnu, u ovom planskom razdoblju primjenjuje se pristup odozgo prema dolje. To znači da će okvir za turizam postavljen ovim planskim dokumentom biti polazište za definiranje nacionalne strategije razvoja turizma, a potom i regionalnih i lokalnih planskih dokumenata. Osmišljavanje ove strategije usuglašeno je sa strategijom razvoja EU-a, kako bi u narednom planskom razdoblju Hrvatska efikasno apsorbirala raspoloživa sredstva iz EU fondova. Glavni strateški cilj, definiran prijedlogom u veljači 2019 Tematsku radnu podskupinu za turizam identificirala je jedan strateški cilj te pet ključnih područja intervencije (nacrt KPI) i to kako slijedi:

- Razvojni smjer: KONKURENTNA, PODUZETNA I INOVATIVNA HRVATSKA
- Strateški cilj za turizam: Povećanje konkurentnosti i održivosti hrvatskog turizma i njegovog multiplicirajućeg učinka na gospodarstvo
- Ključna područja intervencije KP (nacrt):

- KP1 Poticanje prepoznatljivog/autentičnog, cjelogodišnjeg, održivog i uključivog turizma i diverzifikacije turističke ponude kroz razvoj inovativnih turističkih proizvoda više dodane vrijednosti uz podršku znanstveno istraživačkog sektora i kreativnih i kulturnih industrija
- KP2 Jačanje poslovnog i investicijskog okruženja i razvoj javne turističke infrastrukture
- KP3 Jačanje konkurentnosti poduzetnika u cjelokupnom lancu vrijednosti sektora turizma kroz razvoj i podizanje kvalitete turističke infrastrukture i smještajne ponude, razvoj ljudskih potencijala i modernizaciju poslovanja temeljem primjene naprednih tehnologija
- KP4 Turistička valorizacija kulturne i prirodne baštine
- KP 5 Razvoj zdravstvenog turizma u cjelokupnom lancu vrijednosti
- KP5 Razvoj gastro/eno turizma u cjelokupnom lancu vrijednosti

6. ANALIZA PREDNOSTI, NEDOSTATAKA, PRILIKA I PRIJETNJI

SWOT analiza - standardni analitički postupak u procesu strateškog planiranja - omogućuje jasan i jednostavan opis relativno složenih pojava bez gubitka važnih informacija. Glavni cilj ove analize je analiza svih relevantnih prednosti i nedostataka turističkog razvoja grada Hvara, kao i prilika i prijetnji iz okruženja koje mogu imati značajan utjecaj na planirani turistički razvoj.

Osim sažetog prikaza rezultata analize postojećeg stanja, SWOT analiza je polazište za planiranje strategije razvoja, koja uključuje definiranje vizije, strateških razvojnih odrednica i razvojnih projekata koji su u funkciji postizanja vizije. Identificirane prednosti predstavljaju polazište za definiranje atributa tržišnog pozicioniranja brendiranja te za razvoj novih turističkih proizvoda. Istovremeno, nedostatci služe kao platforma za definiranje projekata i ostalih aktivnosti koje su nužne za razvoj i unaprjeđenje turizma grada Hvara.

Prednosti

- Turistička tradicija – 150 godina organiziranog turizma u urbanom, građanskom ozračju
- Tržišna prepoznatljivost – mondeno odredište za goste više platežne moći i istančanijeg ukusa
- Tradicija zdravstvenog turizma (liječenje dišnih organa, kožnih, alergijskih i reumatskih bolesti) s projektom izgradnje suvremenog zdravstvenog centra u tijeku
- Tradicija sportskog turizma – sportske pripreme na temelju kojih gradska uprava ulaže u razvoj sportske infrastrukture
- Razvedena, slikovita obala s mnoštvom otoka (Pakleni otoci) i velika geomorfološka raznolikost
- Izuzetno povoljna klima s velikim brojem sunčanih dan
- Dobra kvaliteta zraka i mora
- Bogata i međunarodno prepoznatljiva prirodna i kulturna baština (čipka od agave i mediteranska kuhinja na listi svjetske nematerijalne kulturne baštine UNESCOa; fortifikacije grada nominirane za UNESCO lokalitet Venecijanskih utvrda); izrađen plan upravljanja kulturnom baštinom
- Kvalitetna i raznolika turistička atrakcijska osnova koja podržava i klasični odmorišni turizam sunca i mora, ali i sportski, avanturistički, ruralni, kulturni, eno-gastronomski
- Tradicija poljoprivrede – maslinarstvo, vinogradarstvo, uzgoj lavande – komplimentira osnovnom turističkom proizvodi i potiče širi ekonomski razvoj
- Razvijena turistička infrastruktura – hotelski smještaj visoke kategorije s kongresnim kapacitetima, sve kvalitetniji obiteljski smještaj, kvalitetni mali obiteljski hoteli, nacionalno prepoznati restorani, seoska turistička gospodarstva, turističke agencije i prijevoznici, turistički vodiči
- Razvijena turistička suprastruktura – obrazovanje kadrova za turizam, organizacija upravljanja turizmom, NGO sektor povezan s turističkim privređivanjem i aktivan u društvenom i kulturnom životu grada
- Stanovnici koji podržavaju turizam i koji bi voljeli ili turizam ostaviti na današnjoj razni turističkih dolazaka ili njihovo povećanje u ljetnim mjesecima

Nedostaci

- Neravnomjeran turistički razvoj
 - turistička saturacija naselja Hvar pod pritiskom stacionarnih gostiju, izletnika i nautičara
 - arhitektonska devastiranost obalnih naselja, osobito Milne, s dominacijom obiteljskog smještaja
 - turistički slabo iskorištena unutrašnjost

- Nepovoljna struktura smještajnih kapaciteta, osobito izvan naselja Hvar, s dominacijom obiteljskog smještaja neujednačene kvalitete
- Izražena sezonalnost turističke potražnje
- Imidž grada kao mjesta noćnog života (party-destinacija) još uvijek prisutan u medijima i, djelomično, u svijesti stanovnika unatoč činjenice da je većina problema vezana uz neprimjereno ponašanje tih gostiju uspješno riješena
- Nautička potražnja iznad kapaciteta s prevelikom koncentracijom plovila u javnoj luci Hvar i nekontroliranom sidrenju na području Paklenih otoka kao osjetljivog zaštićenog područja
 - neodgovarajuća operativna obala
 - prijetnja onečišćenja mora, osobito u području Paklenskih otoka
- Zastarjela infrastruktura - na rubu izdrživosti
 - zastario sustav vodoopskrbe s velikim gubicima u sustavu
 - neizgrađen sustav kanalizacija tako da gotovo sva kućanstva izvan naselja Hvar koriste septičke jame
 - nesanirano odlagalište otpada uz cestu prema Brusju
- Prometni problemi
 - prometne gužve u naseljima, osobito samom Hvaru
 - nedostatak parkirališnog prostora
 - uske, strme i zavojite prometnice u naseljima
 - nedovršena cesta Dubovica – Sv. Nedjelja
 - loša povezanost sa susjednim otocima (Visom, Korčulom, Bračom)
- Loša prometna povezanost grada Hvara
 - do čvora na autocesti A1 ima dva sata putovanja po nepovoljnoj cesti Hvar - Sućuraj
 - loša povezanost s ostalim otocima (Korčula, Vis, Brač)
- Neuređenost i vizualna devastacija prilaza naseljima cestovnim putem, osobito Hvaru
- Niska razina inovacija u razvoju proizvoda/standardizirani masovni proizvodi s poduzetnicima u turizmu uglavnom usmjerjenim na pružanje usluge smještaja, ugostiteljstva (restorani, kafići, brza hrana) i tipizirane izlete niske dodane vrijednosti
- Tendencija života „na staroj slavi“ zajedno s imidžem elitne, mondene destinacije uvjetuje visoke cijene gotovo svih usluga i proizvoda bez da se vodi računa o vrijednosti za novac, što postupno dovodi do pada zadovoljstva turista, negativne usmene predaje te, samim time, opasnosti od pada turističkih dolazaka.
- Nedostatak radne snage kao problem poslovanja postojećim tvrtkama i poduzetnicima te ograničavajući faktor za budući razvoj turizma više dodane vrijednosti (zdravstvenog, sportskog, kongresnog)
- Raste udio turista nezadovoljnih kvalitetom označavanja znamenitosti i atrakcija, biciklističkim stazama, sadržajima za loše vrijeme, događanjima, trgovinama, dostupnošću za osobe s posebnim potrebama te gužvom u prometu
- Preklapanje nadležnosti bitnih za razvoj turizma (prostorno planiranje, zaštita okoliša, koncesijska odobrenja, nautička problematika, zaštita prirode i sl.)

Prilike

- Predviđeni rast turističke potražnje globalno kao i za područje Sredozemlja i Hrvatske, djelomično potican porastom broja putovanja iz novih i udaljenih tržišta - azijskih zemalja (Japan, Kina, Indija) i sjeverne Amerike, uz hiper-segmentaciju tržišta temeljem motivima i aktivnosti
- Promjene u svijesti gosta – sve više se pažnje pridaje autohtonom, lokalnom i održivom – predstavlja priliku za osmišljavanje inovativnih doživljaja temeljenih na iskustvu i dokoličarskom učenju, sudjelovanju u raznim aktivnostima kroz koje se upoznaje kultura života i rada, istražuje destinacije, te daje prednost onim destinacijama i poduzetnicima koji posluju na načelima održivosti

- Nova turistička potražnja koja pruža mogućnost revitalizacije poljoprivrede otoka i plasman poljoprivrednih proizvoda kroz turizam te uključivanje lokalnih stanovnika u osmišljavanje novih, inovativnih i kreativnih iskustava i doživljaja čime se aktiviraju i lokalni kreativne i progresivne grupe i pojedinci te, posredno, poboljšava demografska slika grada Hvara
- Intenzivnija primjena informatičko-komunikacijskih tehnologija koja omogućava privrednim subjektima i destinacijama, bez obziran na njihovu veličinu i marketinški budžet, do sada nezamisliv pristup globalnom tržištu

Prijetnje

- Spora dinamika realizacije kapitalnih gradskih projekata – zdravstvenog i sportskog centra, revitalizacije kulturne baštine, kao važnih preduvjeta za produljenje sezone, odnosno stvaranje uvjeta za sadržajan boravak za lošeg vremena
- Kontinuirana devastacija obalnog pojasa nastavkom dosadašnje prakse širenja građevinskog područja bez odgovarajuće prometne i komunalne infrastrukture te nautičkom prometu koji se izmakao kontroli
- Povišenje paušala, odnosno uvođenje poreza na smještaj u domaćinstvima i apartmanima
- Nedostatak kvalificiranog osoblja ne samo za sezonske poslove u ugostiteljstvu, već i za složenije poslove u planiranom zdravstvenom i sportskom centru, kao i za osmišljavanje novih, inovativnih turističkih proizvoda
- Rast konkurenциje na globalnom turističkom tržištu
- Globalna ekonomска kriza s obzirom na to da od 2008. nije ostvaren značajni gospodarski rast u EU, s Italijom i Njemačkoj u recesiji već početkom 2019.
- Brexit u slučaju da se ne postigne dogovor s EU, stoga što stanovnici UK čine ono xx posto gostiju grada i glavno su pojedinačno tržište hotela Sunčanog Hvara

7. STRATEGIJA RAZVOJA TURIZMA

Strateški okvir turističkog razvoja daje odgovor na tri ključna pitanja – u kojem će se smjeru razvijati turizam na ovom prostoru, s kojom svrhom i kako će se to postići. On proizlazi iz rezultata analize postojeće situacije, dubinskim intervjuiima s predstvincima privatnog i javnog sektora tijekom obilaska terena, radionicama s dionicima turističkog razvoja, rezimiranima analizom prednosti, nedostatka, prilika i prijetnji.

Strateški okvir polazi od mogućih razvojnih scenarija, potom osnovnih načela kojima su se dionici vodili u definiranju vizije i misije turističkog razvoja, same vizije i misije proizašle iz analitičkih i konzultativnih procesa, strateških ciljeva uskladijenih s vizijom te područjima turističkog razvoja na koje treba utjecati za realizaciju postavljenih ciljeva. Konačno, programsko-prostorni koncept razvoja pomaže u definiranju i određivanju prioriteta u razvoju proizvoda i atrakcija.

Scenariji razvoja

Imajući u vidu aktualne trendove u turizmu grada Hvara, prostorne mogućnosti i generalna razmišljanja o budućem razvoju, nije realno očekivati značajnije mijenjanje strukture ponude u smjeru intenzivnijeg povećanja smještajnih kapaciteta, ali niti rigidniji ekološki pristup koji bi ograničio razvoj. Stoga se mogu načelno izdvojiti samo dva osnovna razvojna scenarija – nastavak postojećih trendova i koncept zaustavljanja potencijalnih nepovoljnih oblika razvoja kroz investiranje u unapređenje kvalitete turističke ponude i ekologiju, odnosno scenarij održivog razvoja.

Scenarij nastavka postojećih trendova mora se prihvati kao realan, jer je za većinu dionika na području grada Hvara postojeći oblik razvoja zadovoljavajući i glavnini stanovništva osigurava razmjerno visok standard življenja, posebice u hrvatskim okvirima. No, kako bi nastavak postojećih trendova mogao dovesti do pada kvalitete boravka turista i s time povezanog smanjenja prihoda od turizma, proizlazi potreba sprečavanja takvog razvoja, a što se može ostvariti kroz scenarij koji se zbog zasnovanosti na konceptu održivosti naziva scenarijem održivog razvoja.

Scenarij nastavka postojećih trendova

U skladu s analizom stanja i osnovnim značajkama turizma na Hvaru u zadnjih desetak godina može se pretpostaviti da bi usprkos trenutno vrlo povoljnom stanju s obzirom na ostvarene prihode i strukturu gostiju nastavak postojećih trendova s vremenom mogao dovesti do niza opasnih posljedica. Među njima se posebno ističu:

- daljnje skraćenje prosječnog boravka turista i s time povezano slabije korištenje postojećih ugostiteljskih kapaciteta na području grada i cijelog otoka Hvara
- povećanje prometnih gužvi, posebice po pitanju prometa u mirovanju i pješačkog pritiska na užu urbanu jezgru grada Hvara
- rast nezadovoljstva posjetitelja uslijed oskudnosti prateće ponude, visokih cijena i potencijalnog nezadovoljstva 'vrijednošću za novac'
- povećanje opasnosti od ekoloških incidenata, osobito u nautičkom prometu i na Paklenim otocima kao najznačajnijoj prirodnoj atrakciji.

Takvi bi trendovi mogli dovesti do pada interesa posjetitelja, koji je u slučaju grada Hvara dodatno izražen zbog izuzetno snažnog oslanjanja na nacionalno šarolik, ali po tipologiji ponašanja razmjerno uzak segment dobro stječe mlađe populacije iz udaljenijih zemalja. Naime, takva je vrsta potražnje generalno osjetljivija na modne trendove i komentare na društvenim mrežama, te je u skladu s time sklona mijenjati omiljene destinacije na globalnoj razini i razmjerno rijetko se vraća na isto mjesto. Stoga bi preveliko oslanjanje na ovakvu vrstu turista s vremenom moglo dovesti do općeg pada potražnje, a tako i do snižavanja prihoda od turizma.

U slučaju nastavka postojećih trendova osobitu veliku opasnost predstavljaju eventualni ekološki i sigurnosni incidenti, jer bi jedan takav incident mogao dovesti do vrlo naglog pada potražnje. Za razliku od destinacija orijentiranih na bliže zemlje i kopneni prijevoz takve bi turiste bilo mnogo teže ponovno vratiti zbog toga što oni čine ne samo uzak segment s obzirom na dobro-spolnu, obrazovnu i finansijsku strukturu, nego su i orijentirani na avionski prijevoz. Do ozbiljnijih problema moglo bi doći i zbog nedovoljne inovativnosti, jer bi se na svjetskom tržištu mogle pojaviti neke nove destinacije sa zanimljivim i ekološki osvještenijim turističkim proizvodom.

Scenarij nastavka postojećih trendova mogao bi uslijed smanjenih profita dovesti i do pada poduzetničkog interesa, a tako i do pada standarda velikog dijela stanovništva područja grada Hvara naviknutog na razmjerno visoke prihode zadnjih godina. Stoga se ovaj scenarij može ocijeniti ne samo kao neprihvatljiv, nego i kao izrazito opasan s mogućim teškim posljedicama za budući razvoj otoka.

Scenarij održivog razvoja

Za razliku od nastavka postojećih trendova koji ne uključuje znatnija ulaganja, scenarij održivog razvoja temelji se na investiranju viška sredstava od turističkog gospodarstva u unapređenje turističkog proizvoda, diversifikaciju potražnje te modernizaciju javne infrastrukture za održiv razvoj turizma. Osnovni cilj takvog pristupa je zadržavanje pozicije Hvara kao visoko poželjne svjetske mondene, 'trendy' destinacije ali, i osiguranje od naglog pada potražnje uslijed promjene trendova i mogućih incidentnih situacija. Od održivog pristupa izravnu korist ima i lokalno stanovništvo, jer on znači dizanje njihovog komunalnog standarda i ljepši i ugodniji život. Takav scenarij podrazumijeva sljedeće akcije:

- ulaganja u unapređenje komunalne infrastrukture, posebice gospodarenje otpadom i odvodnju, uključujući i izgradnju pročistača otpadnih voda;
- ulaganja u prometnu infrastrukturu, pod čime se u prvom redu podrazumijeva izgradnja javne garaže, nautičke luke u Viri i biciklističke staze Hvar – Milna;
- Stvaranje ekološkog imidža destinacije kroz naglašenu brigu za javnu čistoću, razvrstavanje otpada, hortikultурno uređenje (osobito glavnog pristupa gradu Hvaru) te uvođenje ekoloških tehnologija poput solarne energije i električnih vozila;
- praćenje inovativnih trendova u svjetskim destinacijama po pitanju turističke ponude ('eko' hoteli) i stvaranja novih atrakcija;
- dizanje kvalitete ponude i prateće infrastrukture na Hvarskoj rivijeri od Milne do Jagodne, ali i u naseljima Brusje, Velo Grable i Malo Grable;
- sprečavanje bespravne i neprimjerene izgradnje;
- širenje turističke aktivnosti na druge dijelove otoka Hvara, odnosno povezivanje s gradom Starim Gradom i općinama Jelsa i Sućuraj kroz zajednički nastup na turističkim tržištima i ponudu izleta i pratećih aktivnosti
- diversifikaciju turističke potražnje, posebice kroz privlačenje finansijski sposobnih starijih, fizički aktivnijih i ekološki osvještenijih posjetitelja
- produljenje turističke sezone, odnosno jačanje turističke ponude i pred i po sezoni,
- ulaganja u radnu snagu kroz dizanje materijalnog standarda, dodatno obrazovanje i pomoć prilikom osiguranja smještaja.

Ovakav pristup mogao bi dovesti do zaustavljanja aktualnih nepovoljnih trendova, u prvom redu skraćivanja prosječnog boravka turista, a značio bi i osiguranje od mogućih incidentnih situacija. Tu se u prvom redu misli na amortiziranje eventualnog pada potražnje zasnovane uglavnom na dobro stojećoj mlađoj populaciji iz udaljenijih zemalja.

Ekološki pristup mogao bi istodobno privući dodatne segmente potražnje, naročito ekološki osvještenu i obrazovanu aktivnu populaciju svih uzrasta. Osobito veliki utjecaj moglo bi imati konkretnе i u prostoru vidljive akcije poput izgradnje biciklističke staze Hvar – Milna – Zaraće ili rasterećenje gradske luke u Hvaru kroz uređenje nautičke luke Vira. Na zadržavanje postojeće i

privlačenje nove potražnje pozitivan učinak moglo bi imati i dizanje razine obilježavanja i interpretacije atrakcija te uvođenje novih inovativnih tehnologija.

Konačno, produljenje sezone, odnosno snaženje turizma u pred i po sezoni važno je za zadržavanje visoke kvalitete usluge na području grada Hvara, a tako i kvalitetne radne snage. Stoga na bolju skrb o zaposlenicima u pratećim službama poput policije i zdravstvenih djelatnika te na poboljšanje statusa sezonske radne snage treba gledati i kao na ulaganje u dizanje kvalitete cjelokupne ponude otoka Hvara.

Scenarij održivog razvoja osigurava i zadržavanje visoke razine poduzetničkog interesa na području grada Hvara, a mogao bi zainteresirati i neke nove poduzetnike koji bi privukli i nove oblike potražnje. Time bi grad Hvar mogao istodobno zadržati visoke osobne prihode svojih stanovnika i podići njihov društveni standard i kvalitetu. Stoga se razvoj temeljen na ulaganjima u dizanje kvalitete destinacije, ekologiju i inovativnost može ocijeniti kao jedini koji može dugoročno osigurati gospodarski prosperitet, a tako i budućnost stanovništva na području grada Hvara.

Načela razvoja

Iz participativnog procesa, čiji su rezultati utkani u scenarij održivog razvoja, proizašao je skup načela koji služe kao polazište za definiranje vizije. Osnovna nit vodila je da bez turizma ne bi bilo ovakvog Hvara, u kojem građani uživaju relativno visoku razinu blagostanja s visokim prihodima i vrijednom imovinom (nekretnine). Taj turistički uspjeh u velikom se dijelu temelji na lijepom prirodnom i urbanom okruženju, čistom moru i zraku, vizionarima turističkog razvoja koji su osmišljavali njihovo korištenje i stanovnicima koji su individualnim i zajedničkim aktivnostima slijedili zacrtane pravce razvoja. Kao što je apostrofirano u scenariju održivog razvoja, turistička budućnost grada Hvara ovisi o sposobnosti hvarske društvene zajednice – političara, javne uprave, poduzetnika u turizmu, pojedinaca koji utječu na formiranje javnog mijenja, aktivista – da očuvaju Hvar i time osiguraju održivost i kvalitetu života u gradu (i na otoku). Ukratko, postoji neodvojiva veza između turizma, okoliša i stanovnika Hvara (slika 7.1.), što se pretače u tri jasna načela – zaštita prirodne i kulturne baštine, u funkciji ekonomskog i društvenog blagostanja kroz pojedinačnu i kolektivnu odgovornost.

Slika 7.1.

Polazišta i načela razvoja

Turizam u funkciji zaštite prirodne i kulturne baštine

Glavni razlog izuzetne privlačnosti grada i otoka Hvara kao destinacije te s time povezanih razmjerno visokih prihoda od turizma je očuvanost njegovog prirodnog okoliša i kulturno-povijesne baštine skladno uklopljene u iskonski sredozemni krajolik. Iz toga proizlazi da uspješnost Hvara u turizmu, a tako i blagostanje njegovih stanovnika, izravno ovise o stanju okoliša odnosno očuvanosti. Iz toga proizlazi da:

- poštivanje osnovnih načela održivosti i briga o okolišu predstavljaju izravni interes njegovih stanovnika
- građani Hvara trebaju aktivno doprinositi očuvanosti okoliša ne samo iz načelnih razloga, nego i stoga što bi njegovo ozbiljnije narušavanje moglo ugroziti turizam kao osnovnu djelatnost
- takav pristup podrazumijeva ulaganje viška ostvarenih prihoda u turizmu u unapređenje stanja prirodne i kulturne baštine i unapređenje komunalne (izgradnja kanalizacijskih sustava i pročišćivača, sanacija odlagališta otpada) i prometne infrastrukture (stimulacija javnog prometa, izgradnja zatvorenih garaža, uređenje biciklističkih i pješačkih staza)
- u cilju ostvarenja ovih ciljeva osobitu važnost ima edukacija lokalnog stanovništva oko nužnosti introdukcije različitih oblika ekološkog ponašanja kao što su razdvajanje otpada, štednja energije i vodoopskrbnih resursa, uvođenje ekološko prihvatljivih tehnologija (solarna energija, električna vozila), poticanje ekoloških povoljnijih oblika turizma (biciklizam, pješačenje), eko certificiranja itd.)

Turizam u funkciji ekonomskog i društvenog blagostanja građana

Ovo, kao osnova ekonomske i društvene održivosti, mora biti imperativ. Ipak, s već sada relativno povoljnom demografskom strukturu i nadprosječnim prihodima po glavi stanovnika, turizam u budućnosti mora biti sredstvo kako daljnje demografske revitalizacije, tako i ravnomjernijeg razvoja kako cijelog područja grada Hvara tako i otoka. To uključuje:

- revitalizaciju poljoprivrede te razvoj niza sadržaja i usluga komplementarna turizmu u uskom obalnom pojusu
- obnovu i revitalizaciju kulturne baštine kako u samom gradu (slijedom Plana upravljanja kulturnom baštinom) tako i u cijelom području, prvenstveno naselja u unutrašnjosti, za koje su već izrađeni planovi revitalizacije u sklopu županijskog projekta revitalizacije etno-eko sela (Malo i Velo Grabje)
- ulaganje u kulturne, društvene i sportske programe izvan sezone kako bi se osigurala kvaliteta života građana i njegovalo urbano, kozmopolitsko ozračje grada Hvara i kulturni identitet kojeg građani Hvara žele njegovati, a što će istovremeno obogatiti turistički proizvod grada Hvara

Odgovornost društvene zajednice za budućnost turizma

Dok javni i civilni sektor stvara preduvjete za turistički razvoj uređenjem javnih površina, revitalizacijom kulturne baštine, brigom o zaštiti prirodne baštine, organiziranjem komunalnih službi, osmišljavanjem i/ili sufinanciranjem kulturnih, zabavnih i sportskih programa, izgradnjom pješačkih i biciklističkim staza, uređenjem obale i slično, privatni sektor, koji se sastoji od stotina hotelijera, iznajmljivača obiteljskog smještaja, organizatora izleta, trgovaca, ugostitelja mora biti odgovoran. Odgovornost znači da:

- turistička aktivnosti mora biti organizirana tako da ne prelazi prag tolerancije sugrađana, bilo da je riječ o neprimjerenoj prometnoj gužvi, buci, vizualnom zagađenju, ili prekomjernoj turističkoj izgradnji kako bi se uspostavila ravnoteža između profita i društvene i okolišne održivosti
- usluge i proizvode koje nude gostima moraju odražavati kvalitetu – odnosno pružiti vrijednost za novac, bez obzira o kojoj se cjenovnoj kategoriji radi. Osobe više kupovne moći moraju dobiti i uslugu u skladu s cijenom. Pretjerivanje s cijenom gotovo isključivo na osnovu činjenice da gosti imaju novaca i da je jednostavno „Hvar skup“ je strategija kratkoročnog uspjeha ukoliko ta cijena ne prati i uslugu više dodane vrijednosti.

- usluge i proizvode treba obogaćivati i razvijati nove – prvenstveno lokalnim, izvornim, autentičnim i inovativnim elementima. To se odnosi i na tradicijske proizvode i običaje, ali i na suvremene prakse – revitalizacija običaja i starih zanata, kao i suvremena kulturna produkcija, moderni sportovi ili inovativna wellness ponuda.
- povezanost i umreženost – podrazumijeva kulturu partnerstva i suradnje. Iako se ovo načelo proteže u svim strateškim dokumentima i grada i županije, kao i nacionalnim, još uvijek nije postignuta istinska kultura suradnje i povjerenja kao temelj za tzv. prijateljsku konkurenčiju, gdje su dionici istovremeno i suradnici i konkurenti.

Ova načela u skladu su i odražavaju načela županijskog i nacionalnog turističkog razvoja artikulirana u Glavnem planu razvoja turizam Splitsko-dalmatinske županije, koja su sažeta u tri atributa: poduzetno, lokalno i odgovorno i Strategiji razvoja turizam RH 2020:

- **Partnerstvo** – podrazumijeva horizontalnu (međuresornu) i vertikalnu (nacionalno – regionalno – lokalno) suradnju, suradnju javnog i privatnog sektora te raznih organizacija i udruga civilnog društva (kulturna, zaštita okoliša, sigurnost, zdravstvo i sl.)
- **Institucionalna deregulacija** – u svrhu stvaranja stimulativnog okruženja i transparentnih procesa za realizaciju poduzetničkih inicijativa.
- **Ekološki odgovoran razvoj** – poštivanje načela održivosti, koje polazi od izrade procjena prihvatnog kapaciteta i praćenje indikatora održivog razvoja destinacije i pojedinih atrakcija. Na razini pojedinačnih objekata, potiče se primjena suvremenih tehničkih rješenja u gradnji i opremanju i eko-certificiranja; ekološke mjere postaju sastavni dio promocije.
- Na razini pojedinačnih objekata, potiče se primjena suvremenih tehničkih rješenja u gradnji i opremanju i eko-certificiranja; ekološke mjere postaju sastavni dio promocije.
- **Više od sunca i mora** – razvojem novih, međunarodno konkurentnih, proizvoda
- **Turizam na cijelom prostoru** – u svrhu ravnomjernijeg turističkog i ekonomskog razvoja
- **Autentičnost i kreativnost** – u razvoju proizvoda, destinacijskom pozicioniranju i tržišnoj komunikaciji
- **Hotelijerstvo** – kao pokretač investicijskog ciklusa, uključujući hotelske objekte, hotelska naselja (*resorte*) i tematizirane boutique hotele
- **Inovirani tržišni nastup** – u svrhu stvaranja slike zemlje koja nudi više od sunca i mora, s naglaskom na raznolikost, sadržajnost, autentičnost, očuvani okoliš, dobroj hrani i vinu, gostoljubivosti i ljepoti
- **Proizvodnja za turizam** – podrazumijeva povezivanje domaćih proizvođača s turističkim sektorom, gdje je turizam kanal međunarodne promocije domaćih proizvoda
- **Kultura kvalitete** – podrazumijeva podizanje kvalitete usluge kroz obrazovanje kadrova i unapređenje standarda kvalitete proizvoda i usluga.

Vizija i misija

Iz ovih načela proizlazi vizija turističkog razvoja i misija turističkog sektora grada Hvara. Vizija za narednih deset godina služi kao kompas svim dionicima neposredno i posredno uključenim u razvoj turizma. Ona je kratka, jasna i motivirajuća te objedinjuje načela turističkog razvoja – partnerstvo i suradnju, odgovornost za održivi razvoj, budućnost temeljenu na inovativnosti i kreativnosti.

ZAŠTO?

- TURIZAM UVJETUJE I OBLIKUJE GRAD HVAR – ON JE TEMELJ RAZVOJA GRADA. SVE ŠTO RADIMO VEĆ VIŠE OD JEDNOG I POL STOLJEĆA RADIMO DA BI UNAPRIJEDILI UVJETE ZA RAZVOJ TURIZMA.

ZATO ŠTO JE TURIZMU GOTOV SVE PODREĐENO....

KAKO?

- MORAMO PREUZETI ODGOVORNOST KAO POJEDINCI I KAO ZAJEDNICA, KROZ MEĐUSOBNO KONSTRUKTIVNU SURADNJU I PARTNERSKI ODнос, ZA BUDUĆNOST GRADA KAO....

ŠTO?

- VODEĆEG HRVATSKOG ODRŽIVOG TURISTIČKOG ODREDIŠTA
- VIBRANTNOG, SOFISTICIRANOG IMIDŽA ZABAVE, ZDRAVLJA I HEDONIZMA
- POZNATOG PO:
 - VRHUNSKIM HOTELIMA I RESTORANIMA ZA TRENDSETERE
 - IDILIČNIM UVALAMA ZA ODMOR I OPUŠTANJE
 - ZANIMLJIVIM I INSPIRATIVNIM KULTURNIM SADRŽAJIMA
 - IZAZOVIMA ZA SPORTSKE AVANTURISTE NA KOPNU I MORU
 - GLAMUROZNOJ NAUTIČKOJ SCENI.

Dok odgovori na pitanja kako i zašto utvrđuju i apostrofiraju ulogu turističkog sektora u razvoju grada i vrijednostima kojima bi se sektor trebao voditi u budućem razvoju, odgovor na pitanje što utjelovljuje pravac i sadržaj turističkog razvoja.

- Vodeće turističko odredište ima dva elementa – prva odrednica je vodeće u nacionalnim razmjerima, imajući na umu njegovu veličinu i prometnu dostupnosti. Druga važna odrednica je održivo odredište. Održivost odražava načela razvoja i određuje njegov cjelokupni razvoj, s lokalnom zajednicom koja shvaća da bez uvođenja održivih praksi buduće generacije neće baštiniti Hvar s resursima koji garantiraju njegovo dugoročno blagostanje, kao što su ga prethodne generacije ostavile sadašnjim.
- Svima je jasno da jedino održivim razvojem možemo očuvati resurse na kojima počiva turizam grada Hvara. No održive prakse koje uvodimo daju našem turizmu višu dodanu vrijednost, jer privlačimo sve veći i rapidno rastući segment onih kojima je održivost važna u izboru odredišta putovanja i koji će dati prednost onim destinacijama i uslugama s vidljivim ekološkim praksama, te će se i sami ponašati odgovorno.
- Atmosfera je vibrantna, a usluga sofisticirana – tu je koncentracija kvalitetnog smještaja, vrhunskih restorana i barova. Mnoštvo sadržaja za zabavu, wellness, zdravlje, kulturu i umjetnost, sport i rekreatiju i gosti mladi duhom, dobro obrazovani, aktivni i znatiželjni, nerijetko dobrostojeći, stvaraju živu, pulsirajuću atmosferu profinjenog turističkog odredišta.

U skladu s načelima i vizijom, misija turističkog razvoja grad Hvara poklapa se s onom Splitsko-dalmatinske županije, a temelji se na tri glavne odrednice: svrha turističkog razvoja (zbog čega je on važan); temelji uspjeha turizma i turističkog sektora koji utjelovljuju vrijednosti na kojima se taj razvoj valja temeljiti, te doprinos turizma cjelokupnom ekonomskom i društvenom razvoju županije.

**DOBRO ORGANIZIRAN I USPJEŠAN TURISTIČKI SEKTOR ZAMAŠNJAK JE EKONOMSKI,
DRUŠTVENO I EKOLOŠKI ODRŽIVOG RAZVOJA GRADA HVARA.**

S ovako artikuliranim vizijom i misijom turističkog razvoja, turistički sektor grada Hvara izravno doprinosi realizacije vizije Splitsko-dalmatinske županije: „*Kroz zajedništvo i suradnju, odgovorno i poduzetno, razvijamo turističku ponudu u kojoj uspješno spajamo inovativnost i profesionalnost s lokalnom kulturom, tradicijom i stilom života.*“; kao i realizaciji nacionalne vizije turizma: „*Hrvatska je u 2020. godini globalno prepoznatljiva turistička destinacija, konkurentna i atraktivna za investicije, koja stvara radna mjesta i na održiv način upravlja razvojem na svom cjelokupnom prostoru, njeguje kulturu kvalitete, a svojim gostima tijekom cijele godine pruža gostoljubivost, sigurnost i jedinstvenu raznovrsnost autentičnih sadržaja i doživljaja.*“¹⁰

Strateški ciljevi

Oživotvorenje vizije, sukladno načelima razvoja, zahtijeva jasne i odlučne aktivnosti dionika turističkog razvoja grada Hvara. Ignoriranje postojećih problema i održavanje ‘status quo-a’, odnosno nastavak uobičajenog ponašanja i javnog i privatnog sektora neće biti dovoljno. U skladu s načelima razvoja i aspiracijama dionika pretočenih u viziju potrebno je uspješno riješiti nekoliko ključnih problema:

- Postupno smanjenje duljine boravka
- Izražena sezonalnost turističkih dolazaka
- Preopterećenost akvatorija nautičarima
- Ovisnost o proizvodu sunca i mora koji stvara veliki pritisak na prirodne i kulturne resurse
- Nejasno tržišno pozicioniranje / nedefiniran turistički imidž

U tom smislu definirano je pet strateških ciljeva.

1. Povećati broj turističkih dolazaka i noćenja produljenjem sezone

Grad Hvar bilježi stalan rast broja turističkih dolazaka iako je taj rast od 2014. usporen u odnosu na županiju u cjelini gdje se nagli porast potražnje bilježi upravo nakon 2014. godine. Međutim, još je uvijek prisutna sezonalnost potražnje što rezultira relativno niskom stopom iskorištenosti smještajnih kapaciteta, osobito smještaja u domaćinstvima, maksimalnim opterećenjem resursa i komunalne infrastrukture te je daljnji rast turističke potražnje temeljen na proširivanju ljetne potražnje, što podrazumijeva i izgradnju dodatnih smještajnih kapaciteta neodrživ. Stoga, daljnji je cilj daljnji rast turističke potražnje produljenjem sezone, da bi se do kraja ovog desetogodišnjeg planskog razvoja postigla cjelogodišnja potražnja. Za realizaciju ovog cilja potrebno je:

- proširiti paletu tržišno spremnih turističkih proizvoda zasnovanih na aktivnostima vezanim za prirodu i kulturu
- osmisliti i/ili unaprijediti postojeća događanja u proljetnim, jesenskim i zimskim mjesecima
- unaprijediti promociju i prodaju tržišno spremnih turističkih proizvoda

2. Osigurati prostorno ravnomjerniji turistički razvoj te rasteretiti pritisak na sam grad

Većina turističke aktivnosti ovog trenutka odvija se u naselju Hvar u kojem je koncentracija smještajnih kapaciteta, nautičke infrastrukture, turističkih atrakcija i aktivnosti. Nasuprot tome, u unutrašnjem ruralnom prostoru, turistička aktivnost gotovo da i ne postoji, odnosno uglavnom je izletničkog karaktera. S obzirom na to da je grad Hvar učestvovao u projektu revitalizacije eko-etno sela Splitsko-dalmatinske županije, u sklopu kojeg je napravljena projektna dokumentacija za

¹⁰ Strateški plan razvoja turizma RH 2020

revitalizaciju sela Velo Grabje, Malo Grabje i Brusje, te da je u međuvremenu unaprijeđena mreža biciklističkih i pješačkih staza, osmišljeni turistički izleti u ovo područje te otvoreno nekoliko seoskih turističkih domaćinstava kao i na to da je interes za lokalnim i autentičnim na strani turističke potražnje i dalje u porastu, za realizaciju ovog cilja potrebno je:

- implementirati program revitalizacije tri sela hvarske visoravni
- usustaviti ponudu izleta i aktivnosti temeljem raspoloživih resursa
- unaprijediti dostupnost unutrašnjeg dijela (za sve oblike kretanja)
- preusmjeriti nautički promet izvan gradske luke

3. Povećati kvalitetu infrastrukture u funkciji turizma

Dugoročno, trajno osiguranje vodeće pozicije u hrvatskom turizmu te uvjeti za razvoj poduzetništva u turizmu ovise o javnoj infrastrukturi u funkciji turizma. Tu uvijek valja imati na umu da su ljepota prirode, čist zrak i more te kulturna baština ključni i da je tim ključnim resursima potrebno upravljati te razvijati nove atrakcije koje će privući goste šireg spektra motiva i tijekom cijele godine. U tom smislu, ključne aktivnosti odnose se na unapređenje i unapređenje postojećih atrakcija kako to priliči vodećem turističkog odredištu i izgradnju novih atrakcija:

- urediti javne površine i prilaze naseljima, osobito na južnoj hvarskoj 'rivijeri'
- urediti plaže i prilaze plažama
- urediti tržnicu kako bi se gostima približila lokalna ponuda, te kao važan segment u razvoju gastronomске ponude/turizma
- revitalizirati kulturnu baštinu slijedom Planom upravljanja
- izgraditi sportski centra
- izgraditi zdravstveni centar

4. Osigurati održiv turistički razvoj s većim multiplicirajućim učinkom za gospodarski, društveni i kulturni razvoj

Unatoč podršci održivom razvoju, o njemu se uglavnom govori na deklarativnoj razini, ne samo u gradu Hvaru, nego i u cijeloj Splitsko-dalmatinskoj županiji. Stoga, ono čemu se teži je podići razinu svijesti i znanja o 'zelenim' praksama i tehnologijama koje se mogu implementirati na razini poduzeća i kućanstava, kao i onih javnog sektora te lansirati programe za njihovo selektivno uvođenje temeljem maksimalnih koristi po raspoloživim sredstvima, od onih skromnijih poput uvođenja ekoloških sredstava za čišćenje preko solarnih grijачa vode, ekološke gradnje do sveobuhvatnijih programa recikliranja, od upravljanja nautičkim prometom primjenom suvremenih informacijskih tehnologija do monitoringa. Pri tome, valja naglasiti da i suvremeni turisti sve češće, pri izboru odredišta svojih putovanja, pa čak i odabira smještaja, daju prednost onima koji su u svoje poslovanje i upravljanje uveli održive prakse bilo da se radi o društvenoj odgovornosti (npr. hoteli u kojima su zaposlene osobe s posebnim potrebama) ili zaštiti okoliša (upotreba prirodnih materijala, korištenje alternativnih izvora energije) ili ekonomskoj održivosti (odnos prema zaposlenicima, nabava od lokalnih proizvođača). U tom smislu, osnovno bi bilo:

- upoznati dionike o ekološkim praksama i tehnologijama koje se mogu primijeniti na razini individualnih pružatelja usluga, kao i na kolektivnoj razini
- implementirati programe korištenja alternativnih izvora energije, kako bi se smanjio pritisak na infrastrukturu.

5. Unaprijediti turistički marketing grada Hvara

Stihiski razvoj turizma koji je prevladavao u gradu Hvaru neminovno se odrazio i na formiranje turističkog imidža grada Hvara, a novi pravci razvoja koji se naziru u promišljanjima ključnih dionika tek su ovim planskim dokumentom jasno artikulirani i tek ih treba pretočiti u učinkoviti tržišnu komunikaciju. Iako je Hvar danas na gotovo svim relevantnim portalima uvršten kao jedno od nezaobilaznih odredišta Hrvatske, imidž destinacije neobuzdanog tulumarenja je počeo blijedite tek unazad godinu ili dvije. U nedostatku kontroliranog tržišnog pozicioniranja, njega pozicioniraju

i grade imidž novinari i blogeri prema vlastitom nahođenju i s vlastitog stajališta, nerijetko ga portretirajući kao dragulja kojeg treba posjetiti zbog kazališta, tvrđave, restorana, zabave ili uživanja u sportskim aktivnostima i izletima, ali neki i kao pretjerano skupog odredišta. Jednako važno je i činjenica da se paleta proizvoda i doživljaja grada Hvara nije jasno definirala i plasirala na tržište, niti u fazi planiranja puta, ali niti tijekom boravka u destinaciji. Stoga ne treba iznenaditi što je, u konačnici, Hvar poznat kao turističko odredište, ali bez jasnog tržišnog pozicioniranja i definiranog turističkog imidža. Stoga je potrebno definirati

- plan razvoja proizvoda za petogodišnje razdoblje
- portofelj tržišno spremnih proizvoda sa svim potrebnim elementima za njihovu komercijalizaciju
- operativni marketing plan za dvogodišnje ili trogodišnje razdoblje imajući na umu dinamiku predviđljivih promjena kako na strani hvarske turističke ponude tako i na strani potražnje
- e-strategiju tržišne komunikacije / promocije

Programska koncepcija

Resursna analiza postojećeg stanja pokazala je da se trenutna privlačnost grada Hvara kao turističke destinacije sastoji od sljedećih elemenata:

Glavne atrakcije	Sekundarne atrakcije
• more	• ruralna naselja u unutrašnjosti
• morska obala	• ruralni rekreacijski prostor u unutrašnjosti
• mediteranska klima	• pojedinačni spomenici kulture
• mediteransko bilje	• mnogobrojne kulturne i prirodne turističke atrakcije na otoku
• kulturna baština	
• Paklinski otoci	

Ova atrakcijska osnova omogućuje kreiranje niza doživljaja:

Sezona	Motivi
Ljetna kupališna sezona	• odmor sunca i mora
Jesen i proljeće	• odmor i oporavak
Zima	• poslovni (skupovi, <i>incentive</i>)
Cijela godina	• oporavak
	• dokoličarska edukacija
	• uživanje u hrani i piću
	• sportska rekreacija

Odmor sunca i mora

Za zadovoljene ovog motiva putovanja, glavni elementi su:

- Smještaj – hoteli, obiteljski smještaj, kamp
- Plaže – mondene u gradu Hvaru; skrovite, tihe uvale na 'hvarskoj rivijeri'

Komplementarni sadržaji

- Enogastronomija
- Sportska rekreacija na moru
- Sportska rekreacija na kopnu
- Kulturna baština
- Zabava

Odmor i oporavak

Zadovoljavanje ovog motiva temelji se na prirodnim ljekovitim činiteljima, uvjetima za lagane fizičke aktivnosti, liječničkom nadzoru i ambulantnoj dostupnosti te fizioterapijskim i kineziterapijskim procedurama. Temelji se prvenstveno na prirodnim ljekovitim činiteljima – morskoj vodi, suncu, mediteranskoj klimi i raslinju s eteričnim uljima. Oni postaju pristupačni izgradnjom pratećih sadržaja – uređene plaže, postojeći lungomare i pješačke staze okružene bogatim mediteranskim aromatičnim raslinjem i wellness ponudom u smještajnim objektima. Izgradnja zdravstvenog centra, sa zatvorenim bazenom i odgovarajućim medicinskim uslugama neophodna je da bi se ova ponuda mogla nuditi tijekom cijele godine. Uz to, potrebno je inicirati izgradnju manjih grijanih bazena u sklopu pansiona ili manjih hotela koji bi se time specijalizirali za cjelogodišnji rad. Ova osnovna ponuda može biti obogaćena uslugama fizioterapije, fitoterapije i kineziterapije dok ovakvo okružje postaje idealno za otvaranje manjih specijaliziranih klinika (npr. estetska kirurgija, okulistika, stomatološki implantati, dermatologija) kao i ekskluzivnim hotelima i apartmanima za osobe starije dobi s bogatom medicinskom infrastrukturom.

Sportska rekreacija

Široki je spektar aktivnosti onih motiviranih sportskom rekreacijom. Može se podijeliti na aktivnosti vezane uz more tijekom ljetne sezone, kao što su plivanje, ronjenje, veslanje, jedrenje, wind-surfing i slično. Tijekom ljeta ove aktivnosti dopunjaju komplementarne aktivnosti na kopnu, koje izvan kupališne sezone postaju osnovne sportsko-rekreativne aktivnosti, a one su: pješačenje, vožnja bicikla, rekreativno penjanje i, uz osiguranje adekvatnih sportskih terena, igre loptom. Ponuda aktivnosti uz more je dobra i sve bogatija te uglavnom prati suvremene trendove, dok je ponuda aktivnosti na kopnu u razvoju, posebice u smislu nedovoljno razvijene prateće infrastrukture.

Dokoličarska edukacija

Ovo je sve izraženiji motiv putovanja, s turistima u potrazi za lokalnim, izvornim i autentičnim. Kroz sva četiri godišnja doba ovdje se može ponuditi:

- razgledanje gradske jezgre s ključnim atrakcijama – tvrđavom, Arsenalom, Venerandom i katedralom, s odgovarajućom interpretacijom,
- prisustvovanje ili učestvovanje u raznim kulturnim i sportskim manifestacijama, u ljetnoj sezoni naglasak je na prisustvovanje, u ostalim dijelovima godine prednost se daju onim događanjima koji privlače veći broj učesnika
- obilazak ruralnog prostora – hvarske visoravni, Brusja, Velog i Malog Grabja
- tematizirani izleti/vođeni obilasci
- razne dodatne aktivnosti poput radionica

Ovu osnovnu ponudu treba pratiti odgovarajuća ugostiteljska ponuda bazirana na autentičnim proizvodima, kao i trgovačka ponuda otočnih proizvoda.

Koncepcija tržišnog pozicioniranja

Pozicioniranje destinacije temelji se na njenoj viziji i pokazuje smjer kako se destinacija želi diferencirati od konkurenata i kakve slike o sebi želi stvarati u mislima posjetitelja. Destinacije se, da bi bile uspješne na turističkom tržištu i izgradile pozitivan imidž, oslanjaju na isticanje svojih posebitosti. Ta posebitost može proizlaziti iz njenih različitih opipljivih ali i neopipljivih obilježja. Što su ta obilježja više specifična i jedinstvena destinaciji je lakše isticati se u današnjem visoko konkurentnom okruženju. S druge strane, ta posebitost mora odgovarati zahtjevima suvremenih gostiju, mora imati relevantna i vrijedna da ih potakne na prvi posjet ili vraćanje u destinaciju.

Hvar ima dugu turističku povijest i tradiciju koja svjedoči o atraktivnosti ovog mjesta u društвima koja su prethodila današnjem ali i o njegovoj atraktivnosti turistima suvremenog doba, koji danas, jednako kao i prije, prepoznaju jedinstvenost ove destinacije. Zanimljivo je kako je Hvar kroz više od stoljeća

turističkog razvoja odgovarao na potrebe svojih gostiju i stjecao imidž 'posebne' destinacije. Iako se i ovome trenutku ne raspolaže rezultatima istraživanja imidža Hvara moguće je navesti da Hvar u očima domaće javnosti ima posebno mjesto i da se često doživljava kao destinacija 'odmora za izabranе'. Osim u očima domaće javnosti Hvar je posljednjih desetaka godina ostvario i svoju veliku popularnost na međunarodnom tržištu. Među ostalim, to je i rezultat posjećivanja Hvara od strane poznatih osoba i medijske popraćenosti koja ih prati. Uz to, Hvar se često u poznatim svjetski medijima našao na listama poznatih destinacija koje se obavezno moraju vidjeti. Razlozi koji se pritom navode su brojni te na različite načine opisuju 'osjećaj posebitosti' ove destinacije koja je često izazvana kod posjetitelja.

Hvar se može opisati sljedećim atributima i niti s jednim se ne bi puno pogriješilo:

Elegantan	Uređen	Osunčan
Visokokvalitetan	Po mjeri odmora	Čaroban
Profinjen	Slikovit	Ambijentalan
Boutique	Opuštajući	Magičan

Zahvaljujući ovih atributima Hvar treba odrediti kako će se u budućnosti pozicionirati na turističkom tržištu. S obzirom na svoju posebitost, i uzimaju u obzir dugoročnu viziju razvoja ovog grada važno je čuvati i dalje graditi sliku 'profinjenog, slikovitog i magičnog Hvara'.

PROFINJEN sofisticiran	Hvar svoju turističku poziciju gradi na stilu života ljudi ali i gostiju koji ga posjećuju. Profinjenost Hvara sadržana je u čipki, očuvanim kamenim ulicama, trgu, starim plažama, povijest i tradiciji.
SLIKOVIT	Hvar je mjesto 's razglednice', iznimnih vizura i ljepote. U Hvaru je svaki kutak mjesto za slikanje – pogled na Paklene otoke, pogled na Forticu, pogled na stari grad, pogled na uvalu, pogled na središnji trg....
MAGIČAN vibrantan	Zbog svoje ambijentalnosti, profinjenosti i slikovitosti Hvar odaje osjećaj 'magičnog mjesta', mjesta dobrog osjećaja, ugodnog boravka, dobrog ritma i aktivnog odmora.

Međutim, iako Hvar u ovome trenutku uživa veliku popularnost ona se sobom nosi i određene opasnosti. One se odnose na stvaranje imidža grada kao mjesta noćnog života (party destinacija) koji podupiru mediji, a koji ne čini dugoročnu željenu okosnicu pozicioniranja Grada, posebno od strane njegovih šitelja. Ostale opasnosti prepoznate u SWOT analizi, a posebne one koje govore o širenju građevinskih područja bez odgovarajuće infrastrukture, devastaciji obalnog pojasa kao i tendenciji života 'na staroj slavi' koja uvjetuje visoke cijene s neodgovarajućom ponudom 'vrijednosti za novac', u velikoj mjeri ugrožavaju stvaranje željenog pozicioniranja na današnjem zahtjevnom i izbirljivom tržištu.

Naime, s ciljem stvaranja pozitivnog imidža i očuvanja pozicije Hvara kao posebne destinacije koja se 'mora (p)osjetiti i doživjeti' zbog jedinstvenog iskustva nužno je da razvojne i marketinške aktivnosti vode prema sljedećem pozicioniranju:

Hvar je destinacija održivog turizma.	Hvar brine o svim aspektima održivosti – društvenom, gospodarskom i okolišnom i oni su u ravnoteži. Građani Hvara brinu o održivosti i ta se briga može vidjeti kroz cijelu destinaciju. Zbog toga Hvar želi goste koji prepoznaju održivost, cijene održivost i ponašaju se u skladu te održivosti.
Hvar je destinacija za 'profinjene' goste.	Usmjerenošć Hvara prema 'profinjenim' gostima odnosi se na goste više platežne moći, višeg obrazovanja, goste koji žele, prepoznaju i vrednuju profinjeno, kulturno, uljuđeno, moderno i živo te su, istovremeno, ekološki osviješteni i odgovorni. Njihova 'profinjenost' rezultat je osobnog razvoja, razumijevanja društva, prihvatanja različitosti i respektiranja okoliša.
Hvar je magična destinacija posebnog ugođaja.	Zahvaljujući posebnoj arhitekturi, vizurama, pogledima na plavo i zeleno okruženje boravak u Hvaru ima svoje jedinstvene 'čari'. Ta se magičnost može očuvati samo uz pažljivo njegovanje svih komponenti koje čine taj ugođaj – ulica, kuća, zelenila, čistog mora, šetnica, staza, mirisa i boja.

Da bi Hvar u mislima sadašnjih i potencijalnih gostiju stvarao ovakve slike nužno je da sve elemente svoje ponude temelji i razvija u tom pravcu. I one koji se tiču infrastrukture, uređenosti grada, ponude smještaja, ponude izleta, gastronomije, aktivnog odmora i drugih turističkih proizvoda, do onih koji se tiču odnosa prema gostima, kvalitete usluge i 'pričanja priča' koje Hvar čine jedinstvenim.

Konačno, važno je istaknuti kako upravo u ovome trenutku, kada se bilježe velike stope rasta turizma i kada raste broj gostiju, treba biti posebno pažljiv da Hvar očuva svoju poziciju koja se stjecala, kroz sad već i dugu povijest, da opravda očekivanja gostiju na način da uvaži suvremene trendove i zahtjeve, da pažljivo izabere svoje goste i da svi aspekti ponude budu u funkciji odgovornog turizma. To ponajviše znači kontinuiran rad na kvaliteti ponude i ljudskim resursima, čuvanju okoliša i čuvanju kulturnog nasljeđa. Samo time bi se mogla osigurati dugoročna pozicija Hvara kao poželjne i nezaobilazne destinacije.

Prostorna organizacija

Grad Hvar čini jasno definiranu prostornu i turističku cjelinu s naseljem Hvar kao njenim izrazito dominantnim središtem, na koje se odnosi blizu 90 posto stanovništva i ostvaruje blizu 90 posto turističkog prometa administrativnog područja. U sastavu naselja Hvar nalaze se i Pakleni otoci, koji usprkos činjenice da nisu naseljeni predstavljaju s turističkog stanovišta značajan prostor s obzirom na svoje plažne, nautičke (marina 'Palmižana') i rekreativno-ugostiteljske sadržaje.

Preostalih sedam naselja mogu se grupirati u dvije skupine:

- Milna, Zaraće, Sveta Nedjelja i Jagodna odnose na južnu obalu otoka istočno od grada Hvara,
- Brusje, Velo Grablje i Malo Grablje odnose na unutrašnjost otoka uključujući i uglavnom nenaseljenu sjevernu obalu otoka.

Prostor četiriju naselja na južnoj obali otoka raspolaže nešto većim smještajnim kapacitetima, među kojima uz dominantni smještaj u domaćinstvima postoji jedan manji hotel te dva mala kampa, dok naselja u unutrašnjosti raspolažu samo kapacitetima u obiteljskom smještaju odnosno u ruralnom turizmu.

Iz toga proizlazi prostorna organizacija područja grada Hvara koja uključuje četiri prostorne cjeline s motrišta turizma prikazane na slici 7.3:

- urbanizirano područje naselja Hvara koje, uz izgrađeni dio naselja Hvar, uključuje i obližnje uvale, u prvom redu Malu Garšku, Viru i Pokonji Dol povezane kvalitetnim cestovnim vezama sa središtem Hvara
- Paklene otoke, dostupne isključivo morskim putem

- južnu obalu Hvara, koja zbog postojanja četiriju naselja s malim, ali raznolikim smještajnim i ugostiteljskim sadržajima te povezanosti cestovnim putem s naseljem Hvar ima značajke svojevrsne male Hvarske 'rivijere', i
- prostor triju ruralnih naselja u unutrašnjosti otoka, većim dijelom na visoravnima s lijepim vidicima.

Ključnu ulogu u općem i turističkom razvoju ima uže područje naselja Hvar na koje se odnosi većina smještajnih i ugostiteljskih sadržaja, ali i skoro sve glavne kulturne atrakcije, u prvom redu stara urbana jezgra Hvara s čuvenim kazalištem te utvrde Fortica i nešto udaljenija Napoleonova tvrđava. Značajni krajobraz Pakleni otoci čine najznačajniju prirodnu atrakciju područja grada Hvara, glavnu nautičku zonu te osobito važnu plažnu destinaciju, a na njima usprkos nenaseljenosti postoje značajni ugostiteljski i zabavno-rekreativni sadržaji, uključujući i uvale koje se koriste za 'tzv. 'yacht week'.

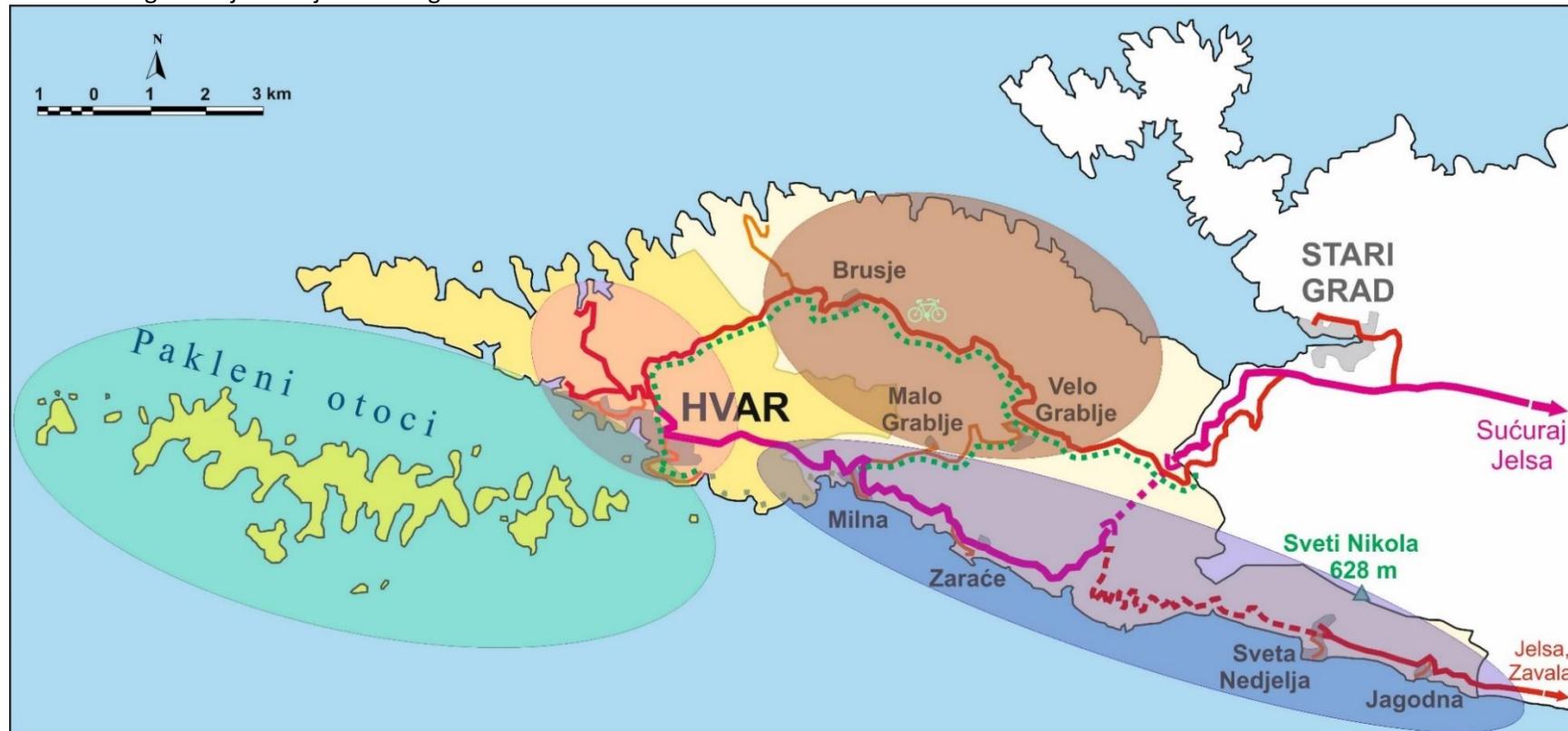
Prostor Hvarske rivijere od Milne do Jagodne i granice s općinom Jelsa raspolaže značajnim smještajnim i ugostiteljskim kapacitetima pogodnim i za obiteljsko korištenje, zbog čega funkcioniра kao svojevrsni kontrapunkt gradu Hvaru i Paklenim otocima orijentiranim u većoj mjeri na rekreativno-zabavne sadržaje i mlađu populaciju. Konačno, prostor naselja Brusje, Velo Grablje i Malo Grablje u unutrašnjosti otoka ističe se kao specifična cjelina s mnogo objekata očuvane stare ruralne arhitekture. Ova zona uz ponudu ruralnog turizma raspolaže i atraktivnim sportsko-rekreacijskim sadržajima, u prvom redu brojnim pješačkim stazama i biciklističkim rutama.

Kada je riječ o prostornoj organizaciji u širem kontekstu, područje grada Hvara čini najvažniji dio otoka Hvara kao jasno zaokružene prostorne cjeline koju još čine grad Stari Grad i općine Jelsa i Sućuraj. Osobitu važnost za grad Hvar ima najbliže naselje Stari Grad s trajektnom lukom i Starogradsko polje kao lokalitet zaštićen kao dio Svjetske baštine UNESCO-a. Zahvaljujući dobrim cestovnim vezama i obilju atraktivnih sadržaja, sagledavanje otoka Hvara kao jedinstvene prostorne cjeline doprinijelo bi boljoj turističkoj valorizaciji i grada Hvara i preostalih triju jedinica lokalne samouprave. Naime, fluktuacija turista između grada Hvara i ostalih dijelova otoka je u usporedbi mnogim drugim sličnim destinacijama na Jadranu dosta slaba, osobito od strane turista koji borave u gradu Hvaru.

U tom kontekstu valjalo bi razmisliti da se umjesto trenutno skoro posve odvojenog funkcioniranja turističkih zajednica gradova i općina na otoku Hvaru razmisli o jedinstvenoj turističkoj zajednici koja bi obuhvatila cijeli prostor otoka. Takav oblik organiziranja omogućava postojeći zakon o turističkim zajednicama, a uključuje formiranje turističke zajednice područja, koju je s uspjehom proveo turistički najjači jadranski otok Krk, a slične inicijative postoje i na drugim jadranskim otocima i obalnim mikroregijama s izraženim identitetom poput Makarske ili Opatijske rivijere.

Slika 7.3.

Prostorna organizacija razvoja turizma grada Hvara

LEGENDA:

urbanizirano područje naselja Hvar	Hvarska 'Rivijera'	osnovna biciklistička ruta
Pakleni otoci	Zona ruralnog turizma	postojeća planirana

8. AKCIJSKI PLAN

Akcijski plan definira programe i projekte koje je potrebno realizirati u svrhu realizacije strateških ciljeva, odnosno njihove realizacije sukladno načelima i optimalnom scenariju održivog razvoja. Pri tome valja naglasiti da je od presudne važnosti slijediti predloženi programsko – prostorni okvir kako bi se u što kraćem vremenu i sa što racionalnijim ulaganjima aktiviralo što više atrakcija i proizvoda te unaprijedila ili izgradila infrastruktura potrebna za razvoj turizma zacrtan ovim planom. S obzirom na to da inicijalni zamah implementaciji strategije turizma daje javni sektor, način organizacije i financiranje aktivnosti predloženih ovom strategijom najučinkovitije je odrediti pomoću konkretnih programa kao ustaljenog načina operativnog djelovanja proračunskih institucija. Pristup implementaciji prikazan je na slici 8.1.

Slika 8.1:

Pristup implementaciji strategije razvoja turizma

Program 1.1: Razvoj turističke suprastrukture

Ciljevi programa:

- unaprijediti tržišnu spremnost postojećih turističkih proizvoda
- osmisliti i na tržište uvesti nove turističke proizvode

Razvojni kontekst/izazovi:

Funkcija unapređenja postojećih i razvoj novih turističkih proizvoda je afirmiranje grada na međunarodnom tržištu kao destinacije privlačne turistima širokog raspona interesa, a riječ je uglavnom o izletima i aktivnostima na kopnu kako bi ti proizvodi postali primarni razlog dolaska turista tijekom proljetnih i jesenskih mjeseci. Jednim se dijelom to postiže promotivnim aktivnostima (vidi peti cilj), no

uvjet njihove dugoročne atraktivnosti je unapređenje doživljaja za posjetitelje. Pod tim podrazumijevamo da proizvodi:

- pružaju posjetiteljima jedinstven doživljaj, što će rezultirati povećanim zadovoljstvom i dodatnom promocijom (usmena predaja)
- budu održivi (ekonomski, društveno, ekološki)
- omogućuju i potiču umrežavanje sa što većim brojem dionika/dobavljača kako bi se povećao multiplicirajući učinak turizma.

Konkretni projekti u sklopu ovog programa su:

- Uređenje hvarske plaže
- Ujednačavanje i podizanje kvalitete obiteljskog smještaja
- Uređenje biciklističke staze Hvar – Milna
- Unapređenje pješačkih staza
- Razvoj sustava brodskog i pješačkog obilaska Paklenih otoka

PROJEKT	Uređenje hvarske plaže
Strateški cilj	1. Povećati broj turističkih dolazaka i noćenja produljenjem sezone <ul style="list-style-type: none"> • Stvoriti dodatnu atraktivnost kroz uređenje i obogaćivanje sadržaja na plažama • Povećati zadovoljstvo boravkom • Produljiti duljinu boravka turista
Podciljevi	
Prioritet	Najviši Turizam „sunca i mora“ tradicionalno dominira u turizmu i turističkoj ponudi grada Hvara. More i plaže su jedne od glavnih atrakcija i motiva za dolazak i boravak turista na području grada. Razvedenosti i duljina obalne crte na području naselja Hvar je 126 km, od čega se 71 km odnosi na obalnu crtu otoka koji pripada gradu, a 55 km na obalnu crtu Paklenih otoka. Na tom prostoru nalazi se: dvanaest šljunčanih, jedna pješčana, sedam stjenovitih, šest naturističkih i tri gradske plaže. S obzirom na reljefna obilježja obale i izrazitu sezonalnost tijekom glavne kupališne-sezone, kod turista se, konzumirajući proizvod „sunca i mora“, stvara osjećaj ograničenosti plažnog prostora. Suvremeni turist za vrijeme boravka na morskoj plaži, osim prostornog „komfora“, traži i dodatne sadržaje kao što su tuševi, ležaljke, suncobrani, ugostiteljska ponuda i doživljaji. Istovremeno, većina postojećih kapaciteta plaža zadržao se na uskom prostoru uz more (5-10 m), što je ostalo i prema sadržaju i prema funkciji kao i u inicijalnim fazama razvoja turizma na području grada Hvara.
Opis projekta	Zbog toga je nužno pristupiti projektu proširenja plažnog prostora – nивeliranjem obale - bez da se ugrozi ambijent i ekološka načela. Također, potrebno je omogućiti turistima bolju dostupnost plažama izgradnjom pristupnih puteva prema moru, od čega jedna od alternativa može biti i izgradnja šetnica i pješačkih staza uz more koje u određenoj formi stupaju s plažnim prostorom. Ovo se posebno odnosi na dionicu Hvar – Milna .

Specifičnog plažnog resursa grada Hvara su Pakleni otoci i njihove plaže. Njihova dostupnost je jedino morem. Komunikacija između smještaja turista i aktivnosti kupanja i sunčanja na Paklenim otocima odvija se, većim dijelom, posredstvom manjih plovila „hvarskih barkarijola“. Taj međuodnos i poslovni interes potrebno je primijeniti u cilju uspostavljanja zajedničkog projekta unapređenja postojećeg i proširenje novog plažnog prostora na području Paklenih otoka. Tim projektom, jednim dijelom se stvaraju prostraniji i opremljeniji plažni kapaciteti, a drugim dijelom se omogućavaju veći prihodi prijevoznika, temeljem povećanja dolazaka turista-kupača na suvremene plaže Paklenih otoka.

Nositelj	Grad Hvar
Uključeni dionici	Turistička zajednica grada Hvara
Provedbeni koraci	S obzirom na kompleksnost projekta preporuča se realizacija koja bi se odvijala u kontinuitetu, kroz cijelo provedbeno razdoblje. Međutim, projekt je potrebno započeti detaljnom snimkom postojećih i potencijalnih plažnih kapaciteta uz izradu projektne dokumentacije uređenja i opremanja plažnog prostora, pristupnih puteva i uređenje obale za pristup plovila. Zahtjevi suvremenih turista za većim standardima plažnih kapaciteta navode na promišljanje o uspostavi posebne organizacije za razvoj i upravljanje prostorom i sadržajima na plažama na području grada Hvara.
Provedba	2019. 2020. 2021. 2022. 2023. - 2029.

PROJEKT		Podizanje i ujednačavanje kvalitete obiteljskog smještaja
Strateški cilj	1. Povećati broj turističkih dolazaka i noćenja produljenjem sezone <ul style="list-style-type: none"> • Povećati stupanj iskorištenosti smještajnih kapaciteta 	
Podciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Povećati prihode od smještaja • Ujednačiti kvalitetu turističke ponude 	
Prioritet	Najviši	
Opis projekta	<p>Na području grada Hvara evidentirano je oko osam tisuća smještajnih jedinica u obiteljskom smještaju, što je gotovo 70 posto ukupnih smještajnih kapaciteta. U proteklih sedam godina evidentiran je i porast od čak 41 posto (dijelom i zbog postupka legalizacije) u smještajnim kapacitetima obiteljskog smještaja. Ovaj tip smještajnih kapaciteta obilježava kronologiju razvoja turizma na području grada Hvara. Inicijalna faza razvoja temeljila se na iznajmljivanju „viška“ stambenog prostora u obiteljskim kućama žitelja grada Hvara. Drugu fazu obilježava adaptacija postojećih i izgradnja novih obiteljskih kuća namijenjenih gotovo isključivo za iznajmljivanje turistima do zadnje faze izgradnje obiteljskih-turističkih-apartmana. Glavni motiv izgradnje obiteljskih smještajnih kapaciteta je relativno lakša zarada, dodatno zanimanje i izvor prihoda. Većina obiteljskih smještajnih kapaciteta financirana je posredstvom kredita i anticipativnim prihodima od njihovog iznajmljivanja, prodajom imovinske rente, „uvoznom“ akumulacijom, prelijevanjem akumulacije iz drugih djelatnosti ili iz nekih drugih izvora. Većina kapaciteta obiteljskog smještaja koncipirana je prema osobnoj</p>	

prosudbi vlasnika – investitora i bez spoznaja o stanju i trendovima na turističkom tržištu. S obzirom na brojnost i vrijednost kapaciteta obiteljskog smještaja nužan je radikalniji razvojni iskorak u ovom dijelu turističke ponude grada Hvara.

Jedna od oblika podizanja i ujednačavanja kvalitete obiteljskog smještaja je model „raspršeni hotel“. Ovaj model temelji se na poslovno-tržišnom povezivanju pet do deset obiteljskih objekata ukupnog kapaciteta 50 do 80 smještajnih jedinica, kroz koji bi se stvorilo tržišne lidere obiteljskog smještaja grada Hvara s međunarodnim standardom od 4*.

Drugi model je razvoj obiteljskog hotelijerstva na području grada Hvara (mjesta Hvar, Milna, Sv. Nedjelja i „bruške vale“). Kod ovog modela polazi se od činjenice da suvremeni turist za vrijeme svojeg boravka sve više traži smještaj u manjim objektima s mogućnošću neposrednog kontakta sa svojim domaćinom. Obiteljski hoteli mogu se organizirati kroz renoviranje i nadogradnju postojećih kapaciteta obiteljskog smještaja ili kroz izgradnju novih kapaciteta obiteljskog hotela. Nadogradnjom i renoviranjem postojećih kapaciteta obiteljskog smještaja moguće je stvoriti kvalitetniju i tržišno konkurentniju ponudu od novih 1.500 smještajnih jedinica međunarodnih standarda 4*.

Treći model je postupak standardizacije postojećeg obiteljskog smještaja koja bi nalagala povećanje kvalitete smještaja, educiranosti domaćina i drugačije tržišno pozicioniranje obiteljskog smještaja.

Navedeni modeli stvaraju uvjete za veći stupanj profesionalnosti poslovanja, a time i podizanje kvalitete, ujednačenosti i tržišne konkurenциje obiteljskog smještaja. Kod ovog projekta potrebno je napomenuti na nužnost pripreme obiteljskog smještaja u pogledu novih mjera fiskalne politike (porez na nekretnine, paušal) koje će se, sasvim izvjesno, započeti barem dijelom, primjenjivati u projektnom razdoblju, a što će se odraziti na poslovnu uspješnost ovog oblika smještaja.

Nositelj	Grad Hvar
Uključeni dionici	Turistička zajednica grada Hvara
Provedbeni koraci	Kompleksnost i važnost projekta obiteljskog smještaja nalaže kontinuirane aktivnosti na njegovoj realizaciji. U realizaciji ovog projekta doprinijeti će i stupanj provedbe Plana razvoja turizma grada Hvara i njegove marketinške odrednice, a koje će stvoriti osnovne preduvjete za drugačije promišljanje razvoja i poslovanja ovog najbrojnijeg dijela smještajnih kapaciteta hvarskog turizma.
Provedba	2019. 2020. 2021. 2022. 2023. - 2029.

PROJEKT	Uređenje biciklističke staze Hvar - Milna - Zarače
Strateški cilj	<p>1. Povećati broj turističkih dolazaka i noćenja produljenjem sezone</p> <ul style="list-style-type: none"> • Proširiti paletu tržišno spremnih turističkih proizvoda grada Hvara • Produljiti boravak turista kroz obogaćivanje ponude dodatnim atraktivnim sadržajima
Podciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Povećati zadovoljstvo boravkom • Povećati turističku aktivnost u ruralnom dijelu grada Hvara
Prioritet	Visok
Opis projekta	<p>Iako na području grada Hvara postoji veći broj označenih biciklističkih ruta, radi se isključivo o rutama koje se odnose na postojeće prometnice, dok uređenih biciklističkih staza nema. Među tim rutama mnoge su vrlo atraktivne, jer se protežu po uskim lokalnim cestama s neznatnim prometom motornih vozila kroz atraktivan krajolik. Među njima su najvažnije asfaltirane ceste Hvar - Brusje - Stari Grad i cesta Velo Grablje - Malo Grablje - Milna. Postoji i više ruta namijenjenih brdskim biciklistima po makadamskim cestama, uključujući i put do vrha Sv. Nikola.</p> <p>No, zbog izrazito brdovitog terena praktički sve biciklističke rute pogodne su samo za fizički spremnije bicikliste, dok za rekreativne bicikliste pogodnih ruta zapravo nema. Osobito velik problem je što nije moguće oblikovati kvalitetnu i sigurnu kružnu biciklističku rutu koja bi povezala ključne dijelove prostora, jer jedina veza Hvara i Milne u duljini od četiri kilometra prolazi vrlo prometnom i opasnom državnom cestom D-116 kao glavnom prometnicom na otoku Hvaru. Stoga je omogućavanje kvalitetne biciklističke, a tako i pješačke veze između Hvara i Milne ključno za etabriranje cikloturizma kao važnog turističkog proizvoda. Osim što bi ova biciklističko-pješačka prometnica omogućila stvaranje vrlo atraktivne kružne biciklističke rute na relaciji Hvar - Brusje - Velo Grablje - Milna - Hvar, na relaciji Hvar - Milna s produžetkom do Zarača stvorila bi se i atraktivna biciklistička staza za fizički manje zahtjevne cikloturiste.</p> <p>Da bi se to ostvarilo potrebno je izgraditi posebnu pješačko-biciklističku stazu od uvale Pokonji dol do Milne neposredno uz obalu. Od toga se 1,3 kilometra odnosi na proširenje i uređenje postojećeg pješačkog puta od Pokonjeg dola do uvale Mekićevica (restoran 'Robinson'), a oko 2 kilometra u produžetku do Milne na potpuno novu prometnicu. Budući da se od Milne do Zarača bliže obali paralelno uz cestu D-116 u duljini od oko 3 km većim dijelom pruža stara makadamska cesta, preporuča se i njeno uređenje u biciklističko-pješačku stazu. Na taj način bi se na cijelom potezu od središta grada Hvara do Zarača dobila oko 10 kilometara duga atraktivna biciklističko-pješačka staza, što bi značajno podiglo atraktivnost destinacije grada Hvara. Time bi se ujedno značajno podigla kvaliteta boravka turista i lokalnog stanovništva grada Hvara, čime se opravdava nešto veća finansijska zahtjevnost ovog projekta.</p>
Nositelj	Grad Hvar
Uključeni dionici	<ul style="list-style-type: none"> • Turistička zajednica grada Hvara
Provđbeni koraci	<ul style="list-style-type: none"> • S obzirom na kompleksnost projekta preporuča se realizacija u dvije faze. Prva faza uključuje samo građevinsko probijanje puta od Pokonjeg dola do

Milne samo s makadamskom podlogom, po kojem bi bilo moguće kretanje pješaka i brdskih biciklista. Ova faza uključuje i postavljanje klupa, odmorišta i osnovnih informativno-interpretativnih sadržaja.

- Druga faza odnosi se na asfaltiranje odnosno betoniranje puta Pokonji dol - Milna te veze Milna - Zarače na način da po njemu bude moguće kretanje gradskih bicikala i fizički manje spremnih šetača. To podrazumijeva i opremanje dionice Milna - Zarače, a po potrebi i dionice Pokonji dol - Milna dodatnim klupama i informativno-interpretativnim sadržajima.

Provedba	2019.	2020.	2021.	2022.	2023. - 2029.
-----------------	-------	-------	-------	-------	---------------

PROJEKT		Unapređenje pješačkih staza
Strateški cilj		1. Povećati broj turističkih dolazaka i noćenja produljenjem sezone <ul style="list-style-type: none"> • Proširiti paletu tržišno spremnih turističkih proizvoda grada Hvara • Produljiti boravak turista kroz obogaćivanje ponude dodatnim atraktivnim sadržajima • Povećati zadovoljstvo boravkom • Povećati turističku aktivnost u ruralnom dijelu grada Hvara
Podciljevi		
Prioritet		Visok
Opis projekta		<p>Na području grada Hvara nedostaju sadržaji koji bi privukli posjetitelje na dulji boravak u destinaciji i tako smanjili pritisak na plažne prostore i uže područje grada. Među tim sadržajima važno mjesto imaju pješačke staze, kako one namijenjene šetačima koji se ne žele baviti zahtjevnijim fizičkim aktivnostima, tako i planinarske i trekking staze namijenjene osobama sklonim većim naporima. Imajući u vidu da šetnje i planinarenje u mediteranskim kupališnim destinacijama čine važnu dodatnu aktivnost, a u nekima čak i najvažniju, njihova uređenost i opremljenost ne mogu se ocijeniti zadovoljavajućima. To se posebice odnosi na atraktivne i prirodno očuvane prostore kao što je područje grada Hvara i cijeli otok Hvar.</p> <p>Naime, jedina dulja pješačka staza namijenjena manje zahtjevnim šetačima je obalna šetnica od plaže Podstine do uvale Pokonji dol te na šetnje gradskim ulicama do tvrđave Fortica. Pri tom je samo dio šetnice namijenjen isključivo pješacima, dok se put od nogometnog igrališta u središtu Hvara prema uvali Pokonji dol odnosi na široku ulicu Ivana Vučetića bez pločnika po kojoj se kreću motorna vozila. Planinarskih staza pogodnih za zahtjevnije turiste ima, posebice u području Brusja i Grablja, a većim dijelom su i označene. No, slabo su opremljene pratećim sadržajima, a označavanje nije konzistentno i preklapa se s označavanjem biciklističkih ruta.</p> <p>Stoga se preporuča preuređenje istočnog dijela obalne šetnice u Hvaru na način da se Ulica Ivana Vučetića horizontalnom signalizacijom prenamijeni u prometnicu na kojoj bi pješaci i biciklisti imali prednost. To podrazumijeva sužavanje kolnika radi izdvajanja posebne pješačko-biciklističke staze, a gdje god je moguće i uređenje potpuno odvojene pješačko-biciklističke staze. Preporuča se i produljenje obalne šetnice od uvale Pokonji dol do uvale Milna, kojom bi se mogli kretati pješaci i biciklisti. Na glavnim planinarskim stazama preporuča se postavljanje klupa na više mjesta te uređenje odmorišta i</p>

vidikovaca na ključnim lokacijama, posebice na najatraktivnijoj stazi koja preko otočnog hrpta vodi do najvišeg vrha otok Hvara – Sv. Nikole.

Nositelj	Grad Hvar										
Uključeni dionici	<ul style="list-style-type: none"> • Turistička zajednica grada Hvara 										
Provedbeni koraci	<p>Projekt podrazumijeva dvije provedbene faze:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Prva faza uključuje samo financijski manje zahtjevne zahvate u koje spada horizontalna signalizacija u Ulici Ivana Vučetića, postavljanje klupa na obalnoj šetnici i glavnim planinarskim stazama te uređenje odmorišta i vidikovaca na najatraktivnijoj stazi prema Sv. Nikoli. Ova faza uključuje i opremanje staza interpretacijsko-informativnim pločama te osiguranje konstantnog održavanja staza i pratećih sadržaja. • Druga faza uključuje financijski zahtjevan, ali za razvoj Hvara vrlo važan projekt produljenja obalne šetnice od uvale Pokonji dol do uvale Milna, kao i dodatno proširenje mreže planinarskih staza i njihovo opremanje odmorištima i klupama. Podrazumijeva se i konstantno održavanje staza i njihove signalizacije i unapređenje informacijsko-interpretacijskih sadržaja. 										
Provedba	<table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="text-align: center;">2019.</td> <td style="text-align: center;">2020.</td> <td style="text-align: center;">2021.</td> <td style="text-align: center;">2022.</td> <td style="text-align: center;">2023. - 2029.</td> </tr> <tr> <td colspan="5" style="background-color: #4f81bd; height: 10px;"></td> </tr> </table>	2019.	2020.	2021.	2022.	2023. - 2029.					
2019.	2020.	2021.	2022.	2023. - 2029.							

PROJEKT	Sustav brodskog i pješačkog obilaska Paklenih otoka
Strateški cilj	<p>1. Povećati broj turističkih dolazaka i noćenja produljenjem sezone</p> <ul style="list-style-type: none"> • Proširiti paletu tržišno spremnih turističkih proizvoda grada Hvara • Produljiti boravak turista kroz obogaćivanje ponude dodatnim atraktivnim sadržajima • Povećati zadovoljstvo boravkom • Poboljšati zaštitu prirode
Podciljevi	
Prioritet	Srednji
Opis projekta	<p>Zaštićeni krajobraz Pakleni otoci najznačajnije su prirodno zaštićeno područje na području grada Hvara i popularno izletničko odredište. Uz nautičare koji otoke obilaze samostalno, osnovni oblik korištenja je kupanje u mnogobrojnim lijepim uvalama i obilazak tamošnjih restorana. Najviše se koriste uvale Mlini, Sveti Klement i Palmižana, gdje je smještena marina. Izleti uglavnom ne uključuju druge uvale niti od Hvara udaljeniji zapadni dio Paklenih otoka, a тамо nema niti dodatnih sadržaja za turiste. Izuzmu li se kratke lokalne komunikacije, unutar uvala na Paklenim otocima nema niti uređenih pješačkih staza, niti uređenih atrakcija.</p>

Stoga se preporuča snažnije turističko korištenje Paklenih otoka kroz organizaciju izleta koji bi obuhvatili plovidbu oko cijelog otočja i uključili još poneke uvale za kupanje. Preporuča se i uređenje pješačke staze po hrptu najvećeg otoka Sveti Klement, uključujući i uspon na najviši vrh otoka Vela Glava. Osim stvaranja novih atraktivnih turističkih sadržaja realiziranje ove staze bilo bi dobro i iz sigurnosnih razloga radi stvaranja mogućnosti pješačke komunikacije između pojedinih uvala na otoku u slučaju lošeg vremena ili brodskih havarija.

Nositelj	Grad Hvar Javna ustanova More i krš
Uključeni dionici	<ul style="list-style-type: none"> Turistička zajednica grada Hvara Nautički centar Hvar Udruga turističkih vodiča
Provedbeni koraci	<ul style="list-style-type: none"> Osnovni korak je uređenje pješačke staze, najprije između uvale Palmižana i uvale Soline, a onda i do vrha Vela Glava i uvale Studeni bok. Uređenje staze podrazumijeva i njeno opremanje klupama i informativno-interpretativnim sadržajima. S vremenom valja razmisliti i o uređenju tvrđe podloge na pješačkoj stazi te izgradnji vidikovca na Veloj Glavi, a eventualno i vrhu Glavica sjeverno od uvale Soline. Istodobno u turističku ponudu treba uključiti i obilazak cijelih Paklenih otoka s mogućnošću pristajanja u više uvala te tu ponudu istaknuti u promidžbenim materijalima.
Provedba	2019. 2020. 2021. 2022. 2023. - 2029.

Program 1.2: Oživljavanje Hvara događanjima

Ciljevi programa:

- selektivno ulagati u događanja prepoznata po svom turističkom potencijalu – promotivnom ili potencijalu da autonomno privuku sudionike i/ili posjetitelje
- osmisliti portfelj događanja tijekom gotovo cijele godine koji prati ulaganja u primarne turističke proizvode
- unaprijediti marketing i promociju događanja

Razvojni kontekst:

Unatoč brojnim događanjima u gradu, osobito tijekom ljeta kada su ona namijenjena obogaćivanju sadržaja boravka stacioniranih turista, riječ je o događanjima kojima nedostaje jasan strateški fokus, ili se odluke o njihovom organiziranju i sufinanciranju donose *ad-hoc*. Ona su kroz godinu programski šarolika, a tijekom ljeta objedinjena pod sloganom „Hvarsко ljeto“ s programom osmišljenim tako da se nudi za svakoga ponešto. Reorganizacijom postojećih događanja te osmišljavanjem novih potrebno ih je staviti u funkciju generiranja turističke aktivnosti u proljetnom i jesenskom razdoblju, kao i u funkciju promocije obogaćene, proširene ili nove turističke infrastrukture. Posebnu važnost treba dati temi održivosti, bilo da je riječ o autonomnim događanjima na ovu temu, bilo da su održive prakse utkane u organizaciju događanja. Time se događanja stavlaju u funkciju promocije Hvara i njegovih turističkih proizvoda, promicanju održivog razvoja i vremenskog proširenja turističke sezone.

Konkretni projekti u okviru ovog programa

U sklopu ovog programa predlaže se projekt:

- Program događanja i manifestacija

PROJEKT	Program događanja i manifestacija
Strateški cilj	<p>1. Povećati broj turističkih dolazaka i noćenja produljenjem sezone</p> <ul style="list-style-type: none"> Proširiti paletu tržišno spremnih turističkih proizvoda grada Hvara
Podciljevi	<ul style="list-style-type: none"> Povećati potražnju izvan glavne ljetne sezone Unaprijediti imidž grada – jasnije tržišno pozicioniranje Generirati interes svjetskih medija

- Privući nišne segmente turističkog tržišta

Prioritet	Najviši
Opis projekta	<p>Iako grad Hvar obiluje raznim kulturnim i sportskim događanjima, većina je relativno mala, uglavnom lokalnog karaktera, skromno financirana i još skromnije promovirana. Njihovo objedinjavanje u jedinstven plan marketinga događanja ključno je za realizaciju gradske turističke razvojne vizije te zahtjeva manja ulaganja i kraći rok realizacije od ulaganja u turističku infra i suprastrukturu. Projekt podrazumijeva:</p> <ul style="list-style-type: none"> • identifikaciju svih postojećih događanja kao i identifikaciju svih planiranih događanja uključujući već predložena tijekom izrade ovog plana • valorizaciju identificiranih događanja u smislu ekonomskog, turističkog, društvenog ili kulturnog doprinosa te tržišnog potencijala • usmjeravanje na događanja koja: <ul style="list-style-type: none"> ○ promoviraju / na tržište lansiraju konkretnе turističke proizvode (biciklizam, pješačenje, nautika) ○ generiraju medijsku pažnju (besplatna promocija) na ciljnim tržištima ○ podržavaju i grade željeni imidž grada Hvara ○ privlače sudionike i posjetitelje izvan glavne ljetne sezone (kreiraju mini-sezone) • izrada portfelja događanja tako da se osigura nekoliko 'udarnih' događanja, više događanja regionalnog značaja, te niz događanja lokalnog karaktera koja će osigurati kontinuiranu regionalnu potražnju • redefiniranje sustava potpora i podrške događanjima za koje se procijeni da su turistički atraktivna (uključujući ne samo finansijsku, već i marketinšku i organizacijsku podršku)
Nositelj	Turistička zajednica grada Hvara
Uključeni dionici	<ul style="list-style-type: none"> • Gradska uprava • Organizatori događanja
Provedbeni koraci	<ul style="list-style-type: none"> • Identificirati postojeća događanja kompatibilna sa strateškim ciljevima i pružiti im stručnu, finansijsku i marketinšku podršku • Identificirati mogućnosti razvoja novih događanja na temelju strateških ciljeva • Obrazovati lokalne dionike – postojeće i potencijalne nositelje organizacije manifestacija i događanja – o profesionalnom i tržišno-orientiranom načinu organizacije događanja i manifestacija • Uvezati događanja u marketinške/promotivne aktivnosti (proizvodi/doživljaji prije i poslije događanja) kako bi se maksimalno iskoristili turistički učinci događanja • Osmisliti i implementirati program obrazovanja lokalnih dionika za osmišljavanje i unapređenje događanja
Provedba	2019. 2020. 2021. 2022. 2023. – 2029.

Program 2.1: Program revitalizacije hvarske visoravni

Ciljevi programa:

- uspostaviti sustav jakih, primarnih i tematski dominantnih vizitacijskih atrakcija u svrhu disperzije potražnje odnosno prostorno ravnomjernijeg turističkog razvoja
- proširiti paletu turističkih proizvoda ponudom odmora u jedinstvenom ambijentu unutrašnjosti otoka
- diversificirati turističku potražnju privlačenjem segmenta turista zainteresiranih za alternativni eko-odmor i uživanje u otkrivanju lokalnog načina života

Razvojni kontekst:

Privlačenje posjetitelja u ruralne dijelove gradskog područja mora biti u funkciji postupne disperzije potražnje na izuzetno vrijedne, djelomično tržišno spremne, a nedovoljno poznate atrakcije. U tom smislu, u ruralnom prostoru grada Hvara nalaze se tri sela – Velo i Malo Grabje i Brusje. Sva tri sela ušla su u program revitalizacije napuštenih (etno-eko) sela Splitsko-dalmatinske županije (projekt Upravnog odjela za turizam Splitsko-dalmatinske županije) te je napravljen plan njihove revitalizacije. Plan je uključivao prostorno-plansku dokumentaciju te studiju izvodljivosti s poslovno-upravljačkim modelom. Za svako selo identificiran je programski koncept, tržišno pozicioniranje, sustav atrakcija, poslovno-upravljački model i predvidive tržišne performanse za osnovne skupine objekata – male hotele baštine, pansione, smještaj u domaćinstvima i usluge hrane i pića. Iako je to osmišljeno prije deset godina, potražnja za ovim proizvodima je u globalnim okvirima sve veća te bi u sklopu ovog programa trebalo razmotriti modele implementacije ovih planova u sadašnjim okolnostima i u okviru finansijskih mogućnosti grada Hvara. Drugi projekat u okviru ovog programa je razvoj izletničkih sadržaja, i to prvenstveno sustava obilaska pješice, biciklom i automobilom.

Konkretni projekti u okviru ovog programa

U sklopu ovog programa predlaže se projekti:

- Revitalizacije etno-eko sela u turističke svrhe
- Unapređenja pješačkih staza

PROJEKT	Revitalizacija hvarских eko-etno sela
Strateški cilj	2. Osigurati prostorno ravnomjerniji turistički razvoj <ul style="list-style-type: none"> • Unaprijediti kvalitetu smještajne ponude • Obogatiti izletničke sadržaje
Podciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Rasteretiti pritisak na sam grad Hvar i obalna naselja • Revitalizirati kulturnu baštinu i obnoviti lokalne običaje
Prioritet	Srednji
Opis projekta	Program obuhvaća tri sela – Malo i Velo Grabje te Brusje. U tim selima predviđena je revitalizacija napuštenih i zapuštenih stambenih objekata tako da se oni pretvore u smještajne kapacitete s dodatnim sadržajima koji će oplemeniti boravak stacionarnih gostiju tih sela te oplemeniti izletničke sadržaje za stacionarne goste u obalnom dijelu područja grada Hvara. Dodatni sadržaji uključuju konobe s tradicionalnim jelima, s mogućnošću kupnje lokalno proizvedenih proizvoda, osobito zasnovanih na tradiciji lavande i ružmarina, kao i ostalih lokalnih prehrabbenih proizvoda i/ili suvenira, demonstracije kulture života i rada zasnovane na tradicionalnom načinu života te niz kompatibilnih doživljaja poput obilaska polja, sudjelovanje u berbi te strukturiranog samostalnog ili organiziranog obilaska sela, s kraćim tematskim putovima i stazama oko sela. Ovaj proizvod namijenjen je tržištu specijalnog interesa, koje

u posljednje dva desetljeća bilježi izuzetno dinamičan rast te koje je relativno otporno na različite turbulencije socio-ekonomskog karaktera:

- tržište ruralnog/eko-turizma
- tržište turizma u prirodi
- tržište turizma baštine i kulturnog turizma, kao i
- tržište obrazovnog/kreativnog turizma.

Nositelj	Grad Hvar
Uključeni dionici	<ul style="list-style-type: none"> • Turistička zajednica grada Hvara • Udruge • Lag Škoji
Provedbeni koraci	<p>Projekt podrazumijeva niz provedbenih faza.</p> <ul style="list-style-type: none"> • inicirati i organizirati nekoliko radionica s vlasnicima nekretnina, kao i sa svim drugim potencijalno zainteresiranim dionicima te ih upoznati s nalazima i preporukama izrađenih studija i planova • utvrditi interes postojećih vlasnika za sudjelovanjem u procesu revitalizacije • u suradnji s vlasnicima postojećih nekretnina u zoni obuhvata projekta inicirati osnivanje udruge ili agencije, s unaprijed utvrđenim ciljevima, zadacima i vremenskom komponentom (terminski plan aktivnosti) • asistirati zainteresiranim vlasnicima u rješavanju imovinsko-pravnih odnosa i pripremi potrebne dokumentacije • restaurirati/revitalizirati društvene objekte u male multifunkcionalne prosvjetiteljske centre gdje bi se mogli prodavati lokalni proizvodi, organizirati izložbe o povijesti sela i životu ljudi kroz povijest te održavati radionice • riješiti javnu komunalnu infrastrukturu (voda, struja) po mogućnosti primjenom ekoloških rješenja (solarna energija)
Provedba	2019. 2020. 2021. 2022. 2023. – 2029.

PROJEKT		Uređenje panoramske ceste Hvar - Brusje - Stari Grad
Strateški cilj	2. Osigurati prostorno ravnomjerniji turistički razvoj	
	<ul style="list-style-type: none"> • Produljenje boravka turista kroz obogaćivanje ponude dodatnim atraktivnim sadržajima • Povećati zadovoljstvo boravkom • Povećati turističku aktivnost u ruralnom dijelu grada Hvara • Otvoriti nove poduzetničke prilike 	
Podciljevi		
Prioritet	Najviši	
Opis projekta	<p>Županijska cesta Ž-6252 Hvar - Brusje - Stari Grad duga 16 kilometara ističe se uskim kolnikom s mnogo zavoja i usponom na preko 400 metara nad morem, zbog čega je nakon izgradnje povoljnije cestovne veze Hvar - Milna - Stari Grad 1999. postala cesta lokalnog značaja s malim motornim prometom. No, zbog prolaska kroz slikovita sela Brusje i Velo Grable u unutrašnjosti otoka preko gorskog hrpta s mnoštvom lijepih vidika ističe se izuzetnom slikovitošću. Stoga se već sada koristi kao panoramska cesta, a njome prolazi i glavna biciklistička ruta po otoku Hvaru.</p>	

Nastavak od Starog Grada prema Jelsi nekadašnjom glavnom cestom zbog prolaska na nižim nadmorskim visinama rubom Starogradskog polja nije toliko atraktivan, dok od Jelse do Sućurja postoji samo jedna cesta državnog značaja po kojoj se odvija intenzivniji promet motornih vozila. Stoga se upravo cesta Hvar - Brusje - Stari Grad ističe kao najatraktivnija panoramska cesta na otoku, a uzmemo li u obzir da mnogi upravo Hvar smatraju najljepšim hrvatskim otokom i kao jedna od najljepših panoramskih cesta na cijelom hrvatskom Jadranu.

Iz toga proizlazi da je za pozicioniranje ove ceste kao panoramske dovoljna samo intenzivnija promidžba, odnosno službeno 'proglašenje' te obilježavanje na terenu. To uključuje i uređenje odmorišta i vidikovaca s primjerenim parkiralištima, interpretacijskim pločama i kartama, koja se zbog pružanja biciklističkih ruta po toj cesti i planinarskih staza u nastavku istodobno mogu koristiti i kao odmorišta za bicikliste i planinare. Budući da se dio ove ceste odnosi na područje grada Starog Grada preporuča se suradnja na realizaciji ovog projekta.

Nositelj	Turistička zajednica grada Hvara				
Uključeni dionici	<ul style="list-style-type: none"> • Grad Hvar • Grad Stari Grad • Turistička zajednica grada Starog Grada 				
Provodeni koraci	<ul style="list-style-type: none"> • Imajući u vidu da cesta Hvar - Brusje - Stari Grad već sada djelomično funkcioniра kao panoramska cesta, za njenu jaču afirmaciju potrebno je u prvoj fazi urediti bar jedno atraktivno odmorište s vidikovcem. Kao najpogodnija ističe se najviša točka ceste na lokalitetu 'Levanda', gdje već postoji priručno odmorište. Cestu treba kao panoramsku označiti i na terenu te je kao takvu istaknuti u promidžbenim materijalima. S vremenom se preporuča uređenje bar još dva vidikovca i njihovo opremanje klupama i informativno-interpretativnim sadržajima. 				
Provjeda	2019.	2020.	2021.	2022.	2023. - 2029.

Program 2.2: Hvarska (južna) rivijera

Ciljevi programa:

- komunalno urediti i oplemeniti mjesta „Hvarske rivijere“
- zaštititi okoliš – ekološki i ekonomski održiv turizam
- povećati kvalitetu boravka turista
- povećati turističku atraktivnost kreiranjem urbanog sklada

Razvojni kontekst:

Za razliku od samog grada Hvara, s koncentracijom visokokvalitetne hotelske ponude, restorana i trgovina, ostala obalna mjesta 'južne hvarske rivijere' – Milna, Zaraće, Sv. Nedjelja i Jagodna – razvili su isključivo ljetni odmorišni turizam sunca i mora sa smještajem u domaćinstvima. Stihiski se razvijajući, bez odgovarajućeg urbanog planskog rješenja (ili poštivanja propisa), stvoreno je niz problema: neriješen cestovni pristup, promet unutar mjesta, promet u mirovanju, sustav sakupljanja otpadnih voda, neuređene gradske plaže, nedostatak nogostupa i pješačkih zona i pretjerana izgrađenost građevinskih čestica uslijed čega je došlo i do visoke razine vizualnog i okolišnog zagađenja, pored činjenice da svi ovi problemi umanjuju kvalitetu boravka turista. Posljedično, ugrožena je njihova

ekonomска одрживост већ данас - постиже се нижа резултативност привлачења туристичких потрошача, али иницијатива за уређење и подизање стандарда јавних просторија и објеката у оквиру туристичке дестинације. У склопу овог програма предлаже се пројекти:

- Уређење дестинације – genious loci

PROJEKT	Sense of place / genious loci
Strateški cilj	2. Осигурати просторно ravnomjerniji turistički razvoj <ul style="list-style-type: none"> • Unaprijediti kvalitetu života i boravka turista Milni, Zaraču, Sv. Nedjelji i Jagodnom • Unaprijediti komunalnu infrastrukturu • Poboljšati uvjete boravka turista • Stvoriti preduvjete za produljenje sezone • Zaštiti okoliš i eko-sustave
Podciljevi	
Prioritet	Najviši
Opis projekta	Уређеност дестинације и чување нjenog 'духа' ključна је за квалитету боравка туриста као и, још важније, квалитету живота локалног становништва. Овај пројекат подразумијева уређење јавних и приватних површина који подржавају амбијенталност мјеста хварске ривијере.
	Јавне површине и објекти требају бити уређени или обновљени у складу с градитељским наслеђем и традицијом како би се очувао урбани крајолик, у мјери којој је то могуће с тренутним степњем урбанизације. Сликовитост чине облици, боје и опći raspored objekata у простору. Осим тога, ту су шетнице, урбана опремљеност (клупе, rasvjeta), туристичка и друга сигналација и интерпретација које требају бити уклоњене у визуру, боје и облике мјеста. Будући да се имидž Хвара управо темељи на посебности амбијента уређеност сваког детаља од изузетне је важности.
	Осим јавних простора и површине, посебна се пажња треба посветити и приватним просторима, како угоститељским и трговаčким садрžajima тако и уређењу кућа, улаза, окућница и хортитурног обликовања. Оглашавање у простору, од реклама, natpisa, izloga, tendi, rasvjeta i sl. треба бити бојама, материјалима и димензијама уклоњено у боју фасада (или камен) и облике како би што мање реметило укупни дојивљај. Тakođer i нова градња треба подржавати укупну слику и визуру и time придоносити квалитети тих мјеста у смислу njene уређености и лепоте као посебног дalmatinskog амбијента. Пажња се треба дати прilazima i ulazima u mјesta koja stvaraju 'prvi' dojam i sliku kod gostiju. Осим уређења cesta, nogostupa, rasvjete, oglasa u prostoru, putokaza i drugih elemenata, визуре које nisu prikladne mogu se zakloniti правилним избором drveća i zelenila. Dojam уређености и бриге о детаљима треба бити prisutan u svim dijelovima посебно imajući na umu цilj dugoročno održive дестинације која подразумијева odgovorno ponašanje prema svim aspektима окoliša.
Nositelj	<ul style="list-style-type: none"> • Градска управа

Uključeni dionici	<ul style="list-style-type: none"> • Gradska uprava • Turistička zajednica grada Hvara • Privatni sektor (ugostitelji, trgovci, vlasnici turističkih agencija i dr.) • Lokalno stanovništvo 					
Provedbeni koraci	<ul style="list-style-type: none"> • Inventarizacija raspoloživih javnih i neiskorištenih privatnih prostora u Hvaru • Priprema projektne dokumentacije za komunalnu i prometnu infrastrukturu • Definiranje prikladnih sadržaja s obzirom na neiskorišteni prostor/objekt • Procjena troškova uređenja • Definiranje politike koncesija i uspostave poticaja za privatne poduzetnike • Izrada i distribucija priručnika o uređenju objekata i okoliša 					
Provedba	<table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="text-align: center;">2019.</td> <td style="text-align: center;">2020.</td> <td style="text-align: center;">2021.</td> <td style="text-align: center;">2022.</td> <td style="text-align: center;">2023. – 2029.</td> </tr> </table>	2019.	2020.	2021.	2022.	2023. – 2029.
2019.	2020.	2021.	2022.	2023. – 2029.		

Program 3.1: Unapređenje infrastrukture

Ciljevi programa:

- Osigurati preduvjete za dugoročno održiv turistički razvoj
- Stvoriti sadržaje turističkog boravka za cijelogodišnje turističko poslovanje
- Uspostaviti infrastrukturu za razvoj turističkih proizvoda više dodane vrijednosti

Razvojni koncept:

U svrhu jasnog tržišnog pozicioniranja grada kao vodećeg turističkog odredišta važno je stvoriti osjećaj lijepog, organiziranog i uljuđenog i turistički dobro organiziranog prostora kako već na samom ulazu u područje grada Hvara, prilazu gradu Hvaru i naseljima na 'hvarske rivijere', tako i u samom gradu. U tom kontekstu, jedno od tri programska područja je unapređenje postojeće infrastrukture, pri čemu se prvenstveno misli na uređenje prilaza samom gradu Hvaru koje mora biti sukladno željenom pozicioniranju kao sofisticirane i dobro organizirane, održive turističke destinacije. Istovremeno, razvojni koncept stavlja naglasak na gastronomsku ponudu koja je u velikoj mjeri zasnovana na lokalnim namirnicama i mediteranskoj kuhinji, također na listi nematerijalne svjetske baštine UNESCO-a. I prema modernim trendovima u razvoju gastronomije i gastronomskog turizma, ali i prema preporukama UNESCO-a tržnice su ključan element kako njegovanja lokalne gastronomskе tradicije i njezine prezentacije. U tom kontekstu, definirana su dva ključna projekta – jedan se odnosi na uređenje pristupa gradu i rješavanja ključnog problema nedostatka parkirališnog prostora, dok se drugi odnosi na uređenje tržnice kao turističke atrakcije i načina plasiranja lokalnih proizvoda, a samim time i poticanja poljoprivredne proizvodnje na otoku.

Konkretni projekti u okviru ovog programa u tijeku:

U sklopu ovog programa ključni projekti su:

- uređenje kopnenog prilaza gradu Hvaru s garažom
- uređenje tržnice

PROJEKT	Uređenje kopnenog prilaza gradu Hvaru s garažom
Strateški cilj	3. Povećati kvalitetu infrastrukture u funkciji turizma <ul style="list-style-type: none"> • Unapređenje kvalitete boravka u destinaciji
Podciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Stvaranje prvog dojma sukladnom željenom pozicioniranju • Održivi turistički razvoj
Prioritet	Najviši

Opis projekta	Glavni cestovni prilaz gradu Hvaru iz smjera Milne je zbog mnoštva neatraktivnih stambenih objekata i neuređenosti okoliša neprimjeren za prilaz jednoj vrhunskoj destinaciji kao što je Hvar. Na taj način se umanjuje prvi dojam pri dolasku turista u Hvar kopnenim putem i narušava imidž grada Hvara kao elitne destinacije. Stoga se preporučuje urbanističko i hortikultурno uređenje prilaza kroz proširenje pločnika i postavljanje drvoreda u Ulici antifašizma i Ulici Ive Miličića, a s vremenom i u Ulici Miće Marchija.
	Imajući u vidu nedostatak parkirališnog prostora u Hvaru preporuča se i izgradnja zatvorene garaže na lokaciji postojećeg parkirališta, čime bi se ujedno umanjio sadašnji dojam prostora kao neuređenog i neprivlačnog. Stoga bi sama građevina trebala svojim vanjskim izgledom unaprijediti izgled prostora, odnosno imati atraktivan vanjski izgled, ali na način da se ne narušava osnovna vizura grada Hvara. Financiranje izgradnje garaže ne bi trebalo biti upitno s obzirom na strukturu gostiju, jer je izgledno da će mnogi vozači u uvjetima ljetnih vrućina biti spremni platiti nešto višu cijenu za smještanje vozila u sigurni natkriveni prostor.
Nositelj	Grad Hvar
Uključeni dionici	<ul style="list-style-type: none"> • Turistička zajednica grada Hvara • Hrvatske ceste - ispostava Split
Provodbeni koraci	<ul style="list-style-type: none"> • Uređenju prilaza gradu Hvaru može se pristupiti odmah, s time da bi najprije trebalo rješavati dijelove bliže sadašnjem parkiralištu, a kasnije udaljenije dijelove. Vezano uz izgradnju garaže preporuča se raspisivanje javnog natječaja s precizno definiranim uvjetima vezanim uz vanjski izgled, kako bi se osigurala njena atraktivnost i uklapanje u vizuru Hvara.
Provedba	2019. 2020. 2021. 2022. 2023. - 2029.

PROJEKT	Uređenje tržnice
Strateški cilj	3. Povećati kvalitetu infrastrukture u funkciji turizma <ul style="list-style-type: none"> • unaprijediti doživljaj ambijentalnosti Hvara i osjećaj stila i tradicije života • povećati ekonomski efekti kroz bolje povezivanje poljoprivrednih proizvođača s turističkom potražnjom • razvoj gastronomskog turizma – diversifikacija segmenata turističke potražnje
Podciljevi	
Prioritet	Srednji
Opis projekta	Tržnice predstavljaju mjesta 'žamora', susreta, prodaje lokalnih proizvoda i namirnica, mjesta gdje se može osjetiti 'duh života' neke destinacije. Na tržnicama se može osjetiti puls grada, šarm lokalnog stanovništva i ritma života. Zbog toga one danas postaju sve interesantnije gostima, gosti na njima vole provoditi vrijeme, vole iz posjećivati, upoznati čime se stanovnici bave, namirnice koje se nude i koje se mogu kupiti od lokalnog stanovništva.

Osim toga, tržnice postaju mjesta cjelokupne gastronomске ponude grada ukoliko se na njima može i nešto 'kušati i probati'. Zbog tako velike uloge u turističkoj ponudi kao i zbog toga što se imidž Hvara temelji na njegovoj

ambijentalnosti i ugodi hvarska tržnica se treba obnoviti i postati jedna od glavnih atrakcija cjelokupne turističke (i gastronomiske) ponude. Njenim uređenjem mogla bi se dodatno ojačati gastronomска ponude, ali i pojačati 'snaga' doživljaja destinacije.

Uređenje tržnice podrazumijeva uređenje štandova, uvođenje gastronomskih sadržaja, interpretacije i signalizacije, prezentaciju proizvoda, pričanje priča o proizvodima i namirnicama, organizaciju tematskih događanja (npr. dani neke namirnice), dodatnu promociju, uvođenje dodatne ponude lokalnih proizvoda.

Nositelj	<ul style="list-style-type: none"> • Gradska uprava
Uključeni dionici	<ul style="list-style-type: none"> • Gradska uprava • Turistička zajednica grada Hvara • Proizvođači lokalnih proizvoda i namirnica
Provđbeni koraci	<ul style="list-style-type: none"> • Izrada koncepta uređenja tržnice • Provđba natječaja i uređenje tržnice • Edukacija proizvođača (način izlaganja, pričanje priča, prezentacijska) • Promocija tržnice kroz promocijske materijale i aktivnosti • Organizacija događanja na tržnici
Provđba	2019. 2020. 2021. 2022. 2023. – 2029.

Program 3.2. Revitalizacija kulturne baštine

Ciljevi programa:

- povećati turističku atraktivnost
- proširiti paletu turističkih proizvoda

Razvojni koncept:

Sam grad Hvar posjeduje koncentraciju kulturne baštine, a o njezinoj vrijednosti govori i činjenica da je Hvar bio razmatran i za upis na UNESCO-ov Popis svjetske baštine u sklopu „Obrambenih sustava Republike Venecije u razdoblju 16. i 17. stoljeća“. Iako je ova nominacija bila neuspješna, Grad Hvar dobio je sredstva iz Europskog fonda za regionalni razvoj za izradu projektne dokumentacije, uključujući projektnu dokumentaciju za rekonstrukciju i obnovu tri kulturno povijesna dobra – tvrđavu, Arsenal, Venerandu i otok Galešnik – obnovu, opremanje i dodavanje novih sadržaja i funkcija pod nazivom „Hvar- tvrđava kulture“. Istovremeno, hvarska nematerijalna baština prepoznata je kao svjetsko kulturno blago te je uvrštena na UNESCO-vu listu nematerijalne kulturne baštine – hvarska čipka od agave, uz pašku i lepoglavsku, u sklopu nominacije Čipkarstvo u Hrvatskoj 2009. Unatoč svojoj povijesti i kulturnoj baštini koja joj svjedoči, grad Hvar nije uspio osmisli sustav interpretacije i obilaska kojim bi posjetiteljima objasnio svoju povijesnu uvjetovanost i važnost, te se razgled grada svodi na nasumično kretanje i uživanje u gradskim vizurama. U tom kontekstu, ovaj program trebao: unaprijediti interpretaciju i time poboljšati znanje posjetitelja o Hvaru i njegovoj povijesti čime će se zadovoljiti znatiželja turista, ali i izgraditi poštovanje prema prostoru u kojem borave, unaprijediti primarne kulturno-turističke atrakcije te stvoriti preduvjeti za organizaciju događanja, osobito kulturnih (scensko-glazbena umjetnost), kao i većih poslovnih skupova.

Konkretni projekti u okviru ovog programa:

Ovaj program podrazumijeva realizaciju planiranih projekata prema projektnoj dokumentaciji „Hvar – tvrđava kulture“ i njegovom planu upravljanja:

- Venerande
- Tvrđave

- Arsenala

Pored postojećih, planirana su još dva projekta:

- Sustav obilaska Hvara s interpretacijom
- Prezentacija hvarske čipke od agave na listi svjetske baštine UNESCO-a

PROJEKT	Sustav obilaska grada Hvara s interpretacijom
Strateški cilj	3. Povećati kvalitetu infrastrukture u funkciji turizma <ul style="list-style-type: none"> • Povećati zadovoljstvo turista • Produljiti boravak turista kroz obogaćivanje ponude dodatnim atraktivnim sadržajima • Povećati broj posjetitelja kulturnim atrakcijama • Stvoriti nove poduzetničke prilike (ugostiteljstvo, galerije, suvenirnice, specijalizirane trgovine)
Podciljevi	
Prioritet	Najviši
Opis projekta	Bogata kulturno-povijesna baština grada Hvara trenutno nije prezentirana na primjeren način, odnosno ne postoje interpretacijske ploče uz najznačajnije objekte koje bi pružale osnovne informacije o njima i sustav obilaska vidljiv u prostoru. Na taj način turisti koji se ne snalaze u prostoru ne mogu u dovoljnoj mjeri osjetiti stvarnu vrijednost pojedinih kulturno-povijesnih spomenika. To je osobito stoga što velik broj turista dolazi iz anglosaksonskih zemalja (Ujedinjeno Kraljevstvo, SAD, Australija) naviknutih na visoku razinu interpretacije okoliša i prezentacije baštine u svojim zemljama.
	Stoga se, po uzoru na Split, Šibenik i Pulu, preporuča izrada desetak većih interpretacijskih ploča uz ključne lokacije u gradu Hvaru (Katedrala, tvrđava Španjola, kazalište, Franjevački samostan itd.) s pratećim malim planovima grada uz svaku interpretacijsku ploču. Na taj način bi se istodobno turistima pružila mogućnost obilaska grada Hvara po preporučenom itinereru koji bi uključio sve najvažnije točke i olakšalo kretanje po gradu općenito. Same ploče trebale bi biti vizualno atraktivne s više slikovnih prilog i minimalnim višejezičnim tekstrom koji bi se koncentrirao na ključne informacije.
Nositelj	Turistička zajednica grada Hvara
Uključeni dionici	<ul style="list-style-type: none"> • Grad Hvar • Muzej Hvarske baštine • Udruga turističkih vodiča
Provodeni koraci	<ul style="list-style-type: none"> • Provjeda uključuje raspisivanje natječaja za opremanje grada Hvara interpretacijskim pločama na ključnim lokacijama na temelju sličnih sustava u drugim gradovima Hrvatske i u svijetu. Nakon toga bi trebala uslijediti njihova izrada i postavljanje, pri čemu treba voditi računa da su usklađene s urbanim identitetom grada Hvara i ne narušavaju vizure pojedinih spomenika.
Provjeda	2019. 2020. 2021. 2022. 2023. - 2029. <div style="background-color: #002060; width: 100%; height: 15px; margin-top: 5px;"></div>

PROJEKT	Prezentacija hvarske čipke
Strateški cilj	3. Povećati kvalitetu infrastrukture u funkciji turizma
Podciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Produljenje boravka turista kroz obogaćivanje ponude dodatnim atraktivnim sadržajima • Valorizacija nematerijalne kulturne baštine – očuvanje tradicije • Razvoj ponude kulturnog turizma – turizma doživljaja
Prioritet	Najviši
Opis projekta	Hvar je jedan od rijetkih mjesta gdje nematerijalna kulturna baština zaštićena UNESCO-om ima svoje geografsko uporište, jer su samo tri lokaliteta u ovoj nominaciji – pored Hvara, to su Lepoglava i Pag. Unatoč tome, Hvar nije uspio adekvatno prezentirati ovo svjetsko kulturno blago javnosti, što je neophodno i u svrhu njezine zaštite, i u svrhu obrazovanja javnosti o njezinoj vrijednosti, uključujući i turističku javnost. Jednako, ako ne i najvažnije, to je potrebno kako bi se održala tradicija i stvorili mladi naraštaji koji će tu tradiciju njegovati i po potrebnii prilagoditi suvremenim trendovima. Postojeći planovi za Venerandu, tvrđavu, Arsenal i Galešnik ne uključuju prezentaciju hvarske čipke u svoje programske sadržaje. Stoga ovaj projekt podrazumijeva uspostavljanje prezentacijskog centra hvarske čipke koji će objedinjavati istraživačke, obrazovne, izložbene i prodajne funkcije u suvremenom muzejskom ili prezentacijskom centru.
Nositelj	Grad Hvar
Uključeni dionici	<ul style="list-style-type: none"> • Sestre Benediktinke • Muzej hvarske baštine • Ministarstvo kulture RH
Provđbeni koraci	<p>Provđba uključuje:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pronalaženje odgovarajućeg prostora za izložbeno-prezentacijski centar • izradu projekte dokumentacije – idejnog rješenja, troškova i koristi • osmišljavanje koncepta prezentacije/ interpretacije • izgradnju i opremanje
Provđba	2019. 2020. 2021. 2022. 2023. - 2029.

Program 3.3. Izgradnja javne infrastrukture

Ciljevi programa:

- stvoriti prepostavke za razvoj cjelogodišnjeg turizma
- izgraditi dodatne sadržaje za loše vrijeme

Razvojni koncept:

Prema viziji kao i programskom konceptu, jedan od najvažnijih iskoraka turizma grada Hvara je cjelogodišnje poslovanje temeljem razvoja infrastrukture za odmor i oporavak ili, drugim riječima, zdravstveni turizam koji objedinjuje i medicinske procedure, medicinski kontroliran oporavak kao i programe unapređenja i održavanja zdravlja. Time se nastavlja pravac razvoja zacrtan još sedamdesetih godina prošlog stoljeća, sada u uvjetima izuzetno velike i brzo rastuće turističke potražnje. Istovremeno, kvalitetna zdravstvena infrastruktura je ključni faktor u cijelokupnoj kvaliteti života stanovništva, ali i za demografsku revitalizaciju s obzirom na to da će izgradnja zdravstvenog centra otvoriti radna mjesta za visoko-obrazovan i stručan kadar. Drugi dio nasušno potrebne

infrastrukture kako u funkciji turizma, tako i u funkciji kvalitete života su sportski sadržaji, te grad Hvar već planira izgradnju sportskog centra kako bi tijekom godine, osobito u zimskim mjesecima, privlačio ekupe na sportske pripreme kao i razna sportska natjecanja. Naravno, zdravstveni i sportski centar međusobno nadopunjaju svoju ponudu. Treće je rješavanje problema nautičke luke.

Konkretni projekti u okviru ovog programa:

Ovaj program podrazumijeva realizaciju planiranih projekata prema postojećoj projektnoj dokumentaciji koji bi trebali biti visokog prioriteta:

- Zdravstveni centar
- Sportski centar

Novi projekt:

- Nautička luka Vira

PROJEKT	Nautička luka Vira
Strateški cilj	2. Osigurati prostorno ravnomjerniji turistički razvoj <ul style="list-style-type: none"> • Riješiti problema pretrpanosti i prevelikog pritiska na gradsku luku Hvar • Regulirati nautički promet • Povećati kvalitetu boravka turista u samom gradu Hvaru
Podciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Povećati zadovoljstvo nautičara i organizatora nautičkih putovanja/izleta • Rasteretiti hvarsку luku • Zaštiti akvatorij od zagađenja izazvanog nautičkim prometom, posebno hvarsку luku
Prioritet	Visok
Opis projekta	Kao jedan od osnovnih problema u funkcioniranju grada Hvara kao turističkog odredišta ističe se mali kapacitet i s time povezana pretrpanost gradske luke plovilima. Dodatno taj problem potencira izloženost velikog dijela luke Hvar jačim vjetrovima, što ugrožava sigurnost kretanja nautičara i ometa pristup luci plovilima koje održavaju javne brodske i izletničke veze. Postojeća uređena marina na Paklenim otocima nije rješenje, jer zbog lokacije na otoku nije atraktivna nautičarima kojima je cilj grad Hvar za koje eventualna komunikacija lokalnim brodskim vezama odnosno brodskim taksijima nije dovoljno atraktivna ni pouzdana.

Stoga se kao rješenje nameće uređenje marine odnosno luke nautičkog turizma u uvali Vira, gdje je prije bilo trajektno pristanište. Luka Vira razmjerno je velika i zaštićena od vjetrova, a od središta grada Hvara udaljena je kvalitetnom cestom manje od četiri kilometra. Na taj način moguće je istodobno osigurati kvalitetnu vezu javnog prijevoza od središta Hvara do buduće nautičke luke te transport plovila koja bi imala potrebe za suhim vezom na otoku.

Budući da se Vira istodobno koristi i kao ribarska luka, potrebno je razdvojiti njene funkcije, za što ima dovoljno prostora u širem akvatoriju luke Vira, u koji spada i obližnja uvala Pribinja. Imajući u vidu veličinu akvatorija i obalnog prostora kojim raspolaže, luka Vira može poslužiti i kao dodatni prostorni resurs za rekreativne i zabavne sadržaje grada Hvara s obzirom na njegove ograničene

prostorne mogućnosti i osjetljivost uvjetovane koncentracijom smještajnih kapaciteta i vrijednošću povjesne jezgre.

Nositelj	Nautički centar Hvar				
Uključeni dionici	<ul style="list-style-type: none"> • Grad Hvar 				
Provđenbeni koraci	<ul style="list-style-type: none"> • Pripe pristupanja uređenju nautičke luke u Viri potrebno je prethodno izraditi studiju koja bi utvrdila točnu mikrolokaciju nautičke i ribarske luke s obzirom • na maritimne uvjete i mogućnost kvalitetnog cestovnog pristupa. Osim uređenja same nautičke luke potrebno je u širem akvatoriju luke Vira predvidjeti prostor za dodatne ugostiteljske, zabavne i servisne sadržaje koji bi opravdali funkciranje linije javnog prijevoza između Vire i grada Hvara. 				
Provđenba	2019.	2020.	2021.	2022.	2023. - 2029.

Program 4. Održive prakse za održivi turizam

Ciljevi programa:

- osigurati dugoročno održiv turistički razvoj
- uvesti okolišno i društveno održive procese, prakse i tehnologije

Razvojni koncept:

Dosadašnja praksa planiranja turističkog razvoja, kako u Hvaru tako u cijeloj Hrvatskoj, svodila se na svekoliko korištenje sintakse 'održivi razvoj'. Kao što je i studija opteretnih kapaciteta županije pokazala, na Hvaru, kao i u cijeloj županiji, vrlo se malo ulagalo u javnu i komunalnu infrastrukturu, a održive prakse i zelene tehnologije gotovo su potpuna nepoznanica. S obzirom na takvu situaciju kao i nužnu potrebu orientacije na održivi turistički razvoj izvan puke retorike (vidi dio Scenariji razvoja), nužno je osmisliti programe koji će, pa makar i u skromnom okviru, potaknuti i gradsku upravu, ostale otočke gradove i općine kao i privatne poduzetnike, da pređu s deklarativne podrške na konkretne akcije. Polazeći s te osnove, predlažu se tri projekta koja će biti javno vidljiva, donijeti finansijske koristi turističkim poduzetnicima te za koje postoje ili će uskoro postojati, izdašni izvori financiranja iz fondova EU-a.

Konkretni projekti u okviru ovog programa

- Lokalni proizvodi za hvarske restorane
- Podizanje svijesti o suvremenim trendovima razvoja pametnih gradova, pametnih otoka i pametnog turizma – edukacija za dionike u turizmu
- Pametno upravljanje potrošnjom energije u području zagrijavanja vode u okviru apartmanske ponude
- Pametno upravljanje nautičkim prometom u nautičkim lukama otoka Hvara

PROJEKT	Lokalni proizvodi za hvarske restorane
Strateški cilj	4. Osigurati održiv turistički razvoj s većim multiplicirajućim učinkom za gospodarski, društveni i kulturni razvoj
Podciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Poticanje lokalnog poduzetništva • Podizanje kvalitete gastronomске ponude

Prioritet	Najviši					
Opis projekta	<p>Gastronomija danas predstavlja sve važniji dio cjelokupnog turističkog doživljaja. Turističko tržište onih koji putuju primarno motivirani upoznavanjem gastronomskih posebitosti u destinacijama, tzv. <i>foodiji</i>, raste, kao i važnost ponude jela i pića u destinacijama, kao dijela ukupnog boravka. To je posljedica, s jedne strane, sve veće brige o zdravlju, a s druge strane, činjenice da su turisti sve obrazovaniji i upućeniji, pa žele upoznati tradiciju, kulturu i stil života u mjestima koje posjećuju. Upravo je gastronomija dobar medij za ispunjenje tih potreba.</p> <p>Danas je u Hrvatskoj, pa tako i u Hvaru, zastupljenost lokalnih proizvoda u restoranima relativno mala, često i zato što je količina takvih proizvoda nedostatna, nisu usustavljeni načini nabave i ne postoji dobar protok informacija između potreba ugostitelja i proizvodnje lokalnih proizvođača.</p> <p>Međutim, kako gastronomija postoje sve važnija u ponudi destinacija i kako dizanje njene kvalitete predstavlja imperativ budućeg turističkog razvoja ovog grada nužno je da se što veći broj lokalnih proizvoda nađe u jelovnicima hvarskega restorana. Hvarska jela i namirnice treba jasno promovirati kroz jelovnike, kroz 'pričanje priča', kroz tržnicu i tematizirane manifestacije. Ukupnom gastronomskom doživljaju destinacije pridonijele bi i trgovine i suvenirnice kroz prodaju lokalnih proizvoda kao gastronomskih suvenira. Također i turističke agencije bi trebale nuditi gastronomске ture i doživljaje. Da bi se to ostvarilo potrebno je sustavno poticati lokalne proizvođače na proizvodnju istih, formirati kratke lance dobave kao i educirati ugostitelje o načinima prezentacije lokalnih namirnica i jela.</p>					
Nositelj	<ul style="list-style-type: none"> • Gradska uprava 					
Uključeni dionici	<ul style="list-style-type: none"> • Turistička zajednica grada Hvara • Lokalni proizvođači • Ugostitelji • Trgovci • Turističke agencije 					
Provodbeni koraci	<ul style="list-style-type: none"> • Izbor i definiranje hvarskega jela i namirnica (kao ikona i simbola za prezentaciju i promociju) • Analiza proizvođača lokalnih proizvoda • Analiza stanja ponude lokalnih jela i pića u hvarskim restoranima • Analiza potreba ugostitelja i proizvođača te razvoj suradnje (kroz uspostavu modela nabave) • Sustav poticaja dionika u gastronomiji • Edukacija ugostitelja i proizvođača lokalnih proizvoda 					
Provodba	<table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="text-align: center; width: 20%;">2019.</td> <td style="text-align: center; width: 20%;">2020.</td> <td style="text-align: center; width: 20%;">2021.</td> <td style="text-align: center; width: 20%;">2022.</td> <td style="text-align: center; width: 20%;">2023. – 2029.</td> </tr> </table>	2019.	2020.	2021.	2022.	2023. – 2029.
2019.	2020.	2021.	2022.	2023. – 2029.		

PROJEKT	Podizanje svijesti o suvremenim trendovima razvoja pametnih gradova, pametnih otoka i pametnog turizma – edukacija za dionike u turizmu (hotelijeri, iznajmljivači, javna uprava)				
Strateški cilj	4. Osigurati održiv turistički razvoj s većim multiplicirajućim učinkom za gospodarski, društveni i kulturni razvoj				
Podciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Senzibilizirati javnost o održivom razvoju • Potaknuti promišljanje o uvođenju održivih praksi u vlastito poslovanje • Pokrenuti inicijative/programe ekološke održivosti 				
Opis projekta	<p>Trendovi tehnološkog oplemenjivanja postojeće gradske i gospodarske (turističke) infrastrukture kao i stvaranja novih informacijsko-komunikacijskih i digitalnih struktura pred javne naručitelje i gospodarstvenike postavljaju nove izazove. Radi se o pametnim gradovima, regijama, otocima, gospodarstvu, zajednicama i sličnim sferama ljudskih aktivnosti čija rješenja i primjena značajno utječe na konkurentnost lokalnog gospodarstva, kvalitetu života, sigurnost građana i stvari i slično. U tom smislu pojmovi poput blockchain platformi, digitalnih ugovora, interneta stvari, umjetne inteligencije, virtualne stvarnosti i slični postaju sastavni dio života i neizostavne tehnologije prisutne u svim porama života građana.</p>				
	<p>Cilj projekta je provesti sustavnu edukaciju svih sudionika kao što su građani, vlasnici apartmana, hotelijeri, javna administracija te komunalna društva kako bi se te tehnologije u najboljoj mjeri iskoristile za navedene učinke. Osobito značajan učinak ovog projekta vezan je uz razumijevanje kako pripremiti i financirati projekt pametnog grada.</p>				
Nositelj	Zajednica javnih naručitelja na otoku Hvaru (gradovi, općine, komunalno društvo)				
Uključeni dionici	<ul style="list-style-type: none"> • Komunalno poduzeće, gradovi i općine • Turistička zajednica grada Hvara • Akademska zajednica 				
Provredbeni koraci	<p>Projekta podrazumijeva tri provedbene faze. U prvoj bi se fazi trebao identificirati interes javne administracije za provedbom projekta. U drugoj fazi bi se identificirala grupa izvoditelja edukacije i odredio sadržaj tema. U trećoj fazi bi se odredila dinamika provedbe edukacije i sama provedba.</p>				
Provredba	2019.	2020.	2021.	2022.	2023. – 2029.

PROJEKT	Pametno upravljanje potrošnjom energije u području zagrijavanja vode u okviru apartmanske ponude na otoku Hvaru				
Strateški cilj	4. Osigurati održiv turistički razvoj s većim multiplicirajućim učinkom za gospodarski, društveni i kulturni razvoj				
Podciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Senzibilizirati javnost o održivom razvoju • Potaknuti uvođenje održivih praksi u vlastito poslovanje • Pokrenuti inicijative/programe ekološke održivosti 				
Opis projekta	S obzirom na imperativ postizanja veće konkurentnosti privatne apartmanske ponude na području otoka Hvara, produljenja turističke sezone, veće profitabilnosti apartmanske ponude te promocije otoka Hvara kao čistog i niskougljičnog prostora te veće energetske neovisnosti, ulaganje u sustave obnovljivih izvora energije te energetski učinkovite sustave zagrijavanja prostora postaje interes i prioritet visokog stupnja. Radi se o projektu uspostavljanja infrastrukturnog sustava za proizvodnju električne energije na otoku Hvaru za potrebe privatnog smještaja posredstvom solarnih panela i solarnih sustava za dogrijavanje vode. Uspostavljanje ovakve infrastrukture međusobno povezanih malih proizvođača energije postigli bi se slijedeći društveno korisni učinci: <ol style="list-style-type: none"> i. energetski učinkovita niskougljična proizvodnja električne energije za potrebe apartmanskog smještaja; ii. energetski učinkovit sustav dogrijavanja vode posredstvom sunčane energije; iii. interni automatizirano i digitalizirano tržište kupoprodaje viška proizvedene električne energije temeljno na blockchain tehnologiji i pametnim ugovorima; iv. obogaćivanje kvalitete ponude u dijelu koji se odnosi na bazensku ponudu (dekorativna i umjetnička rasvjeta, dinamiziranje protoka vode u bazenima, automatiziran sustav sigurnosti korištenja bazena i slično). 				
Nositelj	Zajednica javnih naručitelja na otoku Hvaru (gradovi, općine, komunalno društvo)				
Uključeni dionici	<ul style="list-style-type: none"> • Komunalno poduzeće, gradovi i općine otoka • Turistička zajednica grada Hvara 				
Provedbeni koraci	Projekta podrazumijeva četiri provedbene faze. U prvoj bi se fazi trebala specificirati tehnička obilježja, obuhvat ukupnog projektnog zahvata, identificirati eventualni pilot pod projekt, izraditi tehničke, pravne, ekonomski i finansijske analize izvodljivosti projekta te identificirati zainteresirane vlasnike apartmana sklone uključivanju u infrastrukturnu mrežu. U drugoj fazi bi se identificirala spremnost sudionika na tržištu ponude (izvori financiranja, investitori) kao i model nabave infrastrukture. U trećoj fazi bi se pripremila dokumentacija o nabavi pilot projekta dok bi se u četvrtoj fazi započelo s provedbom projekta.				
Provedba	2019.	2020.	2021.	2022.	2023. – 2029.

PROJEKT	Pametno upravljanje nautičkim prometom u nautičkim lukama otoka Hvara				
---------	--	--	--	--	--

Strateški cilj	4. Osigurati održiv turistički razvoj s većim multiplicirajućim učinkom za gospodarski, društveni i kulturni razvoj <ul style="list-style-type: none"> • Senzibilizirati javnost o održivom razvoju • Potaknuti uvođenje održivih praksi u nautički promet
Podciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Pokrenuti inicijative/programe ekološke održivosti • Zaštita akvatorija • Veći stupanj zadovoljstva nautičara i dionika
Opis projekta	Zbog izuzetno gustog prometa u hvarskoj luci, osobito tijekom ljetnih mjeseci, problem upravljanja lokalnim morskim turističkim i izletničkim prometom postaje sve izraženiji, izlažeći gospodarske subjekte riziku smanjene turističko-nautičke potražnje, a samim time i smanjenju prihoda. S tim problemom povezan je i problem izuzetno gustog nautičkog prometa u lukama tijekom ljetnih mjeseci što cijeli otok izlaže povećanom sigurnosnom riziku. U svrhu prevladavanja ovih prepreka hvarska zajednica javnih naručitelja pokreće projekt pametnog upravljanja nautičkim prometom, privezišta, veće efikasnosti naplate prihoda te povećanja zadovoljstva turista nautičkog turizma. Projekt se temelji na sustavu kamera visoke rezolucije poduprte algoritmima baziranim na umjetnoj inteligenciji i virtualnoj realnosti. Radi se o sustavu senzora koji identificiraju plovila na moru te na temelju algoritama upravljuju uplovljavanjem, smještanjem na određena privezišta te naplatom. Sustav doprinosi stvaranju vrijedne baze podataka s velikim potencijalom monetizacije. Ovaj projekt od osobitog je značaja za podizanje razine sigurnosti življenja građana otoka Hvara te sigurnosti gostiju na kopnu i moru.
Nositelj	Zajednica javnih naručitelja na otoku Hvaru (gradovi, općine, komunalno društvo)
Uključeni dionici	<ul style="list-style-type: none"> • Komunalno poduzeće, gradovi i općine • Turistička zajednica grada Hvara
Provodenbeni koraci	Projekta podrazumijeva četiri provedbene faze. U prvoj bi se fazi trebao definirati obuhvat projekta i interes javnih naručitelja za okupljanjem u zajednicu javnih naručitelja. U drugoj fazi bi se priredila studija procijene ekonomske opravdanosti i finansijske održivosti u svrhu procijene finansijskog jaza, a u trećoj fazi bi se pripremila dokumnetacija o nabavi. U četvrtoj fazi bi se projekt proveo.
Provedba	2019. 2020. 2021. 2022. 2023. – 2029.

Programi 5: Marketing

Cilj:

- tržišno pozicionirati Hvar
- komercijalizirati tržišno spremne turističke proizvode
- podizati tržišnu spremnost novih proizvoda
- povećati broj turističkih dolazaka privlačenjem turista izvan glavne ljetne sezone

Razvojni kontekst

Dok se do sada predloženim projektima stvaraju uvjeti za razvoj turizma, marketing je skup aktivnosti kojima će se ti proizvodi komercijalizirati. S obzirom na to da se trendovi na turističkom tržištu mijenjaju izuzetno brzo, a implementacija ovog plana trebala bi u relativno kratkom razdoblju stvoriti preduvjete za značajan iskorak u ponudi turističkih proizvoda, iskustva i doživljaja, u sklopu marketinških aktivnosti neophodan je sustavan pristup, ali takav da može vrlo brzo reagirati na

promjene na tržištu i stoga bi se on sastojao izgradnje marketinške infrastrukture ([www stranice](#), baza podataka atrakcija, proizvoda i usluga), planova za specifične proizvode. Pri tome se, u sklopu ovog programa, misli na promociju tržišno spremnih proizvoda kroz objedinjavanje ponude privatnih poduzetnika te proizvoda javnog sektora, slijedom dinamike implementacije predloženih projekata. U tom smislu, bilo bi potrebno izraditi bazu turističkih resursa i atrakcija, koja bi objedinjavala sve atrakcije i turističke resurse i time bila moderan, dinamičan alat za razvoj i tržišni plasman proizvoda, atrakcija i usluga, dovršiti redizajn [www stranice](#) te definirati operativne planove razvoja proizvoda te operativne, trogodišnje planove promocije.

Konkretni projekti:

- Baza turistički resursa i atrakcija
- Ažuriranje [www stranice](#)
- Planovi razvoja proizvoda
- Marketing plan

PROJEKT	Unapređenje Internet stranice TZ grada Hrvata
Prioritetno područje	5. Unaprijediti turistički marketing grada Hvara
Podciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Povećati promocijske učinke • Povećati kvalitetu informiranja gostiju
Prioritet	Najviši
Opis projekta	Službene mrežne stranice na kojima se promoviraju destinacije, uobičajeno stranice turističkih organizacija (zajednica), predstavljaju alat kojim se ostvaruje kontakt s gostima u svim fazama ciklusa putovanja – od prvog sanjarenja, preko prikupljanja informacija, rezervacija, pribavljanja informacija tijekom boravka u destinacija do dijeljenja impresija nakon što se gosti vrate kućama. Budući da upravo nove tehnologije omogućuju da se s gostima ostvari kontakt u svakoj od ovih faza izuzetno je važno te prednosti iskoristiti. To znači da stranice trebaju biti dizajnerski privlačno koncipirane, ali i funkcionalne u smislu brzine i dostatnosti dobivanja informacija na razinama koje korisnici očekuju.

Dizajn podrazumijeva estetsku vrijednost pa je važno Internet stranice opremiti lijepim fotografijama. U slučaju Hvara je to posebno bitno kako bi se prenijeli ambijentalnost, ugođaj i ljepota destinacije. Fotografije su posebno važne na naslovnicu i prvim stranicama gdje su funkciji estetike. Na dalnjim razinama one mogu biti više informativnog karaktera. Dizajn treba, među ostalim biti i takav da su stranice jednostavne i lagane za pretraživanje, da se do informacije dolazi u što manje 'klikova'. Osim dizajna, funkcionalnosti pridonosi kvalitetno osmišljena web arhitektura koja zaokružuje faze u ciklusu putovanja (zašto doći, koje su mogućnosti dolaska, gdje odsjeti, što vidjeti, što raditi, gdje ići, kako podijeliti doživljaj).

Posebno je bitno da je Internet stranica osmišljena iz 'perspektive' gosta. To znači da je interaktivna, da je moguće selektirati informacije, da su jasno istaknuti naslovi s kratkim informativnim tekstovima (s mogućnostima dobivanja detaljnijih informacija za one koji to žele), da se sadržaji mogu vidjeti na kartama. Dalje, to znači da se treba aktivno obratiti ciljnim skupinama (npr. preporuke 'gdje uživati u lokalnoj kuhinji', 'koja vina obavezno probati', 'što se ne smije propustiti

u tri dana', 'na koje izlete povesti djecu', 'koja su mesta za slikanje najljepša' i slično).

Osim stranica koje su namijenjene gostima bilo bi korisno organizirati i zasebne 'mini' stranice za medije i za poslovnu i internu javnost. Time bi se izbjeglo 'miješanje' stranica za različitu javnost. Na stranicama za medije nalazile bi se baze fotografija, aktualne informacije, statistika, zanimljivosti koje bi mediji mogli objaviti i slično, dok bi se na stranicama koje su namijenjene internoj javnosti nalazio skup informacija koji je njima zanimljiv.

Turistička zajednica grada Hvara ima relativno nove Internet stranice koje su ove godine lansirane. Stranice se još nadopunjaju sadržajem pa je važno da budu pažljivo organizirane, redovito ažurirane i da imaju na dovoljno atraktivan način složene informacije koje suvremenim korisnicima tehnologija danas i očekuju.

Nositelj	<ul style="list-style-type: none"> • Turistička zajednica grada Hvara 				
Uključeni dionici	<ul style="list-style-type: none"> • Ponuđači turističkih proizvoda i usluga • Specijalizirana agencija 				
Provedbeni koraci	<ul style="list-style-type: none"> • Analizirati postojeće stranice TZ grada Hvara • Definirati područja unapređenja (web arhitektura, informacije i sl.) • Dodati sadržaje (mediji, poslovna javnost) • Unaprijediti i kontinuirano ažurirati stranice 				
Provedba	2019.	2020.	2021.	2022.	2023. – 2029.

PROJEKT	Baza podataka turističkih resursa i atrakcija
Prioritetno područje	5. Unaprijediti turistički marketing grada Hvara
Podciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Stvoriti zajedničku bazu podataka turističkih atrakcija i resursa • Održivo i racionalno upravljati turističkim atrakcijama • Stvoriti podlogu za razvojno i marketinško planiranje • Racionalno koristiti finansijske i ljudske resurse
Prioritet	Najviši
Opis projekta	<p>Sustavno prikupljanje detaljnih podataka o brojnim i raznovrsnim turističkim atrakcijama grada Hvara (i otoka) osnova je za razvijanje proizvodnih i marketinških strategija. On podrazumijeva evidenciju, sistematizaciju i vrednovanje svih turističkih atrakcija i resursa u elektronskoj bazi podataka kako bi, prvenstveno turistička zajednica i turističke agencije, imale dostupne, ažurirane i precizne podatke o turističkim atrakcijama i uslugama, čime se povećava racionalnost njihovog poslovanja, ubrzava razvoj proizvoda te učinkovitije razvijaju paketi istih ili kompatibilnih atrakcija, proizvoda i usluga. Baza podataka je i izvor ideja za stvaranje novih poduzetničkih aktivnosti čija bi djelatnost bila usmjerenja na bolje i kvalitetnije iskorištavanje turističkih atrakcija kao i izvor ideja za daljnju valorizaciju turističkih atrakcija i njihovo implementiranje u gospodarske projekte grada i otoka Hvara. Poduzetnici, gospodarstvenici i ostali koji mogu imati interes od turističkih atrakcija, a imaju ideje za njihovo iskorištavanje mogu koristiti bazu kao pomoćni alat u izradi, proširenju i obogaćivanju svojih poslovnih projekata.</p>

Nositelj	<ul style="list-style-type: none"> • Turistička zajednica grada Hvara 				
Uključeni dionici	<ul style="list-style-type: none"> • Ponuđači turističkih proizvoda i usluga • Specijalizirane agencije • Gradska uprava 				
Provodeni koraci	<ul style="list-style-type: none"> • Identificirati metodologiju • Osmisliti elektronsku platformu • Identificirati resurse i atrakcije, vrednovati i unijeti u bazu podataka • Educirati osoblje turističke zajednice o korištenju i ažuriranju baze • Unošenje podataka u bazu • Informiranje i edukacija potencijalnih korisnika baze • Prezentacija rezultata projekta i određivanje smjernica za nastavak aktivnosti 				
Provredba	2019.	2020.	2021.	2022.	2023. – 2029.

PROJEKT	Plan razvoja proizvoda
Strateški cilj	5. Unaprijediti turistički marketing grada Hvara <ul style="list-style-type: none"> • Sustavni i ciljani razvoj proizvoda
Podciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Bolja tržišna komercijalizacija • Brzo prilagođavanje tržišnim trendovima • Bolja razina usluge za turističke poduzetnike
Prioritet	Najviši
Opis projekta	<p>U kontekstu ovog projekta, turistički proizvod definiran je kao proizvod koji se može plasirati na tržište i komercijalizirati, a nastaje prvenstveno u domeni privatnog sektora, uz infrastrukturu koju osigurava javni sektor.</p> <p>Grad Hvara ima široku paletu potencijalnih proizvoda, no problem je u tome što oni nisu objedinjeni i kao takvi prezentirani turističkom tržištu, te promocija ostaje na razini opisa atraktivnih elemenata, ali ne i na konkretnim informacijama koji će asistirati bilo individualnim turistima bilo organizatorima putovanja u strukturiranju njihovog boravka.</p> <p>Planovi proizvoda stoga trebaju biti konkretni te dati odgovor o njihovim osnovnim sastavnicama, podržavajućim elementima, njihovom potencijalnom tržištu i tržišnoj komunikaciji. Oni trebaju biti kratkoročnog karaktera i raditi se za svaki pojedini proizvod. U ovom trenutku, ti proizvodi trebali bi se odnositi na proizvode aktivnog odmora, proizvode gastronomskog i vinskog turizma te obilaska otoka.</p>
Nositelj	<ul style="list-style-type: none"> • Turistička zajednica grada Hvara
Uključeni dionici	<ul style="list-style-type: none"> • Pružatelji turističkih usluga iz javnog i privatnog sektora
Provodeni koraci	<ul style="list-style-type: none"> • Identificirati tržišno spremne atrakcije i proizvode • Procijeniti tržišnu atraktivnost i konkurentnost proizvoda • Identificirati ciljna tržišta • definirati aktivnosti razvoja proizvoda • implementirati plan

Provedba	2019.	2020.	2021.	2022.	2023. – 2029.
-----------------	-------	-------	-------	-------	---------------

PROJEKT
Marketing plan

Strateški cilj	5. Unaprijediti turistički marketing grada Hvara				
Podciljevi	Sustavno i ciljano provođenje marketinških aktivnosti na razini destinacije				
Prioritet	Najviši				
Opis projekta	<p>U gradu Hvaru različiti dionici provode marketinške aktivnosti, svaki u svojoj domeni. S ciljem destinacijskog marketinga koji bi bio fokusiran i sustavno planiran važno je izraditi marketinški plan. U marketinškom planu definirala bi se marketinška vizija Hvara koju bi trebali prihvatići svi dionici koji sudjeluju u stvaranju turističke ponude i koja bi ujedno postala ideja vodilja za sve aktivnosti koje se tiču razvoja proizvoda, promocije i prodaje. Dalje, marketinškim planom definirali bi se ciljni segmenti i njihova obilježja. Prema tako definiranim cilnjim segmentima usmjerile bi se promocijske aktivnosti.</p> <p>Planirao bi se i portfelj turističkih proizvoda, pri čemu bi se u odnosu na glavne resurse i atrakcije i trendove na turističkom tržištu odredili primarni, sekundarni i tercijarni proizvodi. Za svaki proizvod odredili bi se daljnji koraci na njihovu unapređenju i podizanju kvalitete, a u skladu s očekivanjima suvremenog turističkog tržišta.</p> <p>Konačno, odredile bi se smjernice brenda čime bi se definirala centralne točke za sve promocijske aktivnosti i materijale. Time bi se ujedno mogli ostvariti sinergijski učinci u komunikaciji s tržištem. Promocijske aktivnosti odnose se na tradicionalnu promociju putem odnosa s javnošću i oglašavanja, dok e-promocijske aktivnosti podrazumijevaju korištenje informacijskih i komunikacijskih tehnologija, odnosno, Internet stranica, društvenih mreža i mobilnih aplikacija.</p> <p>Marketinškim planom za grad Hvar sustavno bi se postavile sve potrebe aktivnosti na području marketinga kojim bi se osigurala komunikacija prema cilnjim grupama i razvoj turističkih proizvoda u skladu s najnovijim trendovima i prema primjerima suvremene uspješne prakse.</p>				
Nositelj	<ul style="list-style-type: none"> • Turistička zajednica grada Hvara 				
Uključeni dionici	<ul style="list-style-type: none"> • Turistička zajednica grada Hvara • Grad Hvar • Pružatelji turističkih usluga iz javnog i privatnog sektora • Lokalno stanovništvo 				
Provđbeni koraci	<ul style="list-style-type: none"> • Definirati razdoblje za izradu Marketinškog plana • Odrediti uvjete za izradu Marketinškog plana • Objaviti natječaj za izradu marketinškog plana i izabrati izvođača • Izrada i provedba aktivnosti prema Marketinškom planu 				
Provedba	2019.	2020.	2021.	2022.	2023. – 2029.

8. PLAN IMPLEMENTACIJE I ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Turizam grada Hvara obilježava kontinuirani rast turističkih dolazaka i noćenja kao i promjena strukture turista. Sve je veći udio onih zainteresiranih za cijelu paletu dodatnih proizvoda i aktivnosti, osobito sportsko-rekreativnih na moru i kopnu. Imidž destinacije 'partijanja' polako odlazi u drugi plan, a zamjenjuje ga imidž sofisticirane destinacije dobre zabave i uživanja u prirodi, kulturu, gastronomiji, izletima i noćnom životu. Na strani ponude, raste kvaliteta smještaja uz veliki udio kvalitetnog hotelskog smještaja, te ponuda dodatnih sadržaja i aktivnosti. Upravo je u tim okolnostima nastao ovaj plan razvoja turizma za sljedećih deset godina.

Njegova implementacija može se sažeti pod motom – više, sveobuhvatnije i bolje. Više znači porast broja turista kroz povećanje potražnje izvan glavne ljetne sezone. Sveobuhvatnije podrazumijeva geografski ujednačeniji razvoj turizma na prostoru grada. Bolje znači unaprijediti uvjete za razvoj turizma kroz javnu infrastrukturu i mjere održivog razvoja.

U tom smislu, definirano je pet strateških ciljeva koji će se realizirati kroz devet programa i dvadesetak projekata. Iako lista projekata nije sveobuhvatna, definirani su samo ključni projekti koji će maksimalno doprinijeti razvoju turizma grada Hvara, imajući pri tome na umu ljudske i finansijske resurse Gradske uprave i Turističke zajednice grada Hvara (slika 8.1).

Slika 8.1.

Dinamika implementacije akcijskog plana

